

บทที่ 2

อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต สะสม และใช้อาวุธเคมี และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านี้ ค.ศ. 1993

2.1 ประวัติความเป็นมาของอนุสัญญา

แนวความคิดในเรื่องการควบคุมอาวุธเคมีนั้นมีขึ้นมานานแล้ว โดยปรากฏครั้งแรกราว 200 ปีก่อนคริสตกาล ในมนูสมรติ หรือกฎหมายของมนู (The Hindu Laws of Manu) ซึ่งเป็นคำสอนของพวกอารยันที่เป็นตำราสันสกฤตและเป็นรากฐานของข้อบังคับสินคู้ที่กล่าวถึงการห้ามใช้อาวุธเคมี โดยมีตอนหนึ่งที่ได้กล่าวถึงการทำการรบของกษัตริย์ว่า “เมื่อทำการรบกับศัตรูจะต้องไม่ใช้อาวุธที่ลวงตา และไม่ใช้ขวากหนาม ยาพิษ หรือใช้ไฟเผา” [fights with his foes in battle, let him not strike with weapons concealed, nor with (such as are) barbed, *poisoned*, or the points of which are blazing with fire]¹ อย่างไรก็ตามกฎหมายของมนูจัดเป็นคำประกาศฝ่ายเดียว หลังจากนั้นความคิดในการควบคุมอาวุธเคมีก็ชัดเจนขึ้นอีกเล็กน้อยเมื่อมีคำปฏิญาณของทหารปืนใหญ่เยอรมัน ค.ศ. 1650 (1650 Pledge by German Gunners) มีส่วนหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ว่า “... และเหนือสิ่งอื่นใดพวกเราจะไม่สร้างกระสุนเคมีพิษหรือวิธีการส่งสารเคมีพิษใดๆ นั่นคือจะไม่มีการใช้สารพิษไม่ว่าในกรณีใดๆ นอกจากนี้พวกเราจะไม่ใช้เพื่อสร้างความพินาศให้กับผู้คนเพราะคิดว่าการกระทำดังกล่าวไม่ยุติธรรม ไม่สมกับเป็นผู้ที่มีจิตใจแข็งแกร่งและชายชาติทหารที่แท้จริง”²

ในปี ค.ศ. 1868 พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ ที่ 2 (Tsar Alexander II) แห่งจักรวรรดิรัสเซียได้เชิญผู้แทนทหารนานาชาติเข้าร่วมประชุมที่เมืองเซนต์ปีเตอ์สเบิร์กเพื่อกำหนดการห้ามใช้กระสุนบางชนิดในยามสงครามของชาติที่เจริญแล้ว และได้มีปฏิญญาเซนต์ปีเตอ์สเบิร์ก ค.ศ. 1868 ว่าด้วยการห้ามใช้กระสุนบางชนิดในยามสงคราม³ (1868 St. Petersburg Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 grammes Weight) โดยปฏิญญาเซนต์ปีเตอ์สเบิร์ก ค.ศ. 1868 มีบทบัญญัติห้ามการใช้กระสุนซึ่งมีน้ำหนักต่ำกว่า 400 กรัม ที่เป็นกระสุนระเบิด กระสุนส่องสว่าง หรือกระสุนเพลิงในยามสงครามของชาติที่เจริญแล้ว เนื่องจากการใช้

¹ Richard M. Price, The Chemical Weapons Taboo (New York : Cornell University Press, 1997), p. 21.

² Ibid., p. 23.

³ Detlev F. Vagts, “The Hague Conventions and Arms Control,” American Journal of International Law 94 (January 2000): 34.

กระสุนที่มีน้ำหนักต่ำกว่า 400 กรัม จะทำให้เป้าหมายได้รับความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็นซึ่งเป็นหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ โดยในการทำสงครามรัฐจะต้องทำให้ข้าศึกอ่อนกำลังลงด้วยการทำให้ข้าศึกหมดความสามารถในการรบเป็นจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยไม่ใช้อาวุธที่ทำให้ข้าศึกต้องได้รับความทรมาน มี 20 ประเทศที่ร่วมลงนามรวมทั้ง อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนีด้วย ความตกลงนี้จะผูกมัดเฉพาะรัฐภาคีแห่งปฏิญญานี้ในการทำสงครามระหว่างรัฐภาคีเท่านั้น และไม่มีผลบังคับใช้ต่อรัฐที่ไม่เป็นภาคีแห่งข้อตกลง พันธกรณีจะสิ้นสุดลงเมื่อเกิดสงครามระหว่างรัฐภาคีและรัฐที่ไม่ใช่รัฐภาคี

การประชุมบรัสเซลส์ ค.ศ. 1874 (Brussels Conference of 1874) ว่าด้วยคำประกาศนานาชาติเกี่ยวกับกฎหมายและจารีตประเพณีการทำสงคราม โดยในข้อ 12 บัญญัติว่า “กฎหมายสงครามไม่รับรองการใช้วิธีการที่ทำให้ข้าศึกได้รับบาดเจ็บ” และในข้อ 13 บัญญัติว่า ตามคำประกาศนี้ห้าม “(ก.) การใช้ยาพิษหรืออาวุธที่มีพิษ.....(จ.) การใช้อาวุธ กระสุน หรือวัตถุที่พุ่งขึ้นมาเพื่อให้เกิดการบาดเจ็บโดยไม่จำเป็นและการใช้กระสุนที่ห้ามตามปฏิญญาเฮนตีปีเตอร์สเบิร์ก ค.ศ. 1686 ” อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงนี้ไม่มีผลบังคับใช้ แต่ก็เป็นรากฐานของประมวลกฎหมายสงครามของการประชุมสันติภาพเฮก⁴ ซึ่งต่อมาปรากฏอนุสัญญากรุงเฮก I ค.ศ.1899 (1899 Hague Declaration (IV,2) Concerning Asphyxiating Gases) คำประกาศข้อ 4 วรรค 2 เกี่ยวกับแก๊สที่ทำให้สลบ⁵ โดยห้ามรัฐภาคีใช้กระสุนที่ปล่อยแก๊สที่ทำให้สลบหรือตาย ซึ่งอนุสัญญานี้จะผูกมัดเฉพาะรัฐภาคีที่ทำสงครามกับรัฐภาคีด้วยกันเท่านั้น และจะสิ้นสุดการผูกมัดเมื่อเกิดสงครามระหว่างรัฐภาคีกับคู่พิพาทที่ร่วมมือกับรัฐอื่นที่มีใช้รัฐภาคี รัฐภาคีแห่งคำประกาศนี้ได้แก่ ออสเตรีย-ฮังการี เบลเยียม บัลแกเรีย ไบโรรัสเซีย จีน เดนมาร์ก เติร์กเมนิสถาน ฝรั่งเศส เยอรมัน อังกฤษและไอร์แลนด์ กรีซ อิตาลี ญี่ปุ่น ลักเซมเบิร์ก เม็กซิโก มอนเตเนโกร เนเธอร์แลนด์ นิการาควา เปอร์เซีย โปรตุเกส โรมานี เซอร์เบีย สยาม(ประเทศไทย) อัฟริกาใต้ สเปน สวิตเซอร์แลนด์ ตุรกี สหราชอาณาจักรสวีเดนและนอร์เวย์ สหภาพโซเวียตและยูโกสลาเวีย

อนุสัญญากรุงเฮก II ค.ศ. 1907 (The Hague II Convention) อนุสัญญานี้ยืนยันข้อกำหนดการใช้อาวุธเคมีและยังขยายข้อผูกมัดต่อไปอีกโดยการห้ามใช้สารพิษหรืออาวุธที่เปื้อนสารพิษ รวมถึงการห้ามใช้กระสุน อาวุธ และวัตถุต่างๆที่ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานเกินความจำเป็น อย่างไรก็ตามอนุสัญญากรุงเฮก II ก็เหมือนกับอนุสัญญากรุงเฮก I ที่ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการห้าม

⁴ Richard M. Price, *The Chemical Weapons Taboo* , : 19.

⁵ Detlev F. Vagts, “The Hague Conventions and Arms Control,” : 35.

ใช้ ทุกประเทศที่เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ยกเว้น อิตาลี สหรัฐอเมริกา และตุรกี ได้เข้าร่วมลงนามในอนุสัญญากรุงเฮก II

ในสงครามโลกครั้งที่ 1 เยอรมนีใช้แก๊สคลอรีนประมาณ 268 ตัน โจมตีฝรั่งเศส ใกล้เมือง Ypres ซึ่งประชาคมโลกพากันประณามเยอรมนีที่ละเมิดต่ออนุสัญญากรุงเฮก แต่เยอรมนีอ้างว่าอนุสัญญาฯ ระบุ ห้ามใช้กระสุนที่ปล่อยแก๊สที่ทำให้สลบหรือทำให้ตาย ไม่ได้ครอบคลุมถึงแก๊สที่ปล่อยออกมาจากท่อ และอ้างว่าฝรั่งเศสเป็นผู้ละเมิดอนุสัญญาฯ ก่อน ซึ่งในช่วงสงครามนี้ (ค.ศ.1915-1918) มีการใช้อาวุธเคมีกันอย่างกว้างขวาง คาดว่ามีการใช้สารเคมีประมาณ 124,200 ตัน ซึ่งร้อยละ 90 จะอยู่ในรูปของกระสุนปืนใหญ่ประมาณ 66 ล้านลูก นอกจากนี้ยังมีกระสุนปืนที่บรรจุสารเคมีพิษอีกประมาณ 13-30 ล้านลูกที่ฝังอยู่ในสนามรบและพร้อมที่จะระเบิด แม้ทุกวันนี้ยังค้นพบไม่หมด ผลจากการใช้อาวุธเคมีในช่วงสงครามทำให้พลรบเสียชีวิตประมาณ 90,000 คน และได้รับบาดเจ็บมากกว่าล้านคน⁶

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เยอรมนีซึ่งแพ้สงครามต้องลงนามในสนธิสัญญาแวร์ซาย ค.ศ. 1919 (The Treaty of Versailles 1919) ซึ่งจัดทำขึ้นโดย อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลีและสหรัฐอเมริกาผู้ชนะสงคราม ที่ไม่ต้องการให้เยอรมนีเป็นภัยคุกคามอีกต่อไป โดยสนธิสัญญา ข้อ 170 และ ข้อ 171ห้ามเยอรมนี ผลิต และส่งออก แก๊ส ของเหลว วัสดุ หรือเครื่องมือต่างๆ ที่ทำให้สลบหรือเป็นพิษ รวมถึงวัสดุต่างๆ ที่ใช้ในการผลิต เก็บรักษาและใช้ผลิตภัณฑ์หรือเครื่องมือต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (the use of asphyxiating, poisonous or other gases and all analogous liquids, materials or devices being prohibited, their manufacture and importation are strictly forbidden in Germany) นอกจากนี้ ภายใน 3 เดือนหลังจากที่สนธิสัญญามีผลบังคับใช้ เยอรมนีต้องเปิดเผยให้ฝ่ายพันธมิตรทราบข้อมูลและวิธีการผลิตวัตถุระเบิด สารพิษ หรือสารเคมีอื่นใดที่ได้ผลิตขึ้นหรือเตรียมไว้ใช้ในสงคราม⁷

ในการประชุมเกี่ยวกับการค้าอาวุธที่เจนีวา ค.ศ. 1925 (The Conference for the Supervision of the International Trade in Arms and Ammunition and in Implements of War) รัฐ

⁶OPCW, A brief history of chemical disarmament : World War I and attempts at disarmament. [Online]. Available from : <http://www.opcw.org/Basic/briefww1.htm> [2001.November 12].

⁷ Richard M. Price, *The Chemical Weapons Taboo* , : 84.

ภาคีของสันนิบาตชาติ (The League of Nations) ได้ร่วมลงนามและเป็นภาคีพิธีสารเจนีวา ค.ศ. 1925 ว่าด้วยการห้ามใช้แก๊สที่ทำให้หายใจไม่ออก แก๊สพิษ หรือแก๊สอื่นในสงครามและห้ามใช้แบคทีเรียเป็นวิธีการทำสงคราม (Geneva Protocol for the Prohibition of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases and of Bacteriological Methods of Warfare) เนื้อหาของพิธีสารเจนีวามีข้อจำกัดตรงที่ห้ามการใช้อาวุธเคมีในการทำสงครามแต่ไม่ได้ห้ามการพัฒนา ผลิต หรือสะสม นอกจากนี้รัฐต่างๆที่เป็นภาคีสามารถตั้งข้อสงวนจึงทำให้ไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ กล่าวคือ พิธีสารนี้จะผูกมัดเฉพาะระหว่างรัฐภาคีเท่านั้นและไม่ได้ห้ามการนำอาวุธเคมีไปใช้กับรัฐอื่นที่ไม่ใช่ภาคี และพิธีสารนี้จะไม่ผูกมัดรัฐภาคีถ้ามีการโจมตีด้วยอาวุธเคมีจากรัฐภาคีที่ละเมิดข้อตกลงในพิธีสารนี้ก่อนทำให้พิธีสารนี้กลายเป็นข้อตกลงจะไม่ใช่ก่อน (No first use) นอกจากนี้เนื่องจากพิธีสารเจนีวาเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ถ้ามีการนำอาวุธเคมีมาใช้ภายในประเทศยังไม่มีข้อความชัดเจนว่าเป็นการละเมิดพิธีสาร และการใช้สารเคมีบางชนิดในการทำสงครามเช่นการใช้สารกำจัดวัชพืช (Herbicides) หรือสารควบคุมการจลาจล (Riot Control Agents) ยังเป็นที่โต้แย้งเพราะพิธีสารเจนีวา ค.ศ. 1925 ไม่ได้ครอบคลุมถึงสารเคมีทั้งสองประเภทดังกล่าว ประการสุดท้ายคือพิธีสารฉบับนี้ขาดระบบตรวจตรา (Verification) ในการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อตกลงในพิธีสาร ดังนั้นพิธีสารเจนีวาจึงไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกันมิให้ประเทศต่างๆ เพิ่มศักยภาพเกี่ยวกับอาวุธเคมีของตน⁸

การละเมิดพิธีสารเจนีวาเกิดขึ้นครั้งแรกระหว่าง ค.ศ. 1935-1936 เมื่อ มุสโสลินี (Mussolini) ผู้นำอิตาลีตัดสินใจใช้อาวุธเคมีซึ่งส่วนใหญ่เป็นแก๊สมัสตาร์ด (mustard gas) ประมาณ 330 ตันในรูปแบบของสเปรย์ฉีดจากเครื่องบิน (aircraft spray) โจมตีเอธิโอเปีย⁹ ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1937-1938 ญี่ปุ่นได้ใช้อาวุธเคมีต่อประเทศจีนในสงคราม Sino-Japanes ซึ่งในตอนนั้นญี่ปุ่นยังไม่ได้เป็นภาคีของพิธีสารเจนีวา (ญี่ปุ่นเข้าเป็นภาคีพิธีสารเจนีวา 1925 เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 1970)¹⁰

⁸ Jean Pascal Zanders, "The CWC in the context of the 1925 Geneva debates," *The Nonproliferation Review* (Spring-Summer 1996): 38-45.

⁹ Rainer Baudendistel, "Force versus law : The International Committee of the Red Cross and chemical warfare in the Italo-Ethiopian war 1935-1936," *International Review of the Red Cross* No. 322 (March 1998): 81-104.

¹⁰ Adam Roberts and Richard Guelfe, *Documents on the laws of war*, 3rd ed. (Oxford : Clarendon Press, 2000), p. 162.

ในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939-1945) มีการค้นคว้าวิจัย และมีการค้นพบสารเคมีพิษคือสารประสาท (Nerve agents) ที่ร้ายแรง 3 ชนิด ได้แก่ ทาบุน (Tabun) ซาริน (Sarin) และโซแมน (Soman) ประเทศมหาอำนาจต่างเตรียมตัวในการป้องกันภัยจากอาวุธเคมี แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีรายงานว่ามีการใช้อาวุธเคมีประเภทแก๊สพิษ แต่มีรายงานการใช้อาวุธเคมี ในรูปของระเบิดเพลิง และเครื่องพ่นไฟ โดยเฉพาะการใช้ระเบิดนาปาล์มและเครื่องพ่นไฟนาปาล์ม (Napalm) ซึ่งเป็นระเบิดเพลิงที่ร้ายแรงมาก¹¹

ประชาคมโลกต่างมุ่งความสนใจในเรื่องการห้ามใช้และการควบคุมสารเคมีมากขึ้น สาเหตุประการหนึ่งเนื่องมาจากการที่สหรัฐอเมริกาใช้ยาฆ่าวัชพืชและแก๊สน้ำตาในสงครามเวียดนามในปี ค.ศ. 1965¹² ซึ่งเป็นช่วงสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาใช้ยาฆ่าวัชพืช (herbicides) และ (defoliant agents) เป็นวิธีหนึ่งในการทำสงครามในประเทศเวียดนาม สารเคมีดังกล่าวเป็นสารไดออกซิน (Dioxin) ที่จะพบอยู่ร่วมกันในลักษณะที่เป็นสารปนเปื้อนในสารเคมีอื่นๆ ซึ่งคนไทยมักจะรู้จัก ไดออกซินในนามของสารสีส้ม (Agent Orange) ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกสารเคมีกำจัดวัชพืชที่เป็นส่วนผสมที่มีไดออกซินปนเปื้อนอยู่ ทหารอเมริกันได้นำสารสีส้มมาใช้ในสงครามเวียดนาม โดยการนำสารดังกล่าวมาผสมกับน้ำมันดีเซลแล้วฉีดพ่นทางเครื่องบินเพื่อให้ใบไม้ร่วง¹³ ประชาคมโลกให้ความสนใจกับการลดอาวุธเคมีและอาวุธชีวะโดยมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มาตรการจำกัดอาวุธใดๆ ที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับอาวุธเหล่านี้จะต้องมีผลที่ครอบคลุมตั้งแต่การห้ามครอบครองตลอดจนการทำลายด้วย การเจรจาส่วนใหญ่ได้กระทำโดยคณะกรรมการการลดอาวุธ 18 ชาติ (The Eighteen Nations Disarmament Committee : ENDC) ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยข้อมติของสมัชชาแห่งสหประชาชาติ (UNGA) ปีค.ศ. 1961 รับผิดชอบการเจรจาลดอาวุธระหว่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹OPCW, A brief history of chemical disarmament : Chemical weapons before and during World War II, [Online]. Available from : <http://www.opcw.org/Basic/briefww2.htm> [2001,November 12].

¹²OPCW, A brief history of chemical disarmament : Developments after World War II, [Online]. Available from : <http://www.opcw.org/Basic/briefww3.htm> [2001,November 12].

¹³ Thomas Stock, History of the Negotiations on the CWC-short overview, [Online]. Available from : <http://projects.sipri.se/cbw/research/ssf-cwc-paper13.pdf>.

ชาติต่างๆ¹⁴ ต่อมาได้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และชื่อองค์กรได้เปลี่ยนแปลงหลายครั้งด้วยกันโดยในปี ค.ศ. 1969 ได้เปลี่ยนเป็นที่ประชุมคณะกรรมการลดอาวุธ (Conference of the Committee on Disarmament : CCD) จากนั้นในปี ค.ศ. 1979 ก็เปลี่ยนเป็นคณะกรรมการลดอาวุธ (The Committee on Disarmament : CD) และในที่สุดในปี ค.ศ. 1984ก็กลายเป็นที่ประชุมลดอาวุธ (The Conference on Disarmament : CD)¹⁵

แม้ว่าในช่วงต้นอาวุธเคมีและอาวุธชีววะมักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องเดียวกัน แต่เมื่อ ค.ศ.1971 จากความพยายามของนานาประเทศที่จะห้ามใช้อาวุธชีววะและเคมีในการสงคราม ในที่สุดคณะกรรมการลดอาวุธ (The Committee on Disarmament : CD) ได้จัดการประชุมเพื่อหาทางลดอาวุธชีววะขึ้น และได้นำเสนอร่างอนุสัญญาห้ามอาวุธชีววะต่อที่ประชุมแห่งสหประชาชาติและได้มีการรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต และสะสมอาวุธแบคทีเรีย และทอกซิน และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านี้ (The Conference on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological(biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction) โดยเปิดให้ลงนาม 10 เมษายน พ.ศ. 1972 ซึ่งมีผลบังคับใช้วันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1975 นับว่าเป็นก้าวแรกที่มีการบัญญัติครอบคลุมถึงการห้ามใช้อาวุธเคมีโดยตรง เพราะบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีววะข้อ 9 ได้บรรจุการรับรองของรัฐบาลที่จะเปิดให้มีการเจรจาเพื่อห้ามอาวุธเคมีต่อไป¹⁶ เป็นก้าวสำคัญที่จะนำไปสู่การห้ามอาวุธเคมีที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากการไม่มีระบบการตรวจสอบยืนยัน (Verification) ทำให้อนุสัญญาห้ามอาวุธชีววะไม่สามารถติดตามตรวจสอบการละเมิดอนุสัญญาของรัฐบาลที่เป็นผลสำเร็จ ดังนั้นจึงมีรายงานการใช้อาวุธชีววะและอาวุธเคมีในการสู้รบหลายแห่งในภูมิภาคต่างๆ

¹⁴OPCW, Negotiations on a Chemical Weapons Convention : The Biological Weapons Convention,[Online].Available from : <http://www.opcw.org/Basic/negotbwc.htm> [2001,November 12].

¹⁵United Nations, Chemical and bacteriological (biological) weapons, Meeting no. 97, UN Doc. A/RES/39/65 (12 December 1984).

¹⁶The Conference on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological(biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction 1972 Article IX “the States parties undertake to continue negotiations in good faith with the view of reaching early agreement on the prohibition of chemical weapons.”

สืบเนื่องจากข้อ 9 ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีววะ หลายประเทศได้เสนอร่างอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี ได้แก่ สหภาพโซเวียต ปี ค.ศ. 1972 (CCD/361), ญี่ปุ่น ค.ศ. 1974 (CCD/420) และอังกฤษในปี ค.ศ. 1976 (CCD/520) ในขณะเดียวกันก็มีการเจรจาระดับทวิภาคีระหว่างสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาเพื่อทำให้เกิดข้อตกลงห้ามอาวุธเคมี ในปี ค.ศ. 1975 การเจรจาในครั้งนี้ส่งผลต่อความเป็นไปได้ในการลดอาวุธเคมี อย่างไรก็ตามความพยายามเจรจาทั้งสองฝ่ายก็ล้มเหลวลงในปี ค.ศ. 1980 และการเจรจาได้ชะงักไปจนถึงปี ค.ศ. 1984¹⁷

ในปี ค.ศ. 1980 ได้มี อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการห้ามหรือจำกัดการใช้อาวุธที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายเกินขนาดหรือไม่จำกัดเป้าหมาย (1980 United Nations Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which may be Deemed to be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects) เป็นบทบัญญัติที่ออกมาเพื่อควบคุมการใช้อาวุธที่มีลักษณะก่อความเสียหายร้ายแรงโดยไม่จำกัดกลุ่มเป้าหมาย อันจะนำมาซึ่งความเสียหายที่เกินขนาดและความบาดเจ็บอันเกินความจำเป็น ซึ่งหลังจากที่มีการสร้างอนุสัญญานี้ขึ้นมาใช้แล้วก็ได้มีการออกพิธีสารตามมาอีกหลายฉบับด้วยกันเพื่อเสริม หรือเพิ่มเติมอนุสัญญานี้ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น¹⁸ อย่างไรก็ตามอนุสัญญานี้ก็ไม่ได้กล่าวถึงอาวุธเคมีโดยตรง

ช่วงเดียวกันนั้นเองสมาชิกอื่นๆ ของที่ประชุมลดอาวุธได้เข้ามาดำเนินการอย่างกระตือรือร้น และประสบผลสำเร็จในการกำหนดโครงร่างขององค์กรที่เหมาะสมสำหรับการเจรจาแบบพหุภาคี ดังนั้นจึงทำให้มีหลักเกณฑ์ในการสร้างอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี มีการตั้งหน่วยงานพิเศษขึ้นในที่ประชุมลดอาวุธเพื่อทำงานเกี่ยวกับการห้ามอาวุธเคมี โดยดำเนินการพัฒนาส่วนที่เป็นเรื่องหลักของอนุสัญญา แม้ว่าจะไม่มีการเจรจาครั้งสำคัญๆเกิดขึ้นแต่อนุสัญญาก็ค่อยๆเป็นรูปเป็นร่างขึ้นทีละน้อย ที่ประชุมลดอาวุธได้ดำเนินการต่างจากรูปแบบวิธีการเดิมๆในการจัดทำข้อตกลงการควบคุมอาวุธ ซึ่งแต่ก่อนต้องรอร่างที่จะเกือบเสร็จสมบูรณ์ของมหาอำนาจสองชาตินำมาปรับ

¹⁷OPCW, Negotiations on a Chemical Weapons Convention : Steps toward a Chemical Weapons Convention. [Online]. Available from : <http://www.opcw.org/Basic/negotstep.htm> [2001, November 12].

¹⁸Peter Herby and Anna R. Nuiten, "Explosive remnants of war : Protecting civilians through an additional protocol to the 1980 Convention on Certain Conventional Weapons," *International Review of the Red Cross* 81 No. 841 (March 2001): 195.

เปลี่ยนเล็กน้อยแล้วเห็นชอบตามนั้น ดังนั้นเนื้อหาข้อตกลงนานาชาติที่เกิดขึ้นจะมาจากระหว่างสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก

ร่างอนุสัญญาของสหรัฐอเมริกาที่ส่งให้ที่ประชุมลดอาวุธเดือนเมษายน ค.ศ. 1984 เป็นเอกสารที่ครอบคลุมและเป็นข้อเสนอที่ดีที่สุดสำหรับอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี เมื่อนำมารวมเข้ากับเนื้อหาข้อตกลงที่เจนีวาของที่ประชุมลดอาวุธแล้วร่างของสหรัฐอเมริกาได้ให้เนื้อหาที่ครอบคลุมปัญหาเกี่ยวกับการห้ามอาวุธเคมีหลายด้าน ในขณะที่เดียวกันร่างนี้ยังได้รวมมาตรการตรวจสอบและการพิสูจน์เป็นครั้งแรกซึ่งมีเนื้อหาเกินขอบเขตที่ตกลงกันที่ประชุมลดอาวุธ

เดือนมกราคม ค.ศ. 1985 ฝรั่งเศสได้จัดประชุมขึ้นเพื่อคงไว้ซึ่งพิธีสารเจนีวา จากการเจรจาก่อให้เกิดแรงผลักดันทางการเมืองครั้งสำคัญ โดยที่ประชุมได้เรียกร้องให้ใช้ความพยายามสรุปกฎหมายของอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีออกมาให้ได้ ต่อมาเดือนกันยายนปีเดียวกันนั้นเอง ออสเตรเลียได้จัดการประชุมแคนเบอร์รา (Canberra Conference) ขึ้นมา นับเป็นการริเริ่มสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลที่ทำการเจรจากันอยู่ ทำให้รัฐบาลต่างๆให้ความร่วมมือในการจัดทำอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีในเวลาต่อมา

ประเด็นการกำหนดให้มีการเข้าตรวจสอบโดยแจ้งให้รัฐบาลที่เป็นเจ้าของหรือควบคุมโรงงานเหล่านั้นอยู่ทราบล่วงหน้าในช่วงเวลาสั้นๆ ปรากฏว่าสหภาพโซเวียตและพันธมิตรได้ปฏิเสธและคัดค้านข้อเสนอนี้ทันที อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. 1986 สหภาพโซเวียตเริ่มมีท่าทีใหม่กับการตรวจพิสูจน์โดยยอมรับหลักการของระบบตรวจสอบแหล่งเก็บและสถานที่ผลิตอาวุธและให้มีการทำลายสถานที่เหล่านี้ถ้าประกาศเกี่ยวกับสถานที่ผลิตอาวุธเคมี ตลอดจนการตรวจที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมเคมีต่างๆเป็นประจำ (Routine Inspections) ค.ศ. 1987 รัสเซียยอมรับหลักการเข้าตรวจโดยแจ้งให้ทราบล่วงหน้าในระยะสั้น และให้นำการตรวจสอบดังกล่าวไปใช้กับโรงงานอุตสาหกรรมเคมีได้ทุกแห่ง¹⁹

ในระหว่างนั้นการเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตเริ่มมีน้ำหนักมากขึ้นเรื่อยๆ วันที่ 23 กันยายน ค.ศ. 1989 มีการทำบันทึกช่วยจำไวโอมิง (Wyoming

¹⁹Robert J. Mathews and Timothy L.H. McCormack, "The influence of humanitarian principles in the negotiation of arm control treaties", *International Review of the Red Cross* 83. No. 834 (June 1999): 338.

Memorandum) กำหนดให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับชนิดและปริมาณของอาวุธเคมีที่มีอยู่และโรงงานผลิตอาวุธเคมีตลอดจนการเข้าตรวจสอบซึ่งกันและกัน ข้อตกลงของทั้งสองฝ่ายเกี่ยวกับวิธีการทางเทคนิคหลายเรื่องก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์กับการเตรียมการของอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีหลายเรื่อง²⁰

ในช่วงสงครามอิหร่าน-อิรัก(1983-1988) มีรายงานอย่างไม่เป็นทางการหลายครั้งว่ามีการใช้อาวุธเคมี แต่ชาติต่างๆตอบสนองต่อเรื่องนี้อย่างเชื่องช้า อย่างไรก็ตามในที่สุดเมื่อคณะผู้ตรวจสอบอาวุธของสหประชาชาติ²¹(The United Nations Special Commission : UNSCOM) ยืนยันว่าอิรักใช้อาวุธเคมีอย่างกว้างขวางในการสู้รบและให้ชาวอิหร่านบาดเจ็บล้มตายนับพันคน ทำให้นานาชาติต้องหันกลับมาให้ความสนใจเรื่องการแพร่ขยายของอาวุธเคมีและความน่าสะพรึงกลัวของสงครามเคมีโดยมุ่งหาทางกำจัดอาวุธเคมีอย่างเป็นทางการโดยการคว่ำ

เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1990 สหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาได้ลงนามในข้อตกลงทวิภาคีในเรื่องการผลิตและทำลายอาวุธเคมีที่มีอยู่ โดยประธานาธิบดี จอร์จ บุช ของสหรัฐอเมริกา และประธานาธิบดี มิคาอิล กอบาเชฟ ของสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นการบรรลุจุดสุดยอดของการเจรจาที่มีมายาวนาน ข้อตกลงนี้มีเนื้อหาว่าทั้งสองประเทศจะลดการสะสมและเลิกผลิตอาวุธเคมี นับว่าเป็นก้าวสำคัญในการลดการสะสมอาวุธเคมีของทั้งสองประเทศ จากข้อตกลงนี้เป็นเครื่องบ่งชี้ที่ชัดเจนที่สุดว่าทั้งสองประเทศจะกันอาวุธเคมีออกจากคลังสรรพาวุธของตน²²

การเจรจาล่าสุดท้ายของอนุสัญญาในปี ค.ศ. 1992 ของผู้เข้าร่วมประชุมในการเจรจาซึ่งเงินวาก็ไม่สามารถหาข้อยุติได้ โดยก่อนหน้านั้นช่วงฤดูใบไม้ร่วงปี 1991 ถึงคอนต้นปี 1992 ประเทศออสเตรเลียได้จัดทำร่างอนุสัญญาที่ยอมรับได้ขึ้นเป็นครั้งแรกอันเป็นผลจากการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้เสียจำนวนหนึ่ง และในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1992 ได้มีการนำร่างอนุสัญญาของออสเตรเลียมาเสนอในที่ประชุมการลดอาวุธ (CD) ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นที่พอใจของสมาชิกทั้ง

²⁰Oksanna Zanft, "Recent developments : Arms control and chemical Weapons", *Harvard International Law Journal* 32 No. 1 (Spring 1991): 498.

²¹คณะผู้ตรวจสอบอาวุธของสหประชาชาติตั้งขึ้นโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติตามข้อมติที่ 687(1991) เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบอาวุธร้ายแรงที่อิรักมีอยู่ในความครอบครอง โดยให้เปิดเผยและทำลายอาวุธร้ายแรงที่มีอยู่

²²Oksanna Zanft, "Recent developments : Arms control and chemical Weapons", : 497.

หมดยุติตาม แต่เอกสารฉบับนี้ก็เป็ต้นแบบของเอกสารฉบับร่างของประธานคณะทำงานเฉพาะกิจเกี่ยวกับอาวุธเคมี (Ad Hoc Committee on Chemical Weapons) ซึ่งไม่ระบุถึงข้อสงวนหรือเรื่องที่ยังไม่ยุติ แต่ก็ได้รับบรรจุข้อเสนอการแก้ไขปัญหาที่สามารถเป็นไปได้เอาไว้ส่วนหนึ่ง

ในที่สุญญสามารถจัดทำร่างอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีให้แก่ที่ประชุมว่าด้วยการลดอาวุธอาวุธ (The Conference on Disarmament : CD) เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่สหประชาชาติได้สำเร็จ และที่ประชุมใหญ่สหประชาชาติได้รับรองอนุสัญญานี้ด้วยเสียงเอกฉันท์ได้ออกข้อมติที่ 47/39²³ วันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 1992 รับรองอนุสัญญาดังกล่าว และได้เปิดให้มีการลงนามเป็นภาคีเริ่มแรกของอนุสัญญา ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ระหว่างวันที่ 13-15 มกราคม 1993 และอนุสัญญาเริ่มมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1997 ซึ่งต่อมาวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1993 ได้มีการจัดตั้งองค์การห้ามอาวุธเคมี (Organization for The Prohibition of Chemical Weapons : OPCW) ขึ้น ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อทำหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของรัฎหาคีตามอนุสัญญา

2.2 ขอบเขตของอนุสัญญา

อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีเป็นอนุสัญญาที่จัดทำขึ้นเพื่อแก้ไขและขจัดปัญหาเกี่ยวกับอาวุธเคมี โดยกำหนดให้รัฎหาคีดำเนินการควบคุมวัตถุ สถานที และบุคคล ซึ่งอยู่ภายใต้ดินแดนของตน กล่าวคือ อนุสัญญาฯ ได้กำหนดมาตรการควบคุมเกี่ยวกับการผลิต ได้มา จัดเก็บ ใช้ และโยกย้ายสารเคมีพิษ และสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษที่ระบุในอนุสัญญาฯ ในอาณาเขตของรัฎหาคี รวมทั้งกำหนดให้รัฎหาคีออกกฎหมายที่มีโทษทางอาญาเพื่อใช้บังคับกับบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลที่อยู่ในอาณาเขตหรือเขตอำนาจของรัฎหาคีที่กระทำการละเมิดมาตรการดังกล่าว และให้ขยายขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายให้ครอบคลุมถึงการกระทำที่ต้องห้ามตามอนุสัญญาฯ ของบุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติของรัฎหาคีซึ่งกระทำนอกอาณาเขตของรัฎหาคีด้วยตน

2.3 สารระสำคัญของอนุสัญญา

อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีเป็นอนุสัญญาที่มีข้อห้ามและข้อปฏิบัติของรัฎหาคีหลายประการได้แก่ ห้ามใช้อาวุธเคมีในการทำสงคราม ห้ามพัฒนา ผลิต และสะสมอาวุธเคมี ให้ทำลาย

²³United Nations, Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on Their Destruction.74th plenary meeting, UN Doc. A/RES/47/39 (30 November 1992).

อาวุธเคมีที่ได้ผลิตและมีอยู่ในครอบครองก่อนหน้าการจัดทำอนุสัญญาฯ ให้มีการตรวจสอบยืนยัน (verification) ให้มีการควบคุมการผลิต การครอบครอง การขาย การนำเข้า-ส่งออก และการส่งผ่าน สารเคมีพิษ และสารที่อาจใช้ผลิตสารเคมีพิษที่อนุสัญญาฯ กำหนดอย่างเคร่งครัด และจะไม่ใช้สาร ควบคุมการจลาจลในการทำสงคราม จะเห็นได้ว่าข้อกำหนดต่างๆ ในอนุสัญญาฯ ได้บัญญัติไว้ค่อนข้างชัดเจนและมีบางส่วนที่ซับซ้อนเข้าใจยาก แต่มีเพียงบางเรื่องเท่านั้นที่ยังคลุมเครืออยู่ เช่น ยาฆ่า วัชพืช (herbicides) จะต้องห้ามตามอนุสัญญาฯ นี้หรือไม่ ซึ่งจะได้ทำการศึกษากันต่อไป อย่างไรก็ตาม ในการทำความเข้าใจอนุสัญญาฯ สิ่งสำคัญที่จะต้องทราบได้แก่ 1.) นิยามของอาวุธเคมี ว่า หมายถึงอะไร มีลักษณะอย่างไรบ้าง 2.) องค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ขององค์การห้ามอาวุธเคมี 3.) หลักการเกี่ยวกับสารเคมี(พิษ)ว่ามีข้อจำกัดในการผลิตมากน้อยเพียงใด ผู้ครอบครองต้องทำคำ ประกาศ โดยมีหลักเกณฑ์ และวิธีการ ในการทำคำประกาศอย่างไร หรือในการทำลายอาวุธเคมี มี ขั้นตอน และวิธีการอย่างไร 4.) การตรวจพิสูจน์ยืนยัน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการยืนยันว่ารัฐภาคีได้ มีการปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาฯ 5.) หลักความความช่วยเหลือและความร่วมมือ 6.) การ ระบุข้อพิพาท และมาตรการบังคับหรือโทษในกรณีฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญา

2.3.1 นิยามของอาวุธเคมี

อนุสัญญาฯ ได้ให้นิยาม “อาวุธเคมี” (Chemical weapons) เอาไว้ค่อนข้างกว้าง โดยอาวุธเคมี หมายถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งดังต่อไปนี้²⁴

(เอ) สารเคมีพิษและสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษเว้นแต่กรณีที่มีเจตนาเพื่อความมุ่ง ประสงค์ที่ไม่ได้ห้ามไว้ภายใต้อนุสัญญานี้ ครอบคลุมชนิดและปริมาณของสารเคมีเหล่านี้สอดคล้อง กับความมุ่งประสงค์ดังกล่าว

(บี) ยุทธปัจจัยและอุปกรณ์ที่ออกแบบโดยเฉพาะเพื่อก่อให้เกิดความตายหรือ อันตรายอื่น โดยอาศัยคุณสมบัติที่เป็นพิษของสารเคมีพิษเหล่านั้นที่ระบุไว้ในอนุวรรค(เอ) ซึ่งอาจ ถูกปล่อยออกมาเมื่อมีการใช้ยุทธปัจจัยและอุปกรณ์เหล่านั้น

(ซี) เครื่องมือใดที่ออกแบบโดยเฉพาะเพื่อใช้เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการใช้ยุทธ ปัจจัยและอุปกรณ์ที่ได้ระบุไว้ในอนุวรรค(บี)

จะเห็นได้ว่านิยามส่วนแรก อาวุธเคมี (Chemical weapons) ได้แก่ สารเคมีพิษและ สารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษเว้นแต่ใช้ในกรณีที่มีเจตนาเพื่อความมุ่งประสงค์ที่ไม่ได้ห้ามไว้ภายใต้ อนุสัญญานี้ ซึ่งสารเคมีพิษ (Toxic Chemical) หมายถึง สารเคมีใดที่โดยปฏิกิริยาของสารเคมีนั้นมี

²⁴Chemical Weapons Convention 1993, Article 2.

ผลต่อกระบวนการของชีวิตซึ่งสามารถก่อให้เกิดความตาย การไร้ความสามารถชั่วคราว หรืออันตรายต่อมนุษย์และสัตว์²⁵ ส่วนสารที่ใช้ผลิตสารเคมีมีพิษ (Precursor) หมายถึง ตัวทำปฏิกิริยาใดๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตสารเคมีมีพิษไม่ว่าโดยวิธีใดก็ตาม²⁶ ตัวอย่างของอาวุธเคมีเช่น แก๊สซาริน (Sarin), แก๊สมัสตาร์ด (Mustard), ทาบัน(Tabun), ลีวีส์(Lewisite) หรือ วีเอ็กซ์ (VX) เป็นต้น

จากนิยามตามอนุสัญญาฯ ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า สารเคมีพิษ (Toxic Chemical) และสารที่ใช้ผลิตสารเคมีมีพิษ (Precursor) โดยตัวของมันเองสามารถเป็นอาวุธเคมีได้แล้ว ยังสามารถนำมาใช้ในทางสันติและการค้าอื่นๆ ได้ ซึ่งเราเรียกว่า สินค้าที่ใช้ได้สองทาง (dual-use) ดังนั้นเพื่อป้องกันการใช้สารเคมีเหล่านี้ไปในทางที่จะเป็นการคุกคามจึงต้องมีการให้นิยามที่ครอบคลุมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ซึ่งจะเห็นว่ามี การให้นิยามที่ค่อนข้างซับซ้อน การพิจารณาว่าสารเคมีใดบ้างที่เป็นอาวุธเคมีจึงมีความยุ่งยาก เช่น คลอรีน (Chlorine), ฟอสจีน (Phosgene) และ ไฮโดรเจนไซยาไนด์ (hydrogen cyanide:AC) ซึ่งถูกใช้เป็นอาวุธเคมีในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็เป็นส่วนประกอบที่ใช้ในการผลิตสินค้าเช่นเดียวกัน

ในส่วนที่สอง ของอนุสัญญาฯ นิยาม “อาวุธเคมี” รวมถึง ยุทธปัจจัย(munitions) หรืออุปกรณ์ (devices) ที่ออกแบบโดยเฉพาะเพื่อก่อให้เกิดความตายหรือเป็นอันตรายโดยการปล่อยสารเคมีพิษออกมา โดยยุทธปัจจัยและอุปกรณ์ที่ออกแบบโดยเฉพาะ ตามข้อ (บี) และเครื่องมือใดที่ออกแบบโดยเฉพาะ ตามข้อ (ซี) นั้นจะต้องใช้ร่วมกับข้อ (เอ) จึงจะถือว่าเป็นอาวุธ นั้นหมายความว่า ยุทธปัจจัยและอุปกรณ์หรือเครื่องมือใดๆ ที่ออกแบบมาโดยเฉพาะนั้นจะต้องบรรจุสารเคมีพิษหรือสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษจึงจะกลายเป็นอาวุธเคมีได้ อาวุธเคมีในส่วนนี้ เช่น ปืนครก(mortars), กระสุนปืนใหญ่(artillery shells), จรวด(missiles) และระเบิด(bombs) เป็นต้น

สำหรับส่วนที่สาม ของอนุสัญญาฯ อาวุธเคมี หมายรวมถึง “เครื่องมือ” (equipment) ที่ออกแบบโดยเฉพาะเพื่อใช้เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการใช้ยุทธปัจจัยและอุปกรณ์ที่ได้ระบุไว้ส่วนที่สอง ดังนั้นเครื่องมือที่ออกแบบโดยเฉพาะเพื่อใช้กับยุทธปัจจัยและอุปกรณ์หรือสารเคมีพิษและสารที่ใช้ในการผลิตสารเคมีพิษก็เป็น “อาวุธเคมี” ตามนิยามของอนุสัญญาฯ จากที่

²⁵ Ibid., para. 2.

²⁶ Ibid., para. 3.

กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า “อาวุธเคมี” ในส่วนนี้หมายถึงสิ่งต่อไปนี้เช่น สารเคมีพิษ (Toxic Chemicals) ซึ่งใช้กับยุทธปัจจัย(Munitions), อุปกรณ์(Devices), หรือเครื่องมือใดๆ (Any equipments)

ส่วนนิยามอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ สารควบคุมการจลาจล (riot control agents : RCA) ซึ่งหมายถึง สารเคมีที่ไม่อยู่ในบัญชีรายการ (Schedule) ที่ทำความระคายเคืองต่อระบบสัมผัสของมนุษย์ หรือส่งผลให้เกิดการไร้ความสามารถทางร่างกายอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาการดังกล่าวจะหายไปภายในเวลาอันสั้นหลังจากที่ไม่ได้รับสารนี้แล้ว²⁷ อนุสัญญาฯ มีข้อกำหนดห้ามใช้สารควบคุมการจลาจลให้เป็นวิธีหนึ่งในการทำสงคราม เมื่อพิจารณาถึงยาฆ่าวัชพืช (Herbicides) ได้มีการกล่าวถึงไว้ในอารัมภบทของอนุสัญญาฯ โดยห้ามใช้ยาฆ่าวัชพืชเป็นวิธีหนึ่งในการทำสงคราม²⁸ อย่างไรก็ตามไม่ได้มีการระบุไว้ในเป็นการเฉพาะว่าจะต้องมีการทำคำประกาศหรือทำลายแต่อย่างใด แต่หากมีการใช้ยาฆ่าวัชพืชเพื่อความมุ่งประสงค์ให้เป็นสารเคมีพิษซึ่งต้องห้ามตามอนุสัญญาฯ แล้ว สารเคมีนี้ (ยาฆ่าวัชพืช) ก็เป็นอาวุธเคมีได้

ส่วนทอกซิน (Toxins) เป็นสารพิษซึ่งเกิดจากการทำปฏิกิริยาของสิ่งมีชีวิต สำหรับการพัฒนา ผลิต และสะสมทอกซินไว้สำหรับความมุ่งประสงค์ในการทำสงครามต้องห้ามตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ (Biological and Toxin Weapons Convention : BTWC) อย่างไรก็ตาม แม้จะพิจารณาว่าทอกซินเป็นอาวุธชีวภาพ แต่อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีก็ได้รวมทอกซิน (Toxins) ว่าเป็นอาวุธเคมีด้วย เพราะมีทอกซินจำนวนมากที่สามารถทำการสังเคราะห์ในห้องทดลองโดยไม่ต้องใช้กระบวนการผลิตตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต²⁹ ซึ่งได้ระบุไว้ในภาคผนวกว่าด้วยรายการสารเคมี บี. รายการสารเคมี เอ (7) และ (8) ว่าเป็นสารเคมีพิษ (Toxic) สำหรับทอกซิน (Toxins) ที่เป็นอาวุธเคมีตามอนุสัญญาฉบับนี้มี 2 ชนิด ได้แก่ แซกซิทอกซิน (Saxitoxin) และไรซิน (Ricin)

นอกจากนี้อนุสัญญาฯ ยังได้ระบุรายการสารเคมีต่างๆ ที่ต้องห้ามตามอนุสัญญาฯ โดยกำหนดไว้ในภาคผนวกว่าด้วยสารเคมี(Annex on Chemicals) ซึ่งประกอบด้วยสารเคมี 3 รายการ (Three Schedules of Chemicals) ดังต่อไปนี้

²⁷ Ibid., para. 7.

²⁸ Ibid., Preamble, para. 7.

²⁹ OPCW, Fact sheet 4 : What is a chemical weapons, [Online]. Available from : <http://www.opcw.org> [2000, July 25].

1. สารเคมีรายการที่ 1 (Schedule 1) ประกอบด้วยสารเคมีพิษ (Toxic Chemicals) 8 ชนิด และสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษ (Precursors) 4 ชนิด ซึ่งเป็นสารที่มีความเป็นพิษที่ทำให้ถึงตายหรือไร้ความสามารถ รวมถึงคุณสมบัติที่สามารถนำไปใช้เป็นอาวุธเคมีได้ ส่วนใหญ่เป็นสารที่ใช้เพื่อความมุ่งประสงค์ที่ไม่ได้ห้ามไว้ได้เพียงเล็กน้อยหรือไม่ได้เลย ดังนั้นจึงเป็นภัยอย่างสูงต่อวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของอนุสัญญา ตัวอย่างสารเคมีพิษ (Toxic Chemicals) เช่น ซาริน(Sarin), โซมาน(Soman), ทาบูน(Tabun), วีเอ็กซ์ (VX) เป็นต้น ส่วนตัวอย่างสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษ (Precursors) เช่น ดีเอฟ(DF), คิวแอล(QL), คลอโรซาริน(Chlorosarin) เป็นต้น

2. สารเคมีรายการที่ 2 (Schedule 2) ประกอบด้วยสารเคมีพิษ (Toxic Chemicals) 3 ชนิด และสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษ(Precursors) 11 ชนิด ซึ่งเป็นสารที่มีความเป็นพิษที่ทำให้ถึงตายหรือไร้ความสามารถ รวมถึงคุณสมบัติที่สามารถนำไปใช้เป็นอาวุธเคมีได้ ส่วนใหญ่เป็นสารที่ไม่ได้ผลิตในปริมาณมากเชิงการค้าเพื่อความมุ่งประสงค์ที่ไม่ได้ห้ามไว้ ดังนั้นจึงเป็นภัยอย่างสูงต่อวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของอนุสัญญา ตัวอย่างสารเคมีพิษ (Toxic Chemicals) เช่น บีแซด(BZ), พีเอฟไอบี(PFIB) เป็นต้น ส่วนตัวอย่างสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษ(Precursors) เช่น ไธโอดีไกลคอลล (Thiodiglycol), อาร์เซนิก ไตรคลอไรด์(Arsenic trichloride) เป็นต้น

3. สารเคมีรายการที่ 3 (Schedule 3) ประกอบด้วยสารเคมีพิษ (Toxic Chemicals) 4 ชนิด และสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษ(Precursors) 13 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นสารที่ได้มีการผลิต สะสมหรือใช้เป็นอาวุธเคมี โดยความเป็นพิษที่ทำให้ถึงตาย หรือไร้ความสามารถ รวมถึงคุณสมบัติที่สามารถนำไปใช้เป็นอาวุธเคมีได้ ซึ่งอาจผลิตได้ในปริมาณมากเชิงการค้าเพื่อความมุ่งประสงค์ที่ไม่ได้ห้ามไว้ ดังนั้นจึงเป็นภัยอย่างสูงต่อวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของอนุสัญญา ตัวอย่างสารเคมีพิษ (Toxic Chemicals) เช่น ฟอสจีน, ไซยาโนเจน คลอไรด์, ไฮโดรเจนไซยาไนด์ เป็นต้น ส่วนตัวอย่างสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษ(Precursors) เช่น ฟอสฟอรัส ออกซิกคลอไรด์(Phosphorus oxychloride), เอธิลไดเอทานอลามีน(Ethyldiethanolamine), ซัลเฟอร์โมโนคลอไรด์(Sulfur monochloride) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม “สารเคมีพิษ” ตามที่กล่าวมาข้างต้น สามารถนำมาใช้ได้ หากเป็นไปตามความมุ่งประสงค์ที่ไม่ได้ห้ามไว้ (Purposes not prohibited under this convention) ซึ่งถือว่าเป็นข้อยกเว้น โดยตามอนุสัญญาฯ สำหรับความมุ่งประสงค์ที่ไม่ได้ห้ามไว้ หมายถึง³⁰

³⁰ Chemical Weapons Convention 1993, Article 2, para. 9.

- (เอ) ความมุ่งประสงค์ด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การวิจัย การแพทย์ เกสัชกรรม หรือความมุ่งประสงค์อื่นในทางสันติ
- (บี) ความมุ่งประสงค์ด้านการป้องกัน กล่าวคือ เป็นความมุ่งประสงค์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการป้องกันสารเคมีพิษ และการป้องกันอาวุธเคมี
- (ซี) ความมุ่งประสงค์ทางทหารที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการใช้อาวุธเคมี และไม่ได้ขึ้นอยู่กับการใช้คุณสมบัติที่เป็นพิษของสารเคมีเป็นวิธีหนึ่งในการทำสงคราม
- (ดี) การบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงความมุ่งประสงค์เพื่อควบคุมการจลาจลภายในประเทศ

จากข้อยกเว้นนี้ จะเห็นได้ว่า อนุสัญญาฯ กำหนดให้สามารถนำสารเคมีพิษต่างๆ ที่ห้ามมาใช้ได้หากเป็นทางด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การวิจัย การแพทย์ และเกสัชกรรม หรือเป็นความมุ่งประสงค์อื่นในทางสันติ(other peaceful purposes) แต่จะสังเกตได้ว่า อนุสัญญาฯ มิได้นิยามขอบเขตของ “ความมุ่งประสงค์ในทางสันติ” (peaceful purposes) เอาไว้ ดังนั้นควรจะตีความตามการยอมรับในทางระหว่างประเทศ³¹

นอกจากนี้รัฐภาคียังสามารถใช้ในกรณีการป้องกันสารเคมีพิษ (protection against toxic chemicals) และกรณีการป้องกันอาวุธเคมี(protection against chemical weapons) รวมถึงกิจกรรมทางด้านทหาร เช่น อาจเป็นการฝึกฝน หรือการค้นคว้าทดลองทางทหาร เป็นต้น และสามารถใช้อีกैสน้ำตา(Tear gasses)ในการควบคุมการจลาจลภายในประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแก๊สน้ำตาสามารถผลิตและใช้ได้ ภายใต้อนุสัญญาฯ ตราบเท่าที่ไม่ใช่เป็น “อาวุธเคมี” อย่างไรก็ตามในการพัฒนา หรือผลิตสำหรับความมุ่งประสงค์ที่ต้องห้าม หรือใช้ แก๊สน้ำตา หรือสารควบคุมการจลาจลเหล่านี้ให้เป็นวิธีหนึ่งในการทำสงครามเป็นสิ่งต้องห้ามตามอนุสัญญาฯ³² ซึ่งอนุสัญญาฯ มิได้ระบุว่า สารเคมีชนิดใดที่สามารถใช้สำหรับการบังคับใช้กฎหมาย อนุสัญญาฯ เพียงแต่กำหนดถึงผลที่เกิดจากความ เป็นพิษของสารเคมีนั้นว่าเป็นระยะสั้น (short-term) หรือระยะยาว (long-term) เท่านั้น ส่วนปัญหาในกรณีการใช้สารควบคุมการจลาจลในการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ (peace operations) โดยตามหลักในข้อ 2 วรรค 9 (ดี) ของอนุสัญญาฯ อนุญาตเฉพาะให้ใช้สารควบคุมการจลาจลเพื่อควบคุมการจลาจลภายในประเทศ หรือเป็นการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น แต่มีปัญหาในกรณีการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพเมื่อวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1957 United Nation Emergency Force ใช้แก๊สน้ำตา

³¹Krutzsch,W. and Trapp, R., *A Commentary on the Chemical Weapons Convention.* (Dordrecht : Martinus Nijhoff Publishers,1994),p. 41.

³²Ibid., p. 42.

(tear gas) ใน Gaza ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นความรับผิดชอบสำหรับกิจการของพลเรือนในฉนวนกาซา โดยได้รับการรับรองจากสำนักงานใหญ่แห่งสหประชาชาติ หรือในเดือนสิงหาคม และกันยายน ค.ศ.1997 เมื่อ SFOR ใช้แก๊สน้ำตาในบอสเนีย ซึ่ง SFOR ไม่มีได้รับผิดชอบสำหรับกิจการของพลเรือนแต่อย่างใด และกรณี เซอร์เบีย ซึ่งไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญาฯ แต่มีการใช้สารควบคุมการจลาจลต่อรัฐภาคี เป็นต้น³³

ผลจากความคลุมเครือเนื่องจากความไม่ชัดเจนในนิยาม “สารควบคุมการจลาจล” (Riot Control Agents) นำมาสู่ปัญหาในการตีความและการนำอนุสัญญาฯ มาใช้ และจะกลายเป็นปัญหาที่ร้ายแรงต่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ เพราะไม่สามารถวินิจฉัยว่าการกระทำของปฏิบัติการรักษาสันติภาพที่จะพิจารณาว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายหรือเพื่อควบคุมการจลาจลภายในประเทศ อยู่ในขอบเขตตามอนุสัญญาฯ หรือไม่ สำหรับการใช้อาวุธเคมีเพื่อจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย (law enforcement) ซึ่งปรากฏชัดเจน เช่น การใช้อาวุธเคมีเพื่อหารชีวิตนักโทษ อย่างไรก็ตามในระหว่างการเจรจาของอนุสัญญาฯ ก็ไม่สามารถที่จะให้นิยาม “การบังคับใช้กฎหมาย” ได้ เนื่องจากความแตกต่างทางด้านนโยบายทางการเมืองของแต่ละประเทศ ตัวอย่างการใช้อาวุธเคมีเพื่อความมุ่งประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศได้แก่ เหตุการณ์การกบฏกลุ่มแบ่งแยกดินแดนเชเชน (Chechen) บุกจับผู้ชมในโรงละครที่กรุงมอสโกเป็นตัวประกันและรัฐบาลรัสเซียตัดสินใจปล่อยแก๊สเข้าไปในโรงละครก่อนที่จะจู่โจมเพื่อปฏิบัติการยุติการกระทำของกลุ่มนี้ปรากฏว่าทำให้ตัวประกันเสียชีวิตถึง 129 คน แม้จะถือว่าการกระทำครั้งนี้เป็นการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศ แต่ก็เกิดข้อสงสัยต่อนานาชาติและสร้างปัญหาในการใช้หรือตีความอนุสัญญาฯ ได้³⁴

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³³ Jean Pascal Zanders, “Emergency assistance under article X of the chemical weapons convention” Prepared for Regional workshop on coordination of the assistance under article X of the chemical weapons convention, Sofia, Bulgaria, 28-30 September 1998. [Online]. Available from: <http://www/sipri.se> [1998, October 2].

³⁴ SIPRI, SIPRI Yearbook 2003 : Armament, Disarmament and International Security (New York : Oxford University Press, 2003), pp. 660-663.

2.3.2 องค์การห้ามอาวุธเคมี (The Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons : OPCW)

องค์การห้ามอาวุธเคมี (The Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons : OPCW) เป็นองค์การระหว่างประเทศซึ่งทำหน้าที่เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีและประกันการปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญา รวมถึงการพิสูจน์ยืนยันระหว่างประเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติตามอนุสัญญา และเป็นเวทีสำหรับการปรึกษาหารือและความร่วมมือระหว่างบรรดารัฐภาคี³⁵

บรรดารัฐภาคีทั้งหลายของอนุสัญญา เป็นสมาชิกขององค์การโดยอัตโนมัติ และจะต้องไม่ถูกตัดสิทธิจากการเป็นสมาชิกขององค์การ เว้นแต่ว่าหากรัฐภาคีใดไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญา สิทธิและเอกสิทธิ์ที่ได้รับอาจถูกจำกัดหรือถูกยกเลิกเป็นการชั่วคราว

องค์การฯ ประกอบด้วยหน่วยงานหลัก 3 หน่วยงาน ได้แก่ ที่ประชุมรัฐภาคี (The Conference of the States Parties) คณะมนตรีบริหาร (Executive Council) และสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ (Secretariat) สำหรับสถานที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ขององค์การตั้งอยู่ที่ กรุงเฮก ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ซึ่งหน่วยงานหลักทั้ง 3 หน่วยงาน มีองค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ที่ประชุมรัฐภาคี (The Conference of the States Parties)

ที่ประชุมรัฐภาคีประกอบด้วยผู้แทนของสมาชิกทั้งหมดขององค์การ แต่ละสมาชิกขององค์การมีสิทธิออกเสียงได้หนึ่งเสียงในที่ประชุม โดยต้องมีการประชุมสามัญเป็นประจำทุกปี ส่วนการประชุมสามัญวิสามัญจะเกิดขึ้นเมื่อที่ประชุมได้ตัดสินใจ, เมื่อได้รับคำร้องขอจากคณะมนตรีบริหาร, หรือเมื่อได้รับคำร้องจากสมาชิกและได้รับเสียงสนับสนุนจากหนึ่งในสามของสมาชิก และภายหลังจากหกปีที่ยาวและปีที่สิบที่อนุสัญญามีผลใช้บังคับ (ปี ค.ศ. 2002 และ ปี ค.ศ. 2007) ที่ประชุมจะต้องเรียกประชุมสามัญวิสามัญในเวลาไม่เกิน 1 ปี เพื่อทบทวนการดำเนินการตามอนุสัญญา

ที่ประชุมรัฐภาคีจะต้องควบคุมดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา และดำเนินการเพื่อส่งเสริมจุดมุ่งหมายและทบทวนการปฏิบัติตามอนุสัญญา รวมทั้งควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ

³⁵ Chemical Weapons Convention 1993, Article 8.

ของคณะกรรมการบริหารและสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ อนุสัญญาฯ กำหนดอำนาจและหน้าที่ของที่ประชุมรัฐภาคีไว้ดังต่อไปนี้³⁶

- ก. รับเอาแผนงบประมาณประจำปี และกำหนดอัตราเงินอุดหนุนที่แต่ละรัฐภาคีจะต้องจ่าย
- ข. แต่งตั้งผู้อำนวยการใหญ่
- ค. เลือกตั้งสมาชิกของคณะกรรมการบริหาร
- ง. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อความมุ่งประสงค์ทางสันติด้านกิจกรรมทางเคมี
- จ. ทบทวนพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับอนุสัญญา
- ฉ. จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือโดยสมัครใจ (The Voluntary Fund for Assistance)

๑๗๑

ที่ประชุมฯ สามารถใช้มาตรการที่จำเป็นเพื่อประกันการปฏิบัติตามอนุสัญญา และเพื่อแก้ไขสถานการณ์ใดที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญาซึ่งเป็นมาตรการภายใต้ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการบริหาร, การจำกัดหรือระงับสิทธิและเอกสิทธิ์ของรัฐภาคี, ทำข้อเสนอแนะแก่รัฐภาคีในการใช้มาตรการร่วมกันในการลงโทษ ส่วนในกรณีที่เป็นเรื่องร้ายแรงจะต้องนำเสนอหรือเรื่องแจ้งโดยตรงต่อสมัชชาสหประชาชาติและคณะกรรมการความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ สำหรับรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญา รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ หรือกลุ่ม NGO อาจเข้าร่วมในการประชุมสามัญภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในฐานะผู้สังเกตการณ์

2. คณะมนตรีบริหาร (Executive Council)

คณะมนตรีบริหารประกอบด้วยสมาชิก 41 รัฐ จาก 5 ภูมิภาค ดังนี้คือ ทวีปแอฟริกา 9 รัฐ, เอเชีย 9 รัฐ, ยุโรปตะวันออก 5 รัฐ, ละตินอเมริกาและแคริบเบียน 7 รัฐ, ยุโรปตะวันตกและประเทศอื่นๆ 10 รัฐ และรัฐภาคีอีกหนึ่งรัฐซึ่งจะเลือกตามลำดับ โดยรัฐภาคีที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียหรือละตินอเมริกาและแคริบเบียน ซึ่งที่ประชุมจะต้องเลือกคณะมนตรีบริหารโดยพิจารณาถึงการกระจายตามเขตภูมิศาสตร์อย่างเป็นธรรม และต่อความสำคัญด้านอุตสาหกรรมเคมี ตลอดจนต่อผลประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคง สำหรับหลักเกณฑ์การเลือกในแต่ละภูมิภาคจะเลือกจากรัฐ

³⁶Ibid., para. 21.

ภาคีที่มีอุตสาหกรรมเคมีที่สำคัญที่สุดในกลุ่ม โดยคณะมนตรีบริหารมีวาระในการดำรงตำแหน่งครั้งละสองปี

สำหรับคณะมนตรีบริหารที่ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่ง 2 ปี ในชุดปัจจุบันได้แก่ คามารูน, ไนจีเรีย, ตูนิเซีย, ชูดาน, แซมเบีย, จีน, อินเดีย, ญี่ปุ่น, คิวเวต, เกาหลีใต้, ซาอุดีอาระเบีย, สาธารณรัฐเชค, สโลวาเกีย, อาร์เจนตินา, บราซิล, เม็กซิโก, ฝรั่งเศส, เยอรมัน, อิตาลี, สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเริ่มดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 2003³⁷

คณะมนตรีบริหารเป็นหน่วยงานบริหารขององค์การ และจะต้องรับผิดชอบต่อที่ประชุม ตลอดจนจะต้องส่งเสริมการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา และจะต้องกำกับดูแลกิจกรรมต่างๆ ของสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ และให้ความร่วมมือกับหน่วยงานระดับชาติของแต่ละรัฐภาคีและให้ความสะดวกในการปรึกษาหารือ รวมทั้งความร่วมมือระหว่างรัฐภาคีเมื่อมีการร้องขอ นอกจากนี้อนุสัญญาได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของคณะมนตรีบริหารเอาไว้ ดังต่อไปนี้³⁸

- ก. พิจารณาและเสนอร่างกำหนดการ และงบประมาณขององค์การต่อที่ประชุม
- ข. พิจารณาและเสนอรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา, รายงานเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของตน และรายงานอื่นที่เห็นว่าจำเป็น
- ค. จัดการประชุม และเตรียมร่างวาระการประชุมให้ที่ประชุม
- ง. ร้องขอให้มีการเรียกประชุมสมัยวิสามัญของที่ประชุม
- จ. ให้ความเห็นชอบข้อตกลงกับรัฐภาคีเกี่ยวกับการป้องกันอาวุธเคมี และการปฏิบัติให้เป็นไปตามกิจกรรมการพิสูจน์ยืนยัน

นอกจากนี้ หากมีกรณีเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามอนุสัญญา คณะมนตรีบริหารสามารถแจ้งให้รัฐภาคีทั้งหลายทราบถึงประเด็นหรือเรื่อง โดยการนำประเด็นหรือเรื่องเหล่านั้นมาแจ้งแก่ที่ประชุม หรือให้ข้อเสนอแนะแก่ที่ประชุมเกี่ยวกับมาตรการเพื่อแก้ไขสถานการณ์และเพื่อประกันให้มีการปฏิบัติตาม ในกรณีที่เป็นเรื่องร้ายแรงและเร่งด่วนอย่างยิ่ง คณะมนตรีบริหารจะต้องนำประเด็นหรือเรื่องแจ้งโดยตรงต่อสมาชิกสหประชาชาติและคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสห

³⁷ Fiona Tregonning, “Developments in the Organization for the Prohibition of Chemical Weapons” *The CBW Conventions Bulletin* No. 58 (December 2002), p. 10.

³⁸ Chemical Weapons Convention 1993, Article 8, para. 32.

ประชาชาติ โดยปกติ คณะมนตรีบริหารจะจัดให้มีการประชุมสมัยสามัญ 4-5 ครั้งต่อปี ส่วนการประชุมสมัยวิสามัญจะมีขึ้นตามความจำเป็น

3. สำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ (Secretariat)

สำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการจะต้องช่วยเหลือที่ประชุมและคณะมนตรีบริหารในการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินมาตรการพิสูจน์ยืนยันตามที่อนุสัญญาระบุไว้ สำนักงานเลขาธิการประกอบด้วยพนักงานประมาณ 500 คน โดยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้³⁹

- ก. เตรียมและเสนอร่างกำหนดการและงบประมาณต่อคณะมนตรีบริหาร
- ข. เตรียมรายงานประจำปีเกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา
- ค. ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการแก่รัฐภาคีในการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา
- ง. เจรจาทำความเข้าใจกับรัฐภาคีภายใต้ความเห็นชอบของคณะมนตรีบริหาร
- จ. ดำเนินการตรวจ ณ สถานที่ (on-site inspections)
- ฉ. ให้การสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในความมุ่งประสงค์ทางเคมีสันติ

สำนักงานเลขาธิการ จะต้องประกอบด้วยผู้อำนวยการใหญ่ (Director-General) ซึ่งเป็นหัวหน้าสำนักงาน และหัวหน้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร (administrative officer), ผู้ตรวจ (inspectors), และบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ (scientific), วิชาการ (technical) และอื่นๆ⁴⁰ โดยผู้อำนวยการใหญ่จะต้องรับผิดชอบต่อที่ประชุมและคณะมนตรีบริหารในเรื่องการแต่งตั้งพนักงาน และการทำงานของสำนักงานเลขาธิการ ซึ่งจะต้องมีมาตรฐานสูงสุดด้านประสิทธิภาพ สมรรถภาพ และความซื่อสัตย์สุจริต สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่คือ เอกอัครราชทูต Rogelio Pflirter จากประเทศอาร์เจนตินา ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 2002⁴¹

³⁹ Ibid., para. 38.

⁴⁰ Ibid., para. 41.

⁴¹ ได้รับการแต่งตั้งจากที่ประชุมรัฐภาคีให้ดำรงตำแหน่งแทนผู้อำนวยการคนเก่าคือ เอกอัครราชทูต José Mauricio Bustani จากประเทศบราซิล หลังจากที่ประชุมรัฐภาคีได้จัดให้มีการประชุมสมัยวิสามัญและมีมติให้ปลดผู้อำนวยการคนเก่าออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 22 เมษายน ค.ศ. 2002 (เห็นชอบ 48 ประเทศ, ถัดค้าน 7 ประเทศ และงดออกเสียง 43 ประเทศ สำหรับประเทศที่คัดค้านได้แก่ เบลารุส, บราซิล, จีน, คิวบา, อิหร่าน, เม็กซิโก และรัสเซีย) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

โดยองค์การจะมีเอกสิทธิ์และความคุ้มกันในการปฏิบัติหน้าที่ในอาณาเขตและสถานที่อื่นใดภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของรัฐภาคี ซึ่งบทบัญญัติในอนุสัญญาฯ แบ่งขอบเขตของการให้ความคุ้มครองออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

ส่วนที่ 1 บทบัญญัติข้อ 8 (อี) วรรค 48-49 กำหนดให้องค์การห้ามอาวุธเคมีอุปโภคเอกสิทธิ์และความคุ้มกันและมีความสามารถตามกฎหมายเท่าที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่

ส่วนที่ 2 บทบัญญัติภาค 2 ตอน บี วรรค 11 (เอ) (บี) (ซี) (อี) (เอฟ) วรรค 12 และวรรค 15 ให้เอกสิทธิ์

ส่วนที่ 3 บทบัญญัติภาค 2 ตอน บี วรรค 11 (ดี) (จี) และ (เอช)

การให้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันแก่คณะผู้ตรวจซึ่งจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดภายใต้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันที่ได้รับเพื่อวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานเท่านั้น โดยเรื่องเอกสิทธิ์และความคุ้มกันขององค์การจะกล่าวถึงโดยละเอียดในหัวข้อ 4.3 ต่อไป

สำหรับบทบาทขององค์การห้ามอาวุธเคมีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบและทำลายอาวุธที่มีอนุภาพทำลายล้างสูงในประเทศอิรัก ได้แก่ปฏิบัติการในช่วงระหว่างวันที่ 14-28 กรกฎาคม ค.ศ. 1999 โดยคณะผู้เชี่ยวชาญขององค์การห้ามอาวุธเคมี (OPCW) ซึ่งประกอบด้วย นาย Dirk Niekerk จากประเทศแอฟริกาใต้, นาย Serguei Orlov จากรัสเซีย, นาย Mirosław Miklasz จากโปแลนด์ และนาง Hua Li จากประเทศจีน ได้เข้าร่วมกับคณะผู้ตรวจสอบอาวุธของสหประชาชาติ (the United Nations Special Commission : UNSCOM) ในการทำลายอาวุธเคมีของอิรัก⁴²

US Department of State, Removal of OPCW Technical Secretariat Director-General José Bustani, [Online]. Available from : <http://www.state.gov/t/ac/cwc/fs/9631.htm> [April, 2002].

⁴² ภายหลังสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี ค.ศ. 1991 คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ออกข้อมติที่ 687 เพื่อจัดตั้งผู้ตรวจสอบอาวุธขององค์การสหประชาชาติ (the United Nations Special Commission : UNSCOM) ที่จะเข้าไปตรวจสอบ ทำลายอาวุธที่มีอนุภาพทำลายล้างสูงซึ่งอิรักมีอยู่ทั้งหมด อิรักจะต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพที่อยู่ในความครอบครอง โดยจะต้องยอมให้คณะผู้ตรวจสอบอาวุธขององค์การสหประชาชาติเข้าไปตรวจและทำลายอาวุธ และอุปกรณ์การผลิตอาวุธที่ร้ายแรงของอิรัก นอกจากนี้จะต้องทำลายขีปนาวุธที่มีพิสัยไกลเกินกว่า 150 กิโลเมตร นอกจากผู้ตรวจสอบอาวุธขององค์การสหประชาชาติแล้ว มีองค์การพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency : IAEA) ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปตรวจสอบการลดอาวุธนิวเคลียร์ในอิรักเช่นเดียวกัน ในปี ค.ศ. 1998 อิรักยอมให้คณะผู้ตรวจสอบอาวุธขององค์การสหประชาชาติ (UNSCOM) เข้าตรวจแหล่งเก็บและสถานที่ผลิตอาวุธ

ปฏิบัติการดังกล่าวได้แก่ การทำลายห้องทดลองทางเคมี (destruction of the laboratory chemicals), ทำลายตัวอย่างแก๊สมัสตาร์ด (destruction of the mustard gas sample) และปิดห้องทดลองให้อยู่ในลักษณะที่ปลอดภัย (closing down of the laboratory in a safe manner)⁴³ ซึ่งการปฏิบัติการลุล่วงไปได้ด้วยดี

ต่อมาในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1999 UNSCOM ได้ถูกแทนที่โดย UNMOVIC (The United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามข้อมติที่ 1284 แอริรักได้ปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือกับ UNMOVIC โดยให้เหตุผลว่าตนได้ปฏิบัติตามข้อมติที่ 687 ในการลดอาวุธเป็นการเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นในวันที่ 8 พฤษภาคม 2002 คณะมนตรีความมั่นคงได้ออกข้อมติที่ 1441 ให้สิทธิและเอกสิทธิ์ UNMOVIC และ IAEA ซึ่งเป็นไปตามบันทึกความตกลงระหว่างสหประชาชาติและอิรัก (the 1998 Memorandum of Understanding between the UN and Iraq) การดำเนินการตรวจครั้งแรกภายใต้ข้อมตินี้มีขึ้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 2002 ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงที่ 687, 1284 และ 1441 ออกภายใต้หมวด 7 ของกฎบัตรสหประชาชาติซึ่งอนุญาตให้มีการใช้กำลังทางทหารในการแทรกแซงเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ คู่มือเพิ่มเติมได้ที่ SIPRI, *SIPRI Yearbook 2003 : Armament, Disarmament and International Security* (New York : Oxford University Press, 2003), pp. 666-672.

⁴³ ปฏิบัติการดังกล่าวสรุปได้ดังต่อไปนี้ วันที่ 14 กรกฎาคม คณะผู้เชี่ยวชาญพร้อมด้วยอุปกรณ์ถึงกรุงแบกแดด โดยคณะผู้เชี่ยวชาญทั้งสี่ได้พบกับนาย Prakash Shar ทูตพิเศษขององค์การสหประชาชาติในอิรัก (United Nations Secretary General's Special Envoy in Iraq) และเจ้าหน้าที่ของอิรัก, วันที่ 15 กรกฎาคม คณะฯ ได้พบกับทูตผู้สังเกตการณ์จากประเทศจีน ฝรั่งเศส และรัสเซีย ในกรุงแบกแดด, วันที่ 18 กรกฎาคม คณะฯ ได้เข้าตรวจห้องปฏิบัติการของผู้ตรวจสอบอาวุธขององค์การสหประชาชาติ (UNSCOM laboratory) ซึ่งไม่พบความเสียหายแต่อย่างใด, วันที่ 19 กรกฎาคม ได้จัดทำรายการของสารเคมีตัวอย่างเสร็จเรียบร้อย และมีการเตรียมการทำลายสารเคมีและตัวอย่างแก๊สมัสตาร์ดในห้องทดลอง, วันที่ 22 กรกฎาคม คณะฯ ได้ทำลายตัวอย่างแก๊สมัสตาร์ด 250 มิลลิลิตร และได้จัดการกับของเสียอื่นโดยเปลี่ยนไปสู่รูปบล็อกคอนกรีต (concrete block), วันที่ 27 คณะฯ ได้ทำลายสารวีเอ็กซ์ (VX) และปฏิบัติการในอิรักของคณะผู้เชี่ยวชาญขององค์การห้ามอาวุธเคมีได้เสร็จสิ้น ดังนั้นตอนเช้าของวันที่ 28 กรกฎาคม คณะฯ ได้ออกจากกรุงแบกแดดและถึงกรุงเฮกในตอนบ่ายของวันที่ 29 กรกฎาคม

ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ OPCW, OPCW Mission in Baghdad Successfully Completed,

Press release No. 18 [Online]. Available from :

http://www.opcw.org/html/global/ra_frameset.html [1999, July 29].

2.3.3 หลักการเกี่ยวกับสารเคมี

อนุสัญญาฯ กำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินการกับบรรดาสารเคมีต่างๆ ซึ่งได้ระบุไว้เป็นหลักไม่แพร่กระจาย (Non-proliferation) ซึ่งในการดำเนินการเกี่ยวกับการไม่แพร่กระจายสารเคมีนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ประการด้วยกัน คือ การจำกัด การทำคำประกาศ และการทำลายซึ่งมีดังต่อไปนี้

2.3.3.1 การจำกัดเกี่ยวกับสารเคมี

ก. การจำกัดการผลิตสารเคมีรายการที่ 1

เนื่องจากสารเคมีรายการที่ 1 มีความสำคัญมากที่สุดต่อวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของอนุสัญญาฯ ดังนั้นรัฐภาคีจะสามารถผลิตสารเคมีรายการที่ 1 นี้ ณ สถานที่ซึ่งถูกระบุไว้ตามนิยามและในปริมาณที่จำกัดเท่านั้น นอกจากนี้รัฐภาคีที่มีสถานที่ผลิตสารเคมีรายการที่ 1 ต้องอยู่ภายใต้การพิสูจน์ยืนยันด้วยการตรวจยังสถานที่ และมีการติดตามผลด้วย ในภาคผนวกเกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามและการพิสูจน์ยืนยันภาค 6 วรรค 1 (Implementation and Verification Annex) กำหนดห้ามรัฐภาคี ผลิต ได้มา จัดเก็บ และใช้สารเคมีรายการที่ 1 นอกอาณาเขตของบรรดารัฐภาคี และจะต้องไม่โยกย้ายสารเคมีเช่นว่าออกไปนอกอาณาเขตของตน เว้นแต่จะโยกย้ายไปยังรัฐภาคีอื่น⁴⁴ และห้ามรัฐภาคีผลิต ได้มา จัดเก็บ โอนหรือใช้สารเคมีรายการ 1 เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้⁴⁵

1. การใช้เพื่อความมุ่งประสงค์ในการวิจัย การแพทย์ เกษตรกรรม หรือในการป้องกัน และ
2. ชนิดและปริมาณของสารเคมีถูกจำกัดอย่างเคร่งครัดให้อยู่ในเฉพาะสารเคมีที่สามารถแสดงเหตุผลเพื่อความมุ่งประสงค์เช่นว่านั้น และ
3. ในเวลาใดก็ตาม ปริมาณรวมของสารเคมีนั้นเพื่อความมุ่งประสงค์ดังกล่าวจะต้องเท่ากับหรือน้อยกว่า 1 เมตริกตัน และ
4. ปริมาณรวมเพื่อความมุ่งประสงค์นั้นที่รัฐภาคีได้มาในปีใดโดยการผลิต การนำมาจากอาวุธเคมีที่เก็บสะสมไว้ และจากการโยกย้ายที่มีจำนวนเท่ากับหรือน้อยกว่า 1 เมตริกตัน

⁴⁴ Chemical weapons Convention 1993, The Verification Annex Part 6, para. 1.

⁴⁵ Ibid., para. 2.

เมื่อมีการจำกัดการผลิต ดังนั้นรัฐภาคีอาจดำเนินการผลิตสารเคมีรายการ 1 ได้เพียงสองแห่งเท่านั้น คือ สถานที่ผลิตเดี่ยวขนาดเล็ก (single small - scale facility) และสถานที่ผลิตอื่นๆ (other facilities) ซึ่งภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 6 วรรค 8 กำหนดให้ สถานที่ผลิตเดี่ยวขนาดเล็ก (single small - scale facility) จะต้องได้รับการยอมรับจากรัฐภาคีอื่น และรัฐภาคียังสามารถผลิตสารเคมีรายการที่ 1 ณ สถานที่ผลิตอื่นๆ (other facilities) ซึ่งได้รับการยอมรับเช่นกัน การผลิตนั้นจะต้องมีปริมาณจำกัดตามที่ระบุไว้และเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเท่านั้น⁴⁶ ส่วนการผลิตสารเคมีรายการที่ 1 ที่มีปริมาณไม่เกิน 10 กิโลกรัมต่อปี (อาจทำได้เพื่อความมุ่งประสงค์ในการป้องกันซึ่งได้แก่ การใช้มีจุดมุ่งหมายในที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการป้องกันจากสารเคมีพิษ และการป้องกันอาวุธเคมี) ณ สถานที่ผลิตอื่นๆ ซึ่งได้รับการยอมรับเช่นกัน นอกจากนี้ยังอนุญาตให้สถานที่ผลิตซึ่งได้รับความเห็นชอบโดยรัฐภาคีอื่น สามารถผลิตสารเคมีรายการที่ 1 ในปริมาณมากกว่า 100 กรัมต่อปี เพื่อใช้ในการวิจัย การแพทย์ เกษษกรรม นอกสถานที่ผลิตเดี่ยวขนาดเล็กแต่ไม่เกิน 10 กิโลกรัมต่อปีต่อสถานที่ผลิตแต่ละแห่ง⁴⁷ และท้ายที่สุดเรื่องการจำกัดการผลิตนั้นอนุญาตให้รัฐภาคีสามารถทำการสังเคราะห์สารเคมีรายการที่ 1 เพื่อจุดประสงค์ในการวิจัย การแพทย์ และเกษตรกรรม แต่ไม่ยอมให้ทำเพื่อความมุ่งประสงค์ในการป้องกัน โดยการสังเคราะห์นั้นกระทำในห้องทดลอง และต้องมีปริมาณน้อยกว่า 100 กรัมต่อปีต่อสถานที่ผลิตแต่ละแห่ง⁴⁸ หลักที่สำคัญระหว่างการผลิตรัฐภาคีจะต้องให้ความสำคัญสูงสุดเพื่อประกันความปลอดภัยของประชาชนและปกป้องสิ่งแวดล้อม⁴⁹

ในการควบคุมปริมาณการผลิตสารเคมีรายการที่ 1 ทั้งหมดนั้น รัฐภาคีจะต้องปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนที่เกี่ยวกับระบบการตรวจพิสูจน์ เช่น อาจให้อำนาจแก่หน่วยงานของรัฐในการจัดให้มีการเตรียมการและให้การสนับสนุนตามความจำเป็นสำหรับที่ตั้งของเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจ โดยการตรวจและการมีส่วนร่วมในการทดสอบต่างๆ ของคณะผู้ตรวจ ทำงานร่วมกับสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ เป็นต้น

⁴⁶ Ibid., para. 8.

⁴⁷ Ibid., para. 11.

⁴⁸ Ibid., para. 12.

⁴⁹ Ibid., para. 7.

ข. การจำกัดการ โยกย้ายรายการสารเคมี (Schedules of Chemicals) และสารเคมีอื่น (Other Chemicals)

เพื่อยับยั้งการแพร่หลายของอาวุธเคมีไปยังชาติต่างๆ อนุสัญญาฯ จึงได้จำกัดการ โยกย้ายสารเคมีที่ใช้ประโยชน์ได้สองทาง (dual - use chemicals) โดยการโยกย้ายสารเคมีพิษ (toxic chemicals) หรือสารที่ใช้ผลิตสารเคมีพิษใดๆ (precursors) ระหว่างรัฐภาคีด้วยกันนั้นจะต้อง มีขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายที่ไม่ได้ห้ามไว้ตามอนุสัญญาฯ นอกจากนี้การควบคุมการส่งออกก็ระบุไว้แล้ว ในรายการสารเคมีที่ 1,2 และ 3

รัฐภาคีมีหน้าที่ 4 ประการในเรื่องเกี่ยวกับการโยกย้ายรายการสารเคมี กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง จะต้องไม่ช่วยเหลือ ส่งเสริมหรือจูงใจโดยวิธีใดก็ตามเพื่อให้ผู้ใดกระทำการใด ที่ห้ามรัฐภาคีไว้ภายใต้อนุสัญญานี้⁵⁰ ประการที่สอง จะต้องรับเอามาตรการที่จำเป็นเพื่อประกันว่า สารเคมีพิษและสารที่ใช้ในการผลิตสารเคมีพิษได้รับการพัฒนา ผลิต ได้มาโดยวิธีอื่น จัดเก็บ โอน หรือใช้ภายในอาณาเขตของตนหรือ ณ ที่ใด ภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของตนเพื่อความมุ่ง ประสงค์ที่ไม่ได้ห้ามไว้ภายใต้อนุสัญญาฯ⁵¹ ประการที่สาม รับว่าจะทบทวนข้อบังคับแห่งชาติใน เรื่องการค้าสารเคมีเพื่อปรับให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของอนุสัญญาฯ⁵² และ ประการที่สี่ ขยายขอบเขตการห้ามและจำกัดการ โยกย้ายสารเคมีตามกระบวนการรัฐธรรมนุญของตน โดยการออกกฎหมายที่มีโทษทางอาญาต่อบุคคลที่กระทำผิด⁵³

รัฐภาคีอาจโยกย้ายสารเคมีรายการที่ 1 ออกจากอาณาเขตของตนไปยังรัฐภาคีอื่น เพื่อความมุ่งประสงค์ในการวิจัย การแพทย์ เกษษกรรม หรือเพื่อความมุ่งประสงค์ในการป้องกัน⁵⁴ โดยกำหนดให้รัฐภาคีจะต้องไม่ผลิต ได้มา จัดเก็บ โอน หรือใช้สารเคมีรายการที่ 1 เว้นแต่ชนิดและ ปริมาณของสารเคมีรายการนั้นถูกจำกัดอย่างเคร่งครัดเพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัย การแพทย์ เกษษ กรรม หรือเพื่อความมุ่งประสงค์ในการป้องกันโดยปริมาณรวมของสารเคมีดังกล่าวจะต้องเท่ากับ หรือน้อยกว่า 1 เมตริกตัน และจำนวนรวมดังกล่าวในการผลิต การนำมาจากอาวุธเคมีที่เก็บสะสม ไว้ และจากการโยกย้ายในปีใดๆ จะต้องเท่ากับหรือน้อยกว่า 1 เมตริกตัน และสารเคมีที่โยกย้าย

⁵⁰Chemical Weapons Convention 1993, Article 1, para. 1 (d).

⁵¹Ibid., Article 6, para. 2.

⁵²Ibid., Article 11, para. 2 (e).

⁵³Ibid., Article 7, para. 1.

⁵⁴Verification Annex ,Part 6, para. 3.

แล้วจะต้องไม่โยกย้ายต่อไปยังรัฐที่สามอีก⁵⁵ ที่สำคัญห้ามโยกย้ายสารเคมีรายการที่ 1 ไปยังรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคีอนุสัญญา⁵⁶

ในการโยกย้ายและการรับสารเคมีนั้นรัฐภาคีต้องแจ้งให้สำนักงานเลขาธิการทางวิชาการทราบและจัดทำรายงานประจำปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐภาคีทั้งสอง (ผู้รับและผู้โอน) จะต้องแจ้งให้สำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการทราบในเวลาไม่น้อยกว่า 30 วัน ก่อนการโยกย้ายไปยังรัฐภาคีอื่น⁵⁶ นอกจากนี้รัฐภาคีต้องทำประกาศประจำปีเสนอภายในเวลาไม่เกิน 90 วัน โดยรายละเอียดเกี่ยวกับการโยกย้ายระหว่างปีที่ผ่านมาจะต้องประกอบด้วย 1) ชื่อทางเคมี สูตร โครงสร้าง และหมายเลขทะเบียนของเคมีคอลแอบสแทรกต์เซอร์วิส (Chemical Abstract Service :CAS register number) และ 2) ปริมาณที่ได้มาหรือมีการโยกย้ายไปยังรัฐภาคีอื่น⁵⁷

สำหรับสารเคมีรายการที่ 2 จะต้องถูกโยกย้ายไปยังหรือได้รับจากบรรดารัฐภาคีด้วยกันเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามพันธกรณีนี้จะมีผล 3 ปีหลังจากที่อนุสัญญาฯมีผลบังคับใช้⁵⁸ โดยในช่วงเวลา 3 ปีนี้ แต่ละรัฐภาคีจะต้องขอหนังสือรับรองการใช้ขั้นสุดท้ายขั้นสุดท้าย (an end – use certificate) สำหรับการโยกย้ายสารเคมีรายการนี้ไปยังรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคี และต้องมีมาตรการที่จำเป็นเพื่อทำให้มั่นใจว่าสารเคมีที่โยกย้ายถูกนำไปใช้เพื่อความมุ่งหมายที่ไม่ได้ห้ามไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐภาคีขอหนังสือรับรองจากรัฐผู้รับโดยระบุรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1.) จะใช้สารเคมีนั้นเพื่อจุดมุ่งหมายที่ไม่ได้ห้ามเอาไว้
- 2.) จะไม่ทำการโยกย้ายต่อไปอีก
- 3.) ชนิดและปริมาณของสารเคมี
- 4.) การใช้สารเคมีในขั้นสุดท้าย และ
- 5.) ชื่อและที่อยู่ของผู้ใช้ขั้นสุดท้าย⁵⁹

⁵⁵ Ibid., para. 4.

⁵⁶ Ibid., para. 5.

⁵⁷ Ibid., para. 6.

⁵⁸ Ibid., Part 7, para. 31.

⁵⁹ Ibid., para. 32.

ส่วนสารเคมีรายการที่ 3 ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมการส่งออกดังเช่นสารเคมีรายการที่ 1 และ 2 แต่เมื่อมีการโยกย้ายสารเคมีรายการที่ 3 ไปยังบรรดาระดับที่ไม่ได้เป็นภาคี รัฐเหล่านั้นจะต้องวางมาตรการที่จำเป็นเพื่อให้มั่นใจว่าสารเคมีเหล่านั้นจะต้องถูกนำไปใช้เฉพาะความมุ่งหมายที่ไม่ได้ห้ามไว้ และรัฐภาคีจะต้องขอหนังสือรับรองจากรัฐผู้รับโดยระบุรายละเอียดดังนี้

- 1.) จะใช้สารเคมีนั้นเพื่อจุดมุ่งหมายที่ไม่ได้ห้ามเอาไว้
- 2.) จะไม่ทำการโยกย้ายต่อไปอีก
- 3.) ชนิดและปริมาณของสารเคมี
- 4.) การใช้สารเคมีในขั้นสุดท้าย และ
- 5.) ชื่อและที่อยู่ของผู้ใช้ขั้นสุดท้าย⁶⁰

นอกจากนี้ภายในเวลา 5 ปี หลังจากที่มีอนุสัญญาฯ มีผลใช้บังคับ ที่ประชุมจะต้องพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะกำหนดมาตรการอื่นเกี่ยวกับการโยกย้ายสารเคมีรายการ 3 ไปยังบรรดาระดับที่ไม่ได้เป็นภาคี⁶¹

แม้ว่าอนุสัญญาฯ ไม่ได้กล่าวถึงการโยกย้ายสารเคมีอื่นๆ (Other Chemicals) แต่อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดให้มีการทบทวนเพื่อทำข้อเสนอแนะในการปรับปรุงประสิทธิภาพของวิธีปฏิบัติในการพิสูจน์ยืนยัน⁶² ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าการจำกัดเกี่ยวกับการโยกย้ายสารเคมีอื่นๆ จะได้รับการเสนอแนะในที่ประชุม⁶³

2.3.3.2 การทำคำประกาศเกี่ยวกับสารเคมี

รัฐภาคีจะต้องจัดทำคำประกาศ (declarations) อย่างต่อเนื่องไปยังองค์การห้ามอาวุธเคมีเกี่ยวกับรายการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาวุธเคมี มีข้อกำหนดเรื่องคำประกาศในข้อ 3 กำหนดให้รัฐภาคีต้องทำคำประกาศหลายอย่างเกี่ยวกับอาวุธเคมี (Chemical Weapons), อาวุธเคมีเก่า (Old Chemical Weapons), อาวุธเคมีที่ถูกละทิ้ง (Abandoned Chemical Weapons), สถานที่ผลิตอาวุธเคมีสถานที่ผลิตอื่นๆ (Chemical Weapons Production Facility) และสารควบคุมการจราจร

⁶⁰Ibid., Part 8, para. 26.

⁶¹Ibid., para.27.

⁶²Ibid., Part 9, para. 26.

⁶³Barry Kellman and others, Manual for national implementation of the chemical weapons convention (December 1993), p. 25.

(Riot Control Agents) และข้อ 6 กำหนดให้ทำคำประกาศสำหรับกิจกรรมที่ไม่ได้ห้ามไว้ภายใต้ อนุสัญญาฯ นี้ ภาคผนวกราชการสารเคมี และภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน

การทำคำประกาศต่อองค์การห้ามอาวุธเคมีรวมถึงคำประกาศครั้งแรก (initial declaration) และคำประกาศประจำปี (annual declarations) คำประกาศครั้งแรกจะต้องทำในเวลาที อนุสัญญามีผลบังคับใช้กับประเทศนั้นๆ สำหรับรัฐภาคีที่ไม่มีทั้งอาวุธเคมี สถานที่ผลิตอาวุธเคมี และอุตสาหกรรมเคมี การทำคำประกาศครั้งแรกอาจเป็นเพียงการประกาศว่าเคยทำหรือไม่เท่านั้นเอง ขึ้นอยู่กับเนื้อหาในการประกาศครั้งแรกของรัฐภาคี โดยอาจมีการจัดทำคำประกาศเกี่ยวกับวัสดุ กิจกรรมหรือสถานที่ที่ตนรับผิดชอบ คำประกาศบางอย่างอาจต้องการการปรับปรุงให้ทันสมัยเสมอ เช่น คำประกาศในเรื่องสารควบคุมการจลาจล⁶⁴ เป็นต้น

คำประกาศที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแยกได้เป็น 2 ชนิดคือ 1.) การครอบครองและ การทำลายอาวุธเคมีและสถานที่ผลิตอาวุธเคมี และ 2.) การผลิตและการครอบครองสารเคมีซึ่งเป็น ราชการสารเคมีในอนุสัญญาฯ ซึ่งใช้ในกิจกรรมที่ไม่ต้องห้ามตามอนุสัญญา

คำประกาศเกี่ยวกับอาวุธเคมีและสถานที่ผลิตอาวุธเคมีนั้น อนุสัญญาฯ กำหนดให้รัฐภาคีจัดทำคำ ประกาศครั้งแรกในสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับอาวุธเคมีโดยไม่พิจารณาว่ารัฐภาคีนั้นครอบครองอาวุธ เคมีหรือไม่ คำประกาศครั้งแรกนี้รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาวุธเคมี อาวุธเคมีเก่า อาวุธเคมีที่ถูก ละทิ้ง สถานที่ผลิตอาวุธเคมี สถานที่ผลิตอื่นๆและสารควบคุมการจลาจล บางรายการตามหัวข้อ เหล่านี้ การประกาศจะต้องพิจารณาย้อนหลังถึงกิจกรรมที่ทำตั้งแต่ 1 มกราคม ค.ศ. 1946 หากรัฐ ภาคีใดประกาศว่าตนเป็นเจ้าของหรือครอบครองทั้งอาวุธเคมีและสถานที่ผลิตอาวุธเคมี และจะต้อง จัดให้มีแผนการทั่วไปสำหรับการทำลายสิ่งเหล่านี้ด้วย คำประกาศเหล่านี้จะต้องเสนอต่อองค์การ ห้ามอาวุธเคมี (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons) ภายใน 30 วันหลังจาก อนุสัญญามีผลบังคับใช้ต่อตน สำหรับตัวอย่างประเทศที่ประกาศว่าตนครอบครองอาวุธเคมี (Chemical Weapons) ได้แก่ อินเดีย⁶⁵, เกาหลีใต้, รัสเซีย⁶⁶ และสหรัฐอเมริกา⁶⁷ โดยมีประเทศที่ได้ทำ

⁶⁴Chemical Weapons Conventions 1993, Article 3, para.1 (c)

⁶⁵ อินเดีย มีสถานที่ผลิตอาวุธเคมี 3 แห่ง ได้แก่ Gwalior, Ozra และ Ojhar ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ SIPRI, SIPRI Yearbook 2003 : Armament, Disarmament and International Security (New York : Oxford University Press, 2003), p. 567 .

คำประกาศว่ามีสถานที่ผลิตอาวุธเคมี (Chemical Weapons Production Facility) อยู่ในความครอบครองซึ่งมีจำนวนรวม 61 แห่งด้วยกันซึ่งได้แก่ บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา, จีน, ฝรั่งเศส, อินเดีย, อิหร่าน, ญี่ปุ่น, สาธารณรัฐเกาหลี, รัสเซีย, อังกฤษ, สหรัฐอเมริกา และสหพันธรัฐยูโกสลาเวีย ส่วนประเทศที่ประกาศว่ามีอาวุธเคมีเก่า (Old Chemical Weapons) อยู่ในความครอบครองของตนเองซึ่งได้แก่ เบลเยียม, แคนาดา, ฝรั่งเศส, เยอรมนี, อิตาลี, ญี่ปุ่น, สโลวีเนีย, อังกฤษ, และสหรัฐอเมริกา และในจำนวนนี้มี 3 ประเทศซึ่งได้แก่ จีน⁶⁸ อิตาลี และปานามา⁶⁹ บอกว่ามีอาวุธเคมีที่ถูกทิ้ง (Abandoned Chemical Weapons) อยู่ในดินแดนของตนเอง⁷⁰

⁶⁶ รัสเซียมีอาวุธเคมีอยู่ในความครอบครองประมาณ 40,000 ตัน ซึ่งเก็บสะสมไว้ที่โรงงาน 7 แห่งได้แก่ Popchep, Leonidovka, Gorny, Maradykovsky, Kizner, Kambarka และ Shchuche โดยอาวุธที่มีได้แก่สารประสาท (nerve agents) เช่น sarin, soman, lewisite และ mustard และสารสำลัก (choking agents) เช่น phosgene ซึ่งประมาณร้อยละ 80 เป็นสารประสาท ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ SIPRI, *SIPRI Yearbook 2003 : Armament, Disarmament and International Security* (New York : Oxford University Press, 2003), p. 656.

⁶⁷ สหรัฐอเมริกามีอาวุธเคมีอยู่ในความครอบครองซึ่งเป็นสารเคมีพิษมากกว่า 30,000 ตัน และมีสารเคมีที่มีองค์ประกอบทวีภาคอีกประมาณ 700 ตัน ซึ่งมีทั้งสารประสาท (nerve agents) เช่น sarin, VX และ mustard โดยเก็บไว้ที่โรงงาน 9 แห่ง ได้แก่ Johnson Atoll ในมหาสมุทรแปซิฟิก, Edgewood ในแมริแลนด์, Anniston ในอลาบามา, Blue Grass ในเคนตักกี, Newport ในอินเดียนา, Pine Bluff ในอาร์คันซาส, Pueblo ในโคโลราโด, Tooele ในยูทาห์ และ Umatilla ในโอเรกอน ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ SIPRI, *SIPRI Yearbook 2003 : Armament, Disarmament and International Security* (New York : Oxford University Press, 2003), p. 655.

⁶⁸ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้ทิ้งอาวุธเคมีจำนวนมากในเมืองก๊กีฮาร์ (Qiqihar) จังหวัดเฮยหลงเจียง (Heilongjiang) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนซึ่งแต่เดิมคือแมนจูเรียแต่ในปัจจุบันเรียกว่า ดงเป่ย์ โดยจีนเชื่อว่าอาวุธที่ถูกเคมีทิ้งไว้มีประมาณ 2,000,000 ชิ้น แต่ญี่ปุ่นอ้างว่ามีเพียง 700,000 ชิ้นเท่านั้น ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Oriental Outlook magazine, "WW II Japanese chemical weapons in China explained : Interview" [Online]. Available from : <http://english.eastday.com/epublish/paper1/1109/class000100004/hwz172178.htm> [2004].

⁶⁹ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรได้ทำการทดลองอาวุธเคมีที่เกาะซาน โจเซ่ (San José Island) ในประเทศปานามา ซึ่งต่อมาในระหว่างวันที่ 23-25 มกราคม ค.ศ. 2002 คณะผู้ตรวจขององค์การห้ามอาวุธเคมีได้ค้นพบ An-M79 1000-pound bombs ซึ่งเป็นที่

สำหรับประเทศลิเบียซึ่งเป็นประเทศที่โดนจับตามองจากนานาประเทศว่ามีการผลิต และสะสมอาวุธเคมีได้ทำการประกาศเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 2003 ว่าจะสละอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงทุกชนิด รวมทั้งอาวุธเคมี และในการนี้รัฐบาลของลิเบียได้ยื่นตราสารภาคยานุวัติ (accession)⁷¹ อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีต่อสหประชาชาติในวันที่ 6 มกราคม ค.ศ. 2004 ดังนั้นอนุสัญญาฯ จะมีผลใช้บังคับต่อลิเบียในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2004 และองค์การห้ามอาวุธเคมีจะได้รับอำนาจเข้าตรวจยังสถานที่ต่างๆ ของลิเบียเพื่อให้เป็นไปตามข้อห้ามอาวุธเคมีของอนุสัญญา คณะผู้ตรวจขององค์การฯ จะต้องตรวจ ณ สถานที่ต่างๆ ของลิเบียโดยสอดคล้องกับการลดอาวุธและพันธกรณีในการไม่แพร่กระจายอาวุธเคมีตามอนุสัญญาฯ

เนื่องจากพันธกรณีตามอนุสัญญาฯ ในเรื่องการทำคำประกาศบัญญัติไว้ก่อนข้างซับซ้อน และเพื่อให้มีความเข้าใจต่อพันธกรณีเกี่ยวกับการทำคำประกาศอย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยจะขอสรุปการทำคำประกาศครั้งแรก (Initial Declaration) ดังตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทราบว่าเป็นระเบิดที่ออกแบบมาเพื่อบรรจุสารเคมีพิษ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ SIPRI, SIPRI Yearbook 2003 : Armament, Disarmament and International Security, : 658.

⁷⁰Alexander Kelle, The first CWC review conference : taking stock and paving the way ahead [Online]. Available from : <http://www.unidir.ch/pdf/articles/pdf-art 1821.pdf> [2002].

⁷¹OPCW, The Chemical Weapons Convention Enters into Force in Libya, Press Release Number 3 : The Hague, 2 February 2004.

ตารางที่ 2 ตารางแสดงข้อมูลของคำประกาศครั้งแรก (Initial Declaration)

ชนิดของสถานที่	กิจกรรมที่ต้องรายงาน ในรอบปีปฏิทิน	ปริมาณการผลิตใน รอบปีปฏิทินที่ต้อง รายงาน	(ปริมาณ)ที่เริ่มต้นใน การตรวจ
สารเคมีรายการที่ 1	การผลิต กระบวนการ การบริโภค การได้มา ข้อมูลการนำเข้า-ส่ง ออก	100 กรัม	100 กรัม
สารเคมีรายการที่ 2	การผลิต วิธีการ การ บริโภค ข้อมูลการนำ เข้า-ส่งออก	-เบนซิลเทท 1 กก. -อะมิทอน,พีเอฟไอบี 100 กก. -สารเคมีอื่นๆ 1 ตัน	-เบนซิลเทท 10 กก. -อะมิทอน,พีเอฟไอบี 1 ตัน -สารเคมีอื่นๆ 10 ตัน
สารเคมีรายการที่ 3	การผลิต ข้อมูลการนำ เข้า-ส่งออก	30 ตัน	200 ตัน
สถานที่ผลิตสารเคมี แห่งอื่น	ข้อมูลการผลิตในรอบ ปีปฏิทินที่ผ่านมา	สารเคมีอันตรายที่เป็น ชนิดที่ไม่มีชื่ออยู่ใน รายการซึ่งประกอบ ด้วยธาตุฟอสฟอรัส ซิลเฟอ์ หรือ ฟลูออรีน 30 ตัน	200 ตัน

2.3.3.3 การทำลายอาวุธเคมี

ก. การทำลายอาวุธเคมี อาวุธเคมีเก่า และอาวุธเคมีที่ถูกละทิ้ง

เนื่องจากบทบัญญัติของอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำลายใช้เฉพาะกับรัฐที่ครอบครองอาวุธเคมีและสถานที่ผลิตอาวุธเคมีเท่านั้น ดังนั้นรัฐภาคีที่มีอาวุธเหล่านี้จะต้องทำลายอาวุธเคมี อาวุธเคมีเก่า อาวุธเคมีที่ถูกละทิ้ง และสถานที่ผลิตอาวุธเคมี โดยต้องดำเนินการทำลายให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญาฯ ซึ่งหลักในการทำลายอาวุธเคมีนั้นจะปรากฏในข้อ 4 และภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 4 (เอ) โดยภายใต้ข้อ 4 วรรค 6 กำหนดให้รัฐภาคีมีหน้าที่ทำลาย

อาวุธเคมีทั้งหมดซึ่งต้องดำเนินการตามภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน และสอดคล้องกับอัตราส่วนและลำดับในการทำลาย ดังนั้นในหัวข้อนี้จะพูดถึงหลักและวิธีการทำลายอาวุธเคมี ลำดับของการทำลาย และเวลาที่กำหนด แผนการทำลาย และการพิสูจน์ยืนยันการทำลาย

หลักและวิธีการทำลายอาวุธเคมี อาวุธเคมีเก่า และอาวุธเคมีที่ถูกละทิ้ง

ภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 4 (เอ) วรรค 12-14 ได้กำหนดหลักการและวิธีการในการทำลายอาวุธเคมี โดยได้นิยามคำว่า “การทำลายอาวุธเคมี” หมายถึง กระบวนการที่ทำให้สารเคมีถูกเปลี่ยนไปเป็นรูปที่ไม่เหมาะสมสำหรับใช้ผลิตอาวุธเคมีโดยที่ไม่สามารถเปลี่ยนกลับเป็นอย่างเดิมได้อีก และทำให้ยุทธปัจจัยและอุปกรณ์อื่นไม่สามารถนำไปใช้เป็นอาวุธเคมีได้อีก⁷² รัฐภาคีอาจจะกำหนดว่าจะทำลายอาวุธเคมีด้วยวิธีการใด แต่จะใช้กระบวนการทิ้งลงในแหล่งน้ำใดๆ ผังดินหรือเผาในหลุมเปิดไม่ได้ ทั้งนี้รัฐจะต้องทำลายอาวุธเคมีในสถานที่ที่ได้รับการออกแบบมาอย่างเหมาะสมและที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ และจะต้องทำให้มั่นใจว่าสถานที่ทำลายอาวุธเคมีของตนได้รับการสร้างและปฏิบัติงานในลักษณะที่ทำให้มั่นใจว่าอาวุธเคมีถูกทำลายโดยกระบวนการทำลายนั้นสามารถพิสูจน์ยืนยันได้ตามบทบัญญัติของอนุสัญญา

ลำดับและเวลาที่กำหนดในการทำลายอาวุธเคมี อาวุธเคมีเก่า และอาวุธเคมีที่ถูกละทิ้ง

ข้อ 4 วรรค 6 กำหนดลำดับของการทำลายอาวุธเคมีไว้ ซึ่งจะต้องเริ่มในเวลาไม่เกิน 2 ปีและจะต้องแล้วเสร็จในเวลาไม่เกิน 10 ปี หลังจากอนุสัญญามีผลบังคับใช้ต่อตน โดยรัฐภาคีสามารถทำลายอาวุธเคมีได้เร็วกว่าที่กำหนดไว้ได้ นอกจากนี้ลำดับการทำลายอาวุธเคมีเป็นไปตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในข้อ 1 และข้ออื่นๆ รวมทั้งการพิสูจน์ยืนยันอย่างมีระบบ ณ สถานที่⁷³ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ต่างๆของรัฐภาคีเพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงในระหว่างการทำลาย

แผนการทำลายอาวุธเคมี อาวุธเคมีเก่า และอาวุธเคมีที่ถูกละทิ้ง

ตามข้อ 4 วรรค 7 กำหนดให้รัฐภาคีต้องเสนอแผนสำหรับการทำลายอาวุธเคมีในเวลาไม่เกิน 60 วันก่อนจะเริ่มแต่ละช่วงเวลากการทำลายในแต่ละปี และเสนอคำประกาศทุกปีเกี่ยวกับการดำเนินแผนของตนในการทำลายอาวุธเคมีในเวลาไม่เกิน 60 วันหลังจากเสร็จสิ้นช่วงเวลา

⁷²Verification Annex Part 4 (a), para. 12.

⁷³Ibid., para. 15.

การทำลายอาวุธเคมีในแต่ละปี และรับรองว่าอาวุธเคมีทั้งหมดถูกทำลายในเวลาไม่เกิน 30 วันหลังจากกระบวนการทำลายได้เสร็จสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เสนอแผนประจำปีที่มีรายละเอียดสำหรับการทำลายซึ่งประกอบด้วยปริมาณของอาวุธเคมีที่ต้องทำลาย และสถานที่ทำลายอาวุธเคมีแต่ละแห่ง โดยรายงานประจำปีเกี่ยวกับการทำลายจะต้องระบุปริมาณที่แท้จริงของอาวุธเคมีซึ่งได้ทำลายในระหว่างปีที่ผ่านมา ณ สถานที่ทำลายแต่ละแห่ง และหากไม่สามารถปฏิบัติได้ตามที่กำหนดจะต้องแจ้งเหตุผลแห่งการนั้นด้วย⁷⁴

การพิสูจน์ยืนยันการทำลายอาวุธเคมี อาวุธเคมีเก่า และอาวุธเคมีที่ถูกละทิ้ง

ข้อ 4 และภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 2,3 และ 4 (เอ) หมวด ดี ได้กำหนดหน้าที่แก่รัฐภาคีโดยต้องให้มีการเข้าถึงอาวุธเคมี สถานที่ทำลายอาวุธเคมี และบริเวณที่เก็บรักษาอาวุธทั้งหลายที่ตนเป็นเจ้าของ ครอบครอง หรืออยู่ ณ ที่ใดภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมเพื่อความมุ่งประสงค์ในการพิสูจน์ยืนยันอย่างมีระบบเกี่ยวกับคำประกาศ โดยการตรวจ ณ สถานที่ซึ่งจะต้องให้มีการเข้าถึงอาวุธเคมีเหล่านั้น ได้ทันทีหลังจากที่ได้เสนอคำประกาศแล้ว สำหรับความมุ่งประสงค์ในการพิสูจน์ยืนยันอย่างมีระบบจะต้องเป็นไปเพื่อทำให้มั่นใจว่าจะไม่มีการลักลอบนำอาวุธเคมีออกจากสถานที่เก็บนั้นซึ่งความมุ่งหมายของการพิสูจน์ยืนยันการทำลายอาวุธเคมีอย่างเป็นระบบจะต้องเป็นไปเพื่อยืนยันลักษณะและปริมาณของอาวุธเคมีที่สะสมไว้ซึ่งจะถูกทำลาย และเพื่อยืนยันว่าอาวุธเคมีที่สะสมเหล่านั้น ได้ถูกทำลายแล้ว

ข. การทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมี

ในการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมี อนุสัญญาฯ ได้กำหนดให้รัฐภาคีต้องทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมีใดและทั้งหมดที่รัฐเป็นเจ้าของ ครอบครอง หรือตั้งอยู่ ณ ที่ใดภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของตน รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆและสิ่งที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติตามผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน และตามอัตราและขั้นตอนการทำลายที่ได้ตกลงไว้⁷⁵ ซึ่งในหัวข้อนี้จะพูดถึง การปิดสถานที่ผลิตอาวุธเคมี หลักและวิธีการทำลาย ลำดับของการทำลายและเวลาที่กำหนด แผนการทำลาย การพิสูจน์ยืนยันการทำลาย และการแปลงสถานที่ผลิตอาวุธเคมี

⁷⁴ Ibid., para. 36.

⁷⁵ Chemical Weapons Convention 1993, Article 5, para. 8.

การปิดสถานที่ผลิตอาวุธเคมี

ในการปิดสถานที่ผลิตอาวุธเคมีนั้น อนุสัญญากำหนดให้รัฐภาคีต้องหยุดกิจกรรมทั้งหมดโดยทันที ณ สถานที่ผลิตอาวุธเคมีใดและทั้งหมดที่รัฐเป็นเจ้าของ ครอบครอง หรือตั้งอยู่ ณ ที่ใดภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของตน เว้นแต่กิจกรรมที่จำเป็นสำหรับการปิดสถานที่นั้น⁷⁶ นอกจากนี้จะต้องปิดสถานที่ผลิตอาวุธเคมีดังกล่าวทั้งหมดในเวลาไม่เกิน 90 วันหลังจากอนุสัญญามีผลบังคับใช้ต่อตน⁷⁷ สำหรับความมุ่งหมายของการปิดสถานที่ผลิตอาวุธเคมี ก็เพื่อให้สถานที่นั้นเลิกกิจการ โดยทำตามมาตรการที่ได้ตกลงกันไว้สำหรับการปิด

หลักและวิธีการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมี

ภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 5 วรรค 11 กำหนดให้รัฐเลือกวิธีการที่จะใช้ในการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมีตามหลักการในข้อ 5 และภาคผนวกนี้ โดยหลักการและวิธีการที่เกี่ยวกับการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมีจะอยู่ในวรรค 26-27 ของภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 5

ลำดับและเวลาที่กำหนดในการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมี

อนุสัญญาฯ กำหนดให้การทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมีจะต้องมีขึ้นในเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่อนุสัญญามีผลบังคับใช้ ทั้งนี้รัฐภาคีสามารถทำลายสถานที่ดังกล่าวให้แล้วเสร็จเร็วกว่าที่กำหนดได้ลำดับการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมีเป็นไปตามข้อ 1 และข้ออื่นๆ ของอนุสัญญาฯ รวมทั้งหลักเกี่ยวกับการพิสูจน์ยืนยัน ณ สถานที่อย่างมีระบบ โดยลำดับของการทำลายนั้นจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของรัฐภาคีอื่นเพื่อมิให้ความปลอดภัยลดลงในระหว่างช่วงการทำลาย การสร้างความมั่นใจในตอนแรกของขั้นตอนการทำลาย เป็นต้น⁷⁸ ส่วนหลักทั่วไปในลำดับของการทำลายและเวลาที่กำหนดนั้น รัฐภาคีจะต้องเริ่มการทำลายฯในเวลาไม่เกิน 1 ปีหลังจากอนุสัญญามีผลบังคับใช้ต่อตน และจะต้องทำให้เสร็จสมบูรณ์ในเวลาไม่เกิน 10 ปีหลังจากอนุสัญญามีผลบังคับใช้

⁷⁶Ibid., para. 4.

⁷⁷Ibid., para. 7 (a).

⁷⁸Verification Annex Part 5 para. 28.

แผนการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมี

ตามข้อ 5 วรรค 9 ของอนุสัญญาฯ ได้กำหนดหน้าที่แก่รัฐภาคีเกี่ยวกับแผนการทำลายดังต่อไปนี้

- 1) เสนอแผนซึ่งมีรายละเอียดสำหรับการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมีใดและทั้งหมดที่รัฐเป็นเจ้าของ ครอบครอง หรือตั้งอยู่ ณ ที่ใดภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของตน ในเวลาไม่เกิน 180 วันก่อนเริ่มการทำลายสถานที่แต่ละแห่ง
- 2) เสนอคำประกาศทุกปีในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินแผนของตนเพื่อการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมีใดและทั้งหมดที่รัฐเป็นเจ้าของ ครอบครอง หรือตั้งอยู่ ณ ที่ใดภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของตน ในเวลาไม่เกิน 90 วันหลังจากเสร็จสิ้นช่วงเวลาการทำลายในแต่ละปี และ
- 3) รับรองว่าสถานที่ผลิตอาวุธเคมีใดและทั้งหมดที่รัฐเป็นเจ้าของ ครอบครอง หรือตั้งอยู่ ณ ที่ใดภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของตน ได้ถูกทำลายแล้ว ในเวลาไม่เกิน 30 วันหลังกระบวนการทำลายได้เสร็จสมบูรณ์⁷⁹

ส่วนข้อกำหนดว่าแผนซึ่งมีรายละเอียดสำหรับการทำลาย (Detailed plans for destruction) จะต้องประกอบด้วยอะไรบ้างนั้น มีบัญญัติไว้ในภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยันภาค 5 วรรค 32-34 โดยหากรัฐภาคีเจตนาที่จะเปลี่ยนสถานที่ผลิตอาวุธเคมีให้เป็นสถานที่ทำลายอาวุธเคมีอย่างชั่วคราว รัฐนั้นจะต้องแจ้งให้สำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการทราบในเวลาไม่น้อยกว่า 150 วันก่อนดำเนินกิจกรรมการเปลี่ยน เมื่อแผนการทำลายฯ ของรัฐภาคีได้ถูกเสนอ สำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการและรัฐภาคีจะต้องปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดเพื่อเตรียมแผนสำหรับการพิสูจน์ยืนยันการทำลายสถานที่ โดยอยู่บนพื้นฐานที่มีรายละเอียดสำหรับการทำลายและมาตรการที่เสนอเพื่อการพิสูจน์ยืนยันที่รัฐภาคีเสนอและประสบการณ์จากการตรวจครั้งก่อนๆ การทำลายและการพิสูจน์ยืนยันจะต้องกระทำตามแผนที่ได้ตกลงกันไว้ หากมิได้ดำเนินการตามที่กำหนดไว้จะต้องแจ้งให้รัฐภาคีทั้งหลายทราบ

การพิสูจน์ยืนยันการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมี

ข้อ 5 และภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 2,3 และ 5 หมวด ซี ได้กำหนดพันธกรณีสำหรับการพิสูจน์ยืนยันคำประกาศและการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมีของรัฐภาคี โดย

⁷⁹ Chemical Weapons Convention 1993, Article 5, para. 9.

ต้องให้มีการเข้าถึงสถานที่ผลิตอาวุธเคมีใดและทั้งหมดที่รัฐภาคีเป็นเจ้าของหรือครอบครอง หรือที่ตั้งอยู่ ณ ที่ใดภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของรัฐภาคี ซึ่งจะต้องให้มีการเข้าถึงอาวุธเคมีเหล่านั้นได้ทันทีหลังจากที่ได้เสนอคำประกาศแล้ว⁸⁰ ส่วนการดำเนินการพิสูจน์ยืนยันคำประกาศของสถานที่ผลิตอาวุธเคมีจะอยู่ในภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 5 วรรค 43-47 นอกจากนี้จะต้องจัดให้มีการเข้าถึงสถานที่ผลิตอาวุธเคมีฯ หลังจากการปิด เพื่อความมุ่งประสงค์ในการพิสูจน์ยืนยันอย่างมีระบบโดยการตรวจ ณ สถานที่ และการเฝ้าตรวจด้วยเครื่องมือ ณ สถานที่ เพื่อที่จะประกันว่าสถานที่ยังคงปิดอยู่ และจะถูกทำลายต่อไป⁸¹

การแปลงสถานที่ผลิตอาวุธเคมี

ข้อ 5 วรรค 5 ของอนุสัญญาฯ กำหนดห้ามรัฐภาคีสร้างสถานที่ผลิตอาวุธเคมีขึ้นมาใหม่หรือเปลี่ยนแปลงสถานที่เดิมเพื่อการผลิตอาวุธเคมีหรือกิจกรรมอื่นที่ห้ามไว้ แต่อย่างไรก็ตามสถานที่ผลิตอาวุธเคมีอาจได้รับการเปลี่ยนเป็นการชั่วคราวเพื่อเป็นการทำลายอาวุธเคมีตามหลักการและวิธีการสำหรับการเปลี่ยนสถานที่ผลิตอาวุธเคมีให้เป็นสถานที่ทำลายอาวุธเคมีเป็นการชั่วคราวตามภาค 5 วรรค 18-25 ของภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน⁸² โดยสถานที่ที่ได้รับการดัดแปลงจะต้องถูกทำลายทันทีที่เลิกใช้เพื่อการทำลายอาวุธเคมีภายในเวลาไม่เกิน 10 ปี หลังจากอนุสัญญามีผลบังคับใช้ ส่วนการเปลี่ยนสถานที่ผลิตอาวุธเคมีเพื่อความมุ่งหมายที่ไม่ได้ห้ามไว้ภายใต้อนุสัญญานี้เป็นไปตามภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 5 หมวด คี

เนื่องจากบทบัญญัติของอนุสัญญาเกี่ยวกับแผนการทำลายอาวุธเคมีและสถานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ปรากฏอยู่ในหลายส่วน ดังนั้นจึงขอสรุปเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ดังตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸⁰ Ibid., Article 5, para. 6.

⁸¹ Ibid., para. 7 (b).

⁸² Ibid., para. 12.

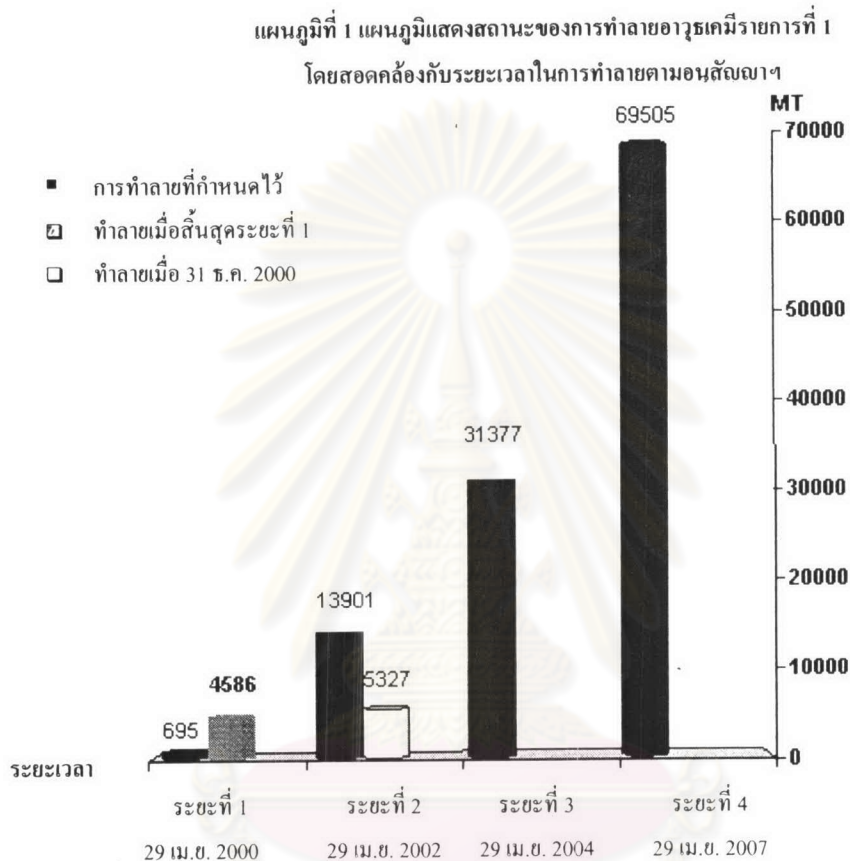
ตารางที่ 3 ตารางแสดงเวลาที่กำหนดในการทำลายอาวุธเคมีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี

อาวุธเคมีที่สะสมไว้ (ร้อยละ)	หลังจากที่อนุสัญญามีผลใช้บังคับ (ปี)
1	3
20	5
45	7
100	10

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า อนุสัญญาฯ ได้กำหนดเงื่อนไขเวลาภายหลังจากที่อนุสัญญามีผลใช้บังคับซึ่งรัฐภาคีจะต้องทำการทำลายอาวุธเคมีที่ตนเองครอบครองให้เสร็จสิ้นตามกำหนด กล่าวคือ จะต้องทำลายอาวุธเคมีที่สะสมไว้ให้แล้วเสร็จทั้ง 100 % หลังจากที่อนุสัญญามีผลใช้บังคับกับตน ดังนั้นก่อนเดือนพฤษภาคม 2002 สารเคมีพิษจำนวนประมาณ 7,000 ตัน และอาวุธยุทธโศปกรณ์มากกว่า 2 ล้านชิ้น ตามคำประกาศของ 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศอินเดีย, เกาหลีใต้, รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา จะต้องถูกทำลายอย่างสมบูรณ์⁸³ ตามกลไกการทำลายอาวุธเคมีตามอนุสัญญาฯ แต่ละประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การห้ามอาวุธเคมีจะต้องทำลายอาวุธเคมีทั้งหมดที่ตนเป็นเจ้าของหรือครอบครอง และทำลายอาวุธเคมีทั้งหมดที่อาจถูกทิ้งอยู่ในประเทศอื่น รวมทั้งทำลายสถานที่ซึ่งตนเป็นเจ้าของหรือครอบครองที่อาจเกี่ยวข้องในการผลิตอาวุธเคมี ซึ่งจะต้องเริ่มทำลายอาวุธเคมีของตนภายใต้กำหนดเวลาของอนุสัญญา เพราะอนุสัญญากำหนดให้รัฐภาคีทำลายอาวุธเคมีของตนภายใน 10 ปี หลังจากอนุสัญญามีผลบังคับใช้ (ก่อนปี 2007) อย่างไรก็ตามหากมีปัญหาเกี่ยวกับแผนการทำลายก็อาจมีการขอยกขยระยะเวลาออกไปอีก 5 ปี คือ ปี 2012 นอกจากนี้ประเทศที่ครอบครองอาวุธเคมีจะต้องใช้วิธีการที่ปลอดภัยในการทำลายตามกระบวนการทำลายอาวุธเคมีซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม โดยองค์การจะต้องคอยสอดส่องและตรวจสอบการทำลายอาวุธเคมีต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

⁸³OPCW, Destruction of Chemical Weapons [Online]. Available from : <http://www.opcw.org/html/glance/index.html> [2003, October].

อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลขององค์การห้ามอาวุธเคมีเกี่ยวกับการทำลายอาวุธเคมีรายการที่ 1 ในปัจจุบัน การทำลายอาวุธเคมีต่างๆ มีความก้าวหน้าเพียงเล็กน้อยเท่านั้นซึ่งมีรายละเอียดดังแผนภูมิต่อไปนี้

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ, องค์การห้ามอาวุธเคมี⁸⁴

สำหรับตัวอย่างประเทศมหาอำนาจที่ครอบครองอาวุธเคมีและได้เริ่มแผนการทำลายไปแล้วบางส่วนได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มดำเนินการทำลายอาวุธเคมีที่ Johnson Atoll ในปี ค.ศ. 1990 และแห่งที่สองได้แก่ Tooele ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1996 ส่วนประเทศรัสเซียต้องการความช่วยเหลือจากนานาชาติในการทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมีหรือสถานที่ทำลายอาวุธ

⁸⁴ OPCW, Verification of destruction of chemical weapons and chemical weapons production facilities [Online]. Available from : http://www.opcw.org/html/db/chemdemil_frameset.html [2003, October].

เคมีที่ Kambarka ซึ่งมีประเทศที่ให้ความช่วยเหลือได้แก่ ฟินแลนด์ เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ สวีเดน และสหรัฐ และมีหลายประเทศที่บริจาคเงินเช่น ฝรั่งเศส อิตาลี และอังกฤษ⁸⁵ โดยรัสเซียได้มีการขอย้ายระยะเวลาและที่ประชุมใหญ่ของรัฐภาคีได้ขยายออกไปจากตามกำหนดเดิมที่จะต้องทำลายสถานที่ทำลายอาวุธเคมีที่ Kambarka ให้เสร็จสมบูรณ์ภายในวันที่ 31 มกราคม ค.ศ. 2003 ก็ขยายออกไปเป็น วันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 2005 สำหรับผู้ที่ครอบครองอาวุธเคมีรายใหญ่ที่สุดในโลกทั้งสองประเทศ นี้คงต้องใช้งบประมาณในการทำลายอาวุธเหล่านั้นประมาณ 20,000 ล้านดอลลาร์⁸⁶

สำหรับการทำลายอาวุธเคมีเก่าหรืออาวุธเคมีที่ถูกทิ้งนั้น เนื่องจากมีสารเคมีพิษและยุทธปัจจัยอีกหลายพันตันซึ่งถูกทิ้งลงในทะเลบริเวณทะเลเหนือ (North Sea) และทะเลบอลติก (Baltic Sea) หรือในทะเลส่วนอื่นๆ ของโลกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และปัญหาการทำลายอาวุธเคมีที่ถูกทิ้งในประเทศจีนโดยทหารของจักรวรรดิญี่ปุ่น (Japanese Imperial Army) ในระหว่างสงคราม Sino-Japanese (ค.ศ. 1937-1945) แม้ว่าปัจจุบันนี้ญี่ปุ่นและจีนได้ทำข้อตกลงในการทำลายอาวุธเคมีที่ญี่ปุ่นได้ทิ้งไว้ในประเทศจีน (Memorandum on the Destruction of Japanese Discarded) ซึ่งลงนามเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม ค.ศ. 1999 โดยญี่ปุ่นจะรับผิดชอบในการทำลายอาวุธเคมีทั้งหมดเอง และจะสร้างสถานที่ทำลายอาวุธเคมีในบริเวณเทือกเขาฮาเออบา (Ha'erba Ridge) ในเมืองคูนหัว (Dunhua) จังหวัดจีหลิน (Jilin Province) ในการนี้คาดว่าจะใช้เงินประมาณ 730 ล้านดอลลาร์หรือสหรัฐ⁸⁷

จากความล่าช้าในการทำลายอาวุธเคมีก็เป็นอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งในการดำเนินตามวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของอนุสัญญาที่จะขจัดอาวุธเคมีให้หมดสิ้น และการที่สหรัฐอเมริกาไม่ได้ให้ความสำคัญกับกำหนดระยะเวลาในการทำลายอาวุธเคมีอย่างจริงจังก็เท่ากับเป็นการขัดขวางความมีประสิทธิภาพในการดำเนินการตามอนุสัญญา จะเห็นได้ว่าปัญหาด้านการเงินที่ต้องใช้ในการทำลายอาวุธเคมีและสถานที่ผลิตอาวุธเคมี หรือสถานที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็น

⁸⁵ OPCW., The OPCW at work : Destruction of chemical weapons [Online]. Available from : <http://www.opcw.org/Basic?opcwdest.htm> [November 2001].

⁸⁶ Fiona Tregonning, "Developments in the Organization for the Prohibition of Chemical Weapons" Quarterly Journal of the Harvard Sussex Program on CBW Armament and Arms Limitation No. 58 (December 2002): 13.

⁸⁷ Oriental Outlook magazine, "WW II Japanese chemical weapons in China explained : Interview" : 1-5.

ประเด็นที่สำคัญมาก ซึ่งที่ผ่านมามองว่าการห้ามอาวุธเคมีประสบกับปัญหาขาดแคลนเงินอย่างหนัก ส่งผลกระทบต่อความล่าช้าในการทำลายอาวุธเคมีของบรรดารัฐภาคีทั้งหลายที่ครอบครองอาวุธเคมี

2.3.4 หลักการตรวจพิสูจน์ยืนยัน

อนุสัญญาฯ กำหนดการตรวจพิสูจน์ยืนยันไว้ 3 ชนิดด้วยกัน ได้แก่ 1.) การตรวจประจำ ณ สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับอาวุธเคมี (routine inspections) 2.) การตรวจตามคำกล่าวหา (challenge inspections) และ 3.) การสืบสวนกรณีการใช้อาวุธเคมีตามที่ถูกกล่าวหา (investigations in cases of alleged use of chemical weapons)

ดังนั้นในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงหลักในการตรวจพิสูจน์ซึ่งได้แก่ ขั้นตอนทั้งก่อนการตรวจ ในขณะตรวจ และภายหลังการตรวจว่าจะต้องมีการเตรียมการอย่างไรบ้าง รัฐภาคีมีสิทธิและหน้าที่อย่างไร ความเป็นไปได้ของรัฐในการดำเนินการสอบสวนต่อบุคคลที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับสารเคมีภายในเขตแดนของตน และผลกระทบที่เกิดจากการตรวจพิสูจน์ตามอนุสัญญาฯ ต่อสิทธิของเอกชนพันธกรณี และบทบัญญัติตามอนุสัญญาฯ ที่เกี่ยวกับการตรวจประจำ (routine inspections) และการตรวจตามคำกล่าวหา (challenge inspections) ซึ่งเป็นส่วนประกอบมีความซับซ้อนและขึ้นอยู่กับชนิดของสิ่งที่ตรวจด้วย โดยรายละเอียดของวิธีปฏิบัติในการตรวจจะอยู่ในผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน (Verification Annex) ในภาค 2 ซึ่งภาคผนวกฯ นี้จะเป็นกฎทั่วไปที่จะนำไปใช้กับการพิสูจน์ ส่วนภาค 3 ถึง 11 จะเป็นวิธีดำเนินการพิสูจน์แต่ละชนิดโดยเฉพาะ ซึ่งภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 2 จะสามารถปรับใช้สำหรับการพิสูจน์ทุกชนิด เว้นแต่เป็นกรณีเฉพาะก็ให้ใช้ตามภาค 3 ถึง 11 แทน

2.3.4.1 การตรวจประจำ ณ สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับสารเคมี (routine inspections)

ก. การตรวจประจำของสถานที่ซึ่งได้ประกาศ (Routine Inspections of Declared Facilities)

การตรวจประจำ (routine inspections) และการตรวจตามคำกล่าวหา ณ สถานที่ซึ่งได้ประกาศจะต้องใช้ความเชี่ยวชาญสูงมาก เมื่อมีเหตุการณ์ที่อาจจะเกี่ยวกับทางทหารและทางการเมือง ในการพิสูจน์ยืนยันที่เป็นระบบตลอดจนการตรวจ ณ สถานที่และการติดตามผลด้วยเครื่องมือจะทำ ณ สถานที่ที่ผลิตอาวุธเคมี สถานที่ทำลายอาวุธเคมีและบริเวณที่เกี่ยวข้อง และการสืบสวนในกรณีถูกกล่าวหาว่ามีการใช้อาวุธเคมีหรือใช้สารควบคุมการจลาจลให้เป็นวิธีหนึ่งในการทำสงคราม

ข. หน้าที่ของรัฐภาคีในระหว่างการตรวจตามอนุสัญญา

ในระหว่างการตรวจตามอนุสัญญาฯ รัฐภาคีมีอำนาจหน้าที่หลายประการโดยหน้าที่เหล่านั้นได้แก่ การจัดการหมายกำหนดการ (Arrangements), กิจกรรมก่อนการตรวจ (Pre-inspection Activities), การดำเนินการตรวจ (Conduct of Inspections) และสรุปผลการตรวจและการออกไป (Concluding Inspections and Departure)

ในการจัดการหมายกำหนดการ (Arrangements) รัฐภาคีต้องดำเนินการเพื่อให้พร้อมสำหรับการตรวจ โดยมีหน้าที่ต้องรับบัญชีรายชื่อคณะผู้ตรวจและผู้ช่วยการตรวจที่ได้รับการแต่งตั้งจากองค์การและต้องตอบรับภายใน 30 วัน รัฐภาคีผู้รับการตรวจต้องกำหนดจุดเข้าเมืองและจัดการสำหรับการใช้อากาศยานที่บินแบบไม่ประจำ (non-scheduled aircraft) ของคณะผู้ตรวจ นอกจากนี้จะต้องเตรียมที่พัก อาหาร ล่าม วิซ่า ข้อตกลงเกี่ยวกับสถานที่ และเรื่องเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน เป็นต้น โดยรัฐภาคีผู้ถูกตรวจมีสิทธิที่จะตรวจสอบเครื่องมือที่คณะผู้ตรวจนำเข้ามา

ในกิจกรรมก่อนการตรวจ (Pre-inspection Activities) รัฐภาคีผู้ถูกตรวจจะต้องรับและยอมรับข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจ ต้องประกันความปลอดภัยแก่คณะผู้ตรวจรวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ จากจุดเข้าเมืองไปยังสถานที่ที่จะตรวจ โดยรัฐภาคีผู้ถูกตรวจอาจได้รับการบรรยายสั้นๆ ก่อนการตรวจตามอนุสัญญาฯ

ในการดำเนินการตรวจ (Conduct of Inspections) รัฐภาคีผู้ถูกตรวจต้องให้ความช่วยเหลือแก่คณะผู้ตรวจเช่น หน้าที่โดยทั่วไปรัฐภาคีผู้ถูกตรวจจะต้องให้ความช่วยเหลือคณะผู้ตรวจและให้การสนับสนุนเท่าที่จำเป็นเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สำหรับหน้าที่พิเศษที่จะต้องกระทำโดยรัฐภาคีผู้ถูกตรวจเช่น การถ่ายภาพ การเก็บตัวอย่าง และการให้ความช่วยเหลือหรือดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากนี้ยังสิทธิคัดค้านคำถามที่ถามบุคคลากรของสถานที่ผลิตที่ถูกตรวจหากเห็นว่าคำถามนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการตรวจ

ส่วนการสรุปผลการตรวจ (Concluding Inspections and Departure) เมื่อเสร็จสิ้นการตรวจแล้ว คณะผู้ตรวจจะต้องมอบผลการตรวจเบื้องต้นตามรูปแบบมาตรฐานและรายการตัวอย่างและเอกสารข้อมูลใดๆ ที่จะนำออกไปนอกสถานที่ให้แก่ผู้แทนของรัฐภาคีผู้ถูกตรวจ และจะต้องออกจากอาณาเขตของรัฐภาคีผู้ถูกตรวจให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

หน้าที่สำหรับเจ้าของสถานที่และผู้ควบคุม เช่น การอนุญาตให้คณะผู้ตรวจเข้าถึงสถานที่ที่จะทำการตรวจ การจัดหาข้อสนเทศที่เกี่ยวข้องให้กับรัฐภาคีเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานที่ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้คณะผู้ตรวจ การอนุญาตให้คณะผู้ตรวจใช้อุปกรณ์และเครื่องมือ การแต่งตั้งผู้แทนเข้าร่วมในการฟังบรรยายสั้นๆก่อนการตรวจและบรรยายสรุปภายหลังการตรวจเสร็จสิ้น อนุญาตให้ผู้ตรวจสัมภาษณ์บุคลากรของสถานที่ กำหนดบุคคลเพื่อถ่ายภาพและเก็บตัวอย่าง เป็นต้น

สำหรับในสถานที่ส่วนบุคคล มาตรการที่จะนำมาใช้ เช่น การถ่ายภาพตามคำร้องขอของรัฐภาคีหรือคณะผู้ตรวจ การเก็บตัวอย่างตามคำร้องขอของคณะผู้ตรวจ ให้ความช่วยเหลือในการวิเคราะห์ตัวอย่าง ณ สถานที่ ดำเนินการตามคำร้องขอของคณะผู้ตรวจเท่าที่สามารถทำได้ ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการของเครื่องมือต่างๆ ณ สถานที่ซึ่งรัฐภาคีอนุญาตให้คณะผู้ตรวจใช้ และตอบข้อซักถามของคณะผู้ตรวจ เป็นต้น

เนื่องจากบทบัญญัติของอนุสัญญาฯ เกี่ยวกับการตรวจประจำ (Routine Inspections) ก่อนข้างซับซ้อน ดังนั้นจึงขอสรุปเป็นตารางเพื่อง่ายต่อการทำความเข้าใจดังตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ตารางที่ 4 ตารางแสดงเงื่อนไขของการตรวจประจำ (Routine Inspections) ณ สถานที่ต่างๆ
ตามพันธกรณีของอนุสัญญา**

ชนิดของสถานที่	การตรวจครั้งแรก	การแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อนการตรวจ (ชั่วโมง)	ระยะเวลาในการตรวจ (ชั่วโมง)	ความตกลงเกี่ยวกับสถานที่ผลิต
สถานที่ผลิตอาวุธเคมี	อาณัติ	48	ขึ้นอยู่กับความตกลงเกี่ยวกับสถานที่	อาณัติ
สถานที่เก็บอาวุธเคมี	อาณัติ	48	ขึ้นอยู่กับความตกลงเกี่ยวกับสถานที่	อาณัติ
สถานที่ทำลายอาวุธเคมี	อาณัติ	36	ขึ้นอยู่กับความตกลงเกี่ยวกับสถานที่	อาณัติ
กิจกรรมของสารเคมีรายการที่ 1 ที่ได้รับอนุญาต	อาณัติ	36	ขึ้นอยู่กับความตกลงเกี่ยวกับสถานที่	อาณัติ
สารเคมีรายการที่ 2	อาณัติ	48	96	อาณัติ เว้นแต่จะมีความตกลงอย่างอื่น
สารเคมีรายการที่ 3 และสถานที่ผลิตอื่นๆ	การเลือก	120	24	การเลือก

หมายเหตุ - อาณัติ (Mandate) หมายถึง การได้รับมอบหมาย หรือได้รับอำนาจให้กระทำได้

2.3.4.2 การตรวจตามคำกล่าวหา (challenge inspections)

การตรวจตามคำกล่าวหา (challenge inspections) มีความมุ่งหมายเพื่อให้ความกระจ่างและแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการไม่ปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ซึ่งรัฐภาคีแต่ละรัฐมีสิทธิร้องขอให้มีการตรวจตามคำกล่าวหา ณ สถานที่หรือที่ตั้งใดที่อยู่ในอาณาเขตหรืออยู่

ภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของรัฐภาคีอื่น⁸⁸ โดยภายหลังจากได้รับคำร้องขอ คณะมนตรีบริหารอาจตัดสินใจด้วยเสียงข้างมากสามในสี่ของสมาชิกทั้งหมดไม่ให้มีการตรวจตามคำกล่าวหา หากเห็นว่าเป็นเรื่องไม่มีสาระ แต่ถ้ามีการดำเนินการตรวจตามคำกล่าวหา ก็ต้องดำเนินการต่อไปตามภาค 10 (การตรวจตามคำกล่าวหาตามข้อ 9 ของอนุสัญญาฯ) ของภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน⁸⁹ โดยรัฐภาคีจะต้องยอมให้สำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการดำเนินการตรวจตามคำกล่าวหา⁹⁰

การตรวจตามคำกล่าวหา มีความแตกต่างกับการตรวจประจำ ซึ่งจะปรับใช้เฉพาะกลุ่มของสถานที่ โดยการตรวจตามคำกล่าวหาอาจดำเนินการที่ใดก็ได้ที่รัฐภาคีเห็นว่าน่าสงสัย การตรวจนี้ไม่ใช่การตรวจตามปกติและไม่อาจคาดหมายว่าจะมีความถี่เท่าไร แม้ว่าวิธีดำเนินการส่วนมากจะปรับใช้กับการตรวจด้วยกันได้ แต่จุดมุ่งหมายและเหตุผลที่ใช้ในการพิจารณา มีความแตกต่างกัน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการตรวจตามคำกล่าวหา ได้แก่ หน้าที่ของรัฐภาคีว่าจะมีขอบเขตเท่าไรเพียงใด การประกันว่าคณะผู้ตรวจจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างแน่นอน และหน้าที่ของภาคเอกชนรวมทั้งเจ้าของและผู้ดำเนินการของสถานที่ที่ถูกตรวจ

ตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ว่า แต่ละรัฐภาคีสามารถดำเนินการร้องขอการตรวจตามคำกล่าวหาภายใต้ขอบเขตของอนุสัญญาฯ ซึ่งจะต้องหลีกเลี่ยงการกล่าวร้ายต่อรัฐภาคีอื่น โดยทั้งรัฐภาคีผู้ร้องขอและรัฐภาคีผู้ถูกตรวจมีสิทธิและหน้าที่ (พันธกรณี) เกี่ยวกับการตรวจตามคำกล่าวหา ซึ่งสิทธิและหน้าที่ของรัฐภาคีผู้ถูกตรวจดังมีต่อไปนี้⁹¹

- ก.) มีสิทธิและหน้าที่ในการใช้ความพยายามอย่างสมเหตุสมผลทุกทางที่จะแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามอนุสัญญานี้ และเพื่อให้เป็นไปตามนั้น จะต้องช่วยให้คณะผู้ตรวจสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่
- ข.) มีพันธกรณีที่จัดให้มีการเข้าถึงภายในสถานที่ที่ขอให้มีการตรวจเพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อสงสัยว่าอาจมีความเป็นไปได้ของการไม่ปฏิบัติตามเท่านั้น และ

⁸⁸ Ibid., Article 9, para. 8.

⁸⁹ Ibid., para. 17.

⁹⁰ Ibid., para. 10.

⁹¹ Ibid., para. 11.

ก.) มีสิทธิที่จะใช้มาตรการปกป้องที่ตั้งที่ไม่พึงเปิดเผย และเพื่อป้องกันการเปิดเผยข้อสนเทศและข้อมูลลับซึ่งไม่เกี่ยวกับอนุสัญญา

นอกจากนี้ รัฐภาคีผู้ถูกรวบรวมมีหน้าที่ช่วยเหลือคณะผู้ตรวจตลอดการตรวจตามคำกล่าวหาและอำนวยความสะดวกในการทำงาน⁹² โดยในการตรวจนั้นรัฐภาคีผู้ร้องขออาจส่งผู้สังเกตการณ์เข้าร่วมได้โดยต้องกระทำดังต่อไปนี้⁹³

- ก.) รัฐภาคีผู้ร้องขอให้มีการตรวจอาจส่งผู้แทน ซึ่งอาจเป็นคนชาติของตนหรือรัฐภาคีที่สามไปสังเกตการณ์ โดยความตกลงกับรัฐภาคีผู้ถูกรวบรวม
- ข.) หลังจากนั้น รัฐภาคีผู้ถูกรวบรวมจึงอนุญาตให้ผู้สังเกตการณ์เข้าร่วมได้ตามภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน
- ค.) ตามกฎแล้วรัฐภาคีผู้ถูกรวบรวมจะต้องยอมรับผู้สังเกตการณ์ แต่หากปฏิเสธจะต้องทำเป็นบันทึกไว้ด้วย

ก่อนการตรวจตามคำกล่าวหา รัฐภาคีผู้ถูกรวบรวมจะต้องเตรียมการสำหรับคณะผู้ตรวจที่จะเข้าไปในอาณาเขตของรัฐภาคีผู้ถูกรวบรวม นอกจากนี้จะต้องเข้าร่วมในการกำหนดทางเลือกอื่นสำหรับแนวเขตที่จะยอมรับกัน ในที่สุดหากไม่สามารถยอมรับแนวเขตตามคำร้องขอ(ของรัฐผู้ร้องขอ) และเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำแผนการตรวจจะต้องบรรยายสรุปในเรื่องความปลอดภัยแก่คณะผู้ตรวจก่อนมีการตรวจ

ในการดำเนินการตรวจ รัฐภาคีผู้ถูกรวบรวมจะต้องจัดให้มีการเข้าถึงภายในแนวเขตตามคำร้องขอ โดยอาจจัดให้มีการเข้าถึงทางอากาศยังบริเวณที่ถูกตรวจเมื่อมีการร้องขอจากคณะผู้ตรวจ และเมื่อเสร็จสิ้นการตรวจตามคำกล่าวหา รัฐภาคีผู้ถูกรวบรวมมีสิทธิที่จะระบุว่าข้อมูลใดที่ไม่เกี่ยวกับอาวุธเคมี หากรัฐภาคีผู้ถูกรวบรวมเห็นว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะเป็นความลับที่ไม่ควรเปิดเผยออกไป

เพื่อเป็นการประกันว่าคณะผู้ตรวจจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ อนุสัญญาฯ ให้สิทธิแก่คณะผู้ตรวจในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ระหว่างการตรวจตามคำกล่าวหาซึ่งจะแตกต่างจากสิ่งที่ต้อง

⁹²Ibid., para. 20.

⁹³Ibid., para. 12.

กระทำระหว่างการตรวจประจำ โดยคณะผู้ตรวจมีสิทธิที่จะตรวจการจราจรของยานพาหนะที่ออกจากบริเวณที่จะต้องมีการตรวจเพื่อความปลอดภัยของที่ตั้งนั้น และเมื่อคณะผู้ตรวจเข้ามาถึงแนวเขตที่ยอมรับหรือที่เลือกไว้แล้วอาจเริ่มกิจกรรมการตรวจตามคำกล่าวหาได้ทันทีจนกว่าจะแล้วเสร็จ ในการทำงานกิจกรรมที่แนวเขตนั้น คณะผู้ตรวจมีสิทธิ ดังต่อไปนี้⁹⁴

- ก.) ใช้เครื่องมือเฝ้าตรวจ
- ข.) เก็บตัวอย่างที่ได้จากอากาศ ดิน หรือของเหลวอื่น และ
- ค.) ดำเนินกิจกรรมเพิ่มเติมใดที่อาจจะตกลงกันระหว่างคณะผู้ตรวจและรัฐภาคีผู้ถูกตรวจ

2.3.4.3 การสืบสวนกรณีการใช้อาวุธเคมีตามที่ถูกกล่าวหา (investigations in cases of alleged use of chemical weapons)

รัฐภาคีมีสิทธิที่จะร้องขอให้มีการสืบสวนการใช้อาวุธเคมี หรือการใช้สารควบคุมการจราจรแก่รัฐที่ถูกกล่าวหา โดยสามารถเสนอข้อมูลให้แก่ผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การห้ามอาวุธเคมี ซึ่งข้อมูลที่จะนำเสนอได้แก่⁹⁵

- ก. รัฐภาคีซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีการใช้อาวุธเคมีในเขตของตน
- ข. จุดเข้าเมืองหรือเส้นทางอื่นที่ปลอดภัย
- ค. ที่ตั้งและลักษณะของบริเวณที่มีการกล่าวหาว่ามีการใช้อาวุธเคมี
- ง. เวลาที่ได้มีการกล่าวหาว่าใช้อาวุธเคมี
- จ. ชนิดของอาวุธเคมีที่เชื่อว่ามีการใช้
- ฉ. ขอบเขตของการใช้ตามที่ถูกกล่าวหา
- ช. ลักษณะของสารเคมีพิษ
- ซ. ผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ สัตว์ และพืช
- ณ. คำร้องขอให้มีการช่วยเหลือเป็นการเฉพาะ

เมื่อได้รับคำร้องผู้อำนวยการใหญ่จะต้องร้องขอและยื่นยันการจัดการเพื่อรองรับคณะผู้ตรวจ และจะต้องส่งคณะผู้ตรวจไปถึงสถานที่ได้รับการร้องขอให้มีการสืบสวนภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากที่ได้รับคำร้องขอ หากมีความล่าช้ากว่าที่กำหนดไว้ ผู้อำนวยการใหญ่จะต้องแจ้งเหตุผลถึงความล่าช้าแก่คณะมนตรีบริหารและบรรดารัฐภาคีที่เกี่ยวข้อง

⁹⁴Verification Annex Part 10, para. 36.

⁹⁵Ibid.,Part 11, para. 3.

สำหรับกรณีการใช้อาวุธเคมีตามที่ถูกล่ามทาเกี่ยวข้องกับรัฐซึ่งไม่ได้เป็นภาคีอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี หรือเกิดเหตุการณ์ในอาณาเขตที่รัฐภาคีไม่ได้ควบคุม อนุสัญญาฯ กำหนดให้องค์การห้ามอาวุธเคมีจะต้องร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับเลขาธิการสหประชาชาติ และหากได้รับคำร้องขอให้มอบข้อมูลใดๆ ก็จะต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดประโยชน์ อย่างไรก็ตามตั้งแต่อนุสัญญาฯ มีผลใช้บังคับยังไม่ปรากฏว่ามีกรณีการสืบสวนในกรณีการใช้อาวุธเคมีตามที่ถูกล่ามทา (investigations in cases of alleged use of chemical weapons)⁹⁶

ในการตรวจตามอนุสัญญาฯ สรุปผลเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2004 เลขาธิการฝ่ายวิชาการ (Technical Secretariat) ได้ทำการสรุปผลการตรวจรวมทั้งสิ้น 1,627 ครั้ง โดยมีรายการดังตารางต่อไปนี้⁹⁷

ตารางที่ 5 ตารางสรุปผลการตรวจตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ

การตรวจตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ	จำนวน (ครั้ง)
อาวุธเคมีที่ถูกละทิ้ง (Abandoned Chemical Weapons : ACW)	22
สถานที่ทำลายอาวุธเคมี (Chemical Weapons Destruction Facilities : CWDFs)	388
สถานที่ผลิตอาวุธเคมี (Chemical Weapons Production Facilities : CWPfFs)	298
สถานที่เก็บสะสมอาวุธเคมี (Chemical Weapons Storage Facilities : CWSFs)	220
อาวุธเคมีเก่า (Old Chemical Weapons : OCW)	50
สถานที่ผลิตสารเคมีรายการที่ 1 (Schedule 1 Facilities)	125
สถานที่ผลิตสารเคมีรายการที่ 2 (Schedule 2 Facilities)	237
สถานที่ผลิตสารเคมีรายการที่ 3 (Schedule 3 Facilities)	119
สถานที่ผลิตอื่นๆ สารเคมีอินทรีย์ชนิดอื่นๆ (Discrete Organic Chemical :)	168
รวมทั้งสิ้น	1,627

⁹⁶ OPCW, “Report of the first special session of the conference of the state parties to review the operation of the chemical weapon convention ” First review conference , RC-1/5 [Online]. Available from : <http://www.opcw.org/docs/rc105.pdf> [2003, May 9].

⁹⁷ OPCW, “The Chemical Weapons Ban : Facts and Figures” [Online]. Available from : http://www.opcw.org/factsandfigures/html/ff_print.html [2004, March 16].

2.3.4.4 ผลกระทบต่อภาคเอกชนในการตรวจตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี

ตามอนุสัญญาฯ ในการตรวจยังสถานที่ซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ คณะผู้ตรวจขององค์การจะต้องแจ้งให้ผู้แทนของรัฐภาคีทราบล่วงหน้าโดยไม่จำเป็นต้องแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ดำเนินการของสถานที่ที่ถูกตรวจทราบ อนุสัญญาไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนถึงระบบกฎหมายที่รัฐต่างๆ อาจมีเหนือภาคเอกชนที่เป็นเจ้าของสถานที่ที่ถูกตรวจว่าต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะ มีบ่อยครั้งที่การออกหมายค้นขึ้นขึ้นอยู่กับหลักฐานบางอย่างหรือความน่าสงสัยว่ามีการละเมิดเกิดขึ้นเท่านั้น

ดังนั้นสิ่งที่น่าสนใจคือ การได้หมายค้นเพื่อเข้าไปยังสถานที่ของเอกชนเพื่อทำการตรวจตามอนุสัญญาฯ และกระบวนการได้มาซึ่งหมายค้นอาจสร้างความยุ่งยากต่อกระบวนการพิสูจน์ของคณะผู้ตรวจซึ่งอาจเป็นการขัดขวางการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ มีความเป็นไปได้หรือไม่ว่ารัฐภาคีอาจมีกฎหมายใดๆ ที่จะจำกัดการตรวจตามอนุสัญญาฯ รวมถึงวิธีการได้หมายค้นที่จะขัดขวางการพิสูจน์ตามอนุสัญญาฯ นอกจากนี้สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการเข้าตรวจพิสูจน์ยังสถานที่ของเอกชนได้แก่ผลกระทบต่อสิทธิต่างๆ ของเอกชน เพราะการเข้าตรวจพิสูจน์ยังสถานที่ของเอกชนย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะกระทบสิทธิของพวกเขาเหล่านั้น เรื่องสิทธิส่วนบุคคล(สิทธิมนุษยชน)เป็นมาตรฐานระหว่างประเทศที่เป็นที่ยอมรับซึ่งรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีและความมั่นคงของแต่ละบุคคลโดยปราศจากความแตกต่างใดๆ สิทธิมนุษยชนเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และได้รับการบัญญัติชัดเจนในตราสารทางกฎหมายต่างๆ ในระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ ที่เด่นที่สุดคือ กฎบัตรสหประชาชาติ (the United Nations Charter), ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (the Universal Declaration of Human Rights), กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง (the International Covenant on Civil and Political Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (the International Covenant on Economic and Social Rights) โดยเฉพาะตามข้อ 12 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน⁹⁸ และ ข้อ 17 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางพลเมืองและทางการเมือง⁹⁹ ซึ่งได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของเอกชนอย่างชัดเจนไม่ว่าในทางใดก็ตาม

⁹⁸ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 12 บัญญัติว่า
บุคคลใดๆ จะถูกแทรกสอดโดยผลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือจะถูกกลบหลู่ในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้

⁹⁹ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 17 บัญญัติว่า

ส่วนกฎหมายภายในของแต่ละประเทศได้มีการวางข้อบทต่างๆ อันสะท้อนการยอมรับหลักการสากลของสิทธิมนุษยชนไว้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกฎหมายรัฐธรรมนูญ¹⁰⁰ ของแต่ละประเทศ

การตรวจพิสูจน์สถานที่ทางการค้าตามอนุสัญญาฯ จะแทนที่ระบบเดิมของระเบียบการบริหารที่รับรองสิทธิของเจ้าของและผู้ดำเนินการตามกฎหมายภายใน ซึ่งการจัดการตรวจจะแตกต่างไปจากการสอบสวนเพื่อลงโทษตามกฎหมาย โดยการตรวจหมายถึงการพิสูจน์ยืนยันการปฏิบัติตามและเพื่อป้องกันการละเมิด สำหรับความแตกต่างของทั้งสองอย่างนี้ได้แก่ประการแรก การสอบสวนเพื่อลงโทษตามกฎหมายเป็นการควบคุมอย่างเคร่งครัดและต้องมีความเป็นไปได้ของการกระทำผิด เพราะการได้หมายค้นจะต้องมีเหตุผลประกอบที่น่าเชื่อถือว่ามีกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดจริงๆ ส่วนการตรวจจะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดบางประการของอนุสัญญาฯ และต้องมีการพิสูจน์ยืนยันตามข้อปฏิบัติของอนุสัญญา เพราะฉะนั้นจะสามารถเรียกเก็บหลักฐานได้จากสถานที่ที่ถูกควบคุมโดยไม่ต้องใช้กระบวนการที่เป็นรูปแบบของวิธีพิจารณา และประการที่สอง การตรวจจะไม่จำกัด อิสรภาพหรือเป็นการล่วงล้ำต่อผู้ถูกสอบสวน ดังนั้นจะเป็นการคุกคามต่อผลประโยชน์ของเอกชนน้อยมากเนื่องจากสิทธิส่วนบุคคลจะไม่ถูกแทรกแซงดังเช่นการสืบสวนทางอาญา

สิ่งสำคัญที่ต้องมีในการตรวจคือ การกำหนดว่าจะมีการตรวจที่ไหน เวลาใด ดังนั้นเจ้าหน้าที่จะต้องมีการการแจ้ง กำหนดเวลา และมีหมายตรวจค้น ให้แก่เจ้าของสถานที่นั้นๆ ทราบด้วย เช่น ในการตรวจหากไม่มีหมายศาลมาด้วยเจ้าของสถานที่ที่มีสิทธิที่จะปฏิเสธการเข้าตรวจ

บุคคลใดๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการหรือโดยมิชอบในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือจะถูกหลอกลวงโดยมิชอบในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้¹⁰⁰ สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้วางหลักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะใน

มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

และมาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำไม่ได้

โดยทั่วไป ในการตรวจจะมีกฎระเบียบไว้อยู่แล้วว่าการตรวจจะต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง ซึ่งกำหนดขึ้นมาเพื่อปกป้องกระบวนการยุติธรรมและปกป้องสิทธิของเอกชนผู้ถูกรว โดยคณะผู้ตรวจจะต้องปฏิบัติตาม

รัฐภาคีจะต้องมีวิธีพิจารณาสำหรับการตรวจตามอนุสัญญาฯ ที่จะทำให้คณะผู้ตรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายให้ลุล่วงโดยยังเคารพสิทธิของประชาชน ซึ่งจะขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายที่ใช้ในแต่ละประเทศด้วย รัฐภาคีจะจำกัดการตรวจพิสูจน์ของคณะผู้ตรวจโดยอ้างว่าเป็นการปกป้องสิทธิของเอกชนเพื่อเป็นการทำลายความเชื่อมั่นในการบังคับใช้ตามอนุสัญญาฯ ไม่ได้ ซึ่งในส่วนนี้จะกล่าวถึง ความสำคัญของมาตรการปฏิบัติที่เคารพต่อสิทธิของเอกชนแต่ยังมีประสิทธิภาพในการดำเนินการตามอนุสัญญาฯ ได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ของเอกชน เช่น มาตรการที่จะต้องมีการแจ้งล่วงหน้าต่อผู้ที่จะถูกรว การออกหมายค้น การบังคับเจ้าของสถานที่ให้มีการเข้าตรวจตามอนุสัญญาฯ และการจำกัดดุลพินิจผู้แทนของรัฐภาคีผู้ถูกรว รัฐภาคี(โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ซึ่งปกติจะเป็นหน่วยงานระดับชาติ) จะต้องแจ้งให้เจ้าของสถานที่ทราบว่าจะมีการเข้าตรวจโดยแจ้งถึงจุดมุ่งหมายของการตรวจและจะต้องมีเวลาเตรียมสถานที่สำหรับการตรวจด้วย อย่างน้อยที่สุด สถานที่ที่ถูกประกาศจะต้องได้รับการแจ้งถึงการตรวจประจำ ควรจัดให้มีข่าวสารเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ของการตรวจรวมทั้งเวลาและขอบเขตของการตรวจดังกล่าวด้วย ในการปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ตามอนุสัญญาฯ นั้นรัฐภาคีจะต้องให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ และต้องเคารพต่อสิทธิของเอกชนอย่างเท่าเทียมกัน การคุ้มครองสิทธิของเอกชนจึงจะไม่มีผลเป็นการขัดขวางการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญา

2.3.5 หลักความช่วยเหลือและความร่วมมือ (Assistance and Cooperation)

เรื่องความช่วยเหลือและความร่วมมือระหว่างประเทศตามอนุสัญญาฯ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

- ก. ความช่วยเหลือและการป้องกันอาชญากรรม
- ข. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในการใช้สารเคมีในทางสันติ
- ค. สนับสนุนหน่วยงานระดับชาติของรัฐภาคีในความพยายามปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ในระดับชาติ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายในการร่างบทบัญญัติเพื่อดำเนินตามอนุสัญญา

ก. ความช่วยเหลือและการป้องกันอาวุธเคมี (Assistance and protection against chemical weapons)

รัฐภาคีมีสิทธิร้องขอเพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือและการป้องกันจากการใช้หรือถูกคุกคามว่าจะใช้อาวุธเคมี ในกรณีดังต่อไปนี้¹⁰¹

- ได้มีการใช้อาวุธเคมีต่อตน
- ได้มีการใช้สารควบคุมการจลาจลเป็นวิธีหนึ่งในการทำสงครามต่อตน หรือ
- ถูกข่มขู่จากการกระทำหรือกิจกรรมของรัฐใดที่ห้ามไว้ตามพันธกรณีทั่วไปตามข้อ 1 แห่งอนุสัญญาฯ

แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องความช่วยเหลือและการป้องกันอาวุธเคมี ตามข้อ 10 ของอนุสัญญาฯ มีข้อสังเกตดังต่อไปนี้

1. สิทธิในการร้องขอและได้รับความช่วยเหลือจำกัดเฉพาะรัฐภาคีเท่านั้น เพราะสนธิสัญญาสามารถลงนามหรือให้สัตยาบันได้เฉพาะรัฐ ส่วนรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคี และ sub-state actors ซึ่งเป็นเหยื่อจากสงครามเคมีก็จะไม่ได้รับความคุ้มครอง

2. อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีไม่นำมาใช้กับสงครามที่เกี่ยวข้องกับรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคีหรือความขัดแย้งระหว่างรัฐนอกภาคีกับกลุ่มบุคคลที่ไม่ใช่รัฐของรัฐนอกภาคี หากมีความขัดแย้งทำนองนี้เกิดขึ้น เลขานุการสหประชาชาติมีอำนาจในการสืบสวนกรณีการใช้อาวุธเคมีตามที่ถูกล่ามวหา โดยองค์การห้ามอาวุธเคมีจะดำเนินการอย่างใกล้ชิดกับเลขานุการสหประชาชาติและถ้าได้รับการร้องขอเช่นนั้น ให้องค์การมอบทรัพยากรของตนแก่เลขานุฯ ไว้ใช้ประโยชน์ (ภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจนขึ้นชั้น ภาค 11 วรรค 27) แสดงให้เห็นว่า การริเริ่มจะขึ้นอยู่กับเลขานุการสหประชาชาติและเมื่อมีการร้องขอแล้วความช่วยเหลือและการป้องกันจะถูกจัดให้ ซึ่งการตัดสินใจขององค์การในการให้ความช่วยเหลือจะกระทำโดยคณะมนตรีบริหาร แต่ทางเลือกของเลขานุการสหประชาชาติก็จะถูกจำกัดโดยอธิปไตยของรัฐภาคีขององค์การสหประชาชาติในการอนุญาตให้คณะผู้ตรวจสอบขององค์การสหประชาชาติเข้าไปในดินแดนของตน ซึ่งอาจเป็นปัญหาในเรื่องผลประโยชน์ได้ โดยเฉพาะในกรณีรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคีใช้อาวุธเคมีทำสงครามต่อด้านกลุ่ม non-state actors ในดินแดนของตนเอง

¹⁰¹ Chemical weapons Convention 1993, Article 10, para. 8.

3. กรณีรัฐภาคีของอนุสัญญาฯ ใช้อาวุธเคมีต่อรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคี หรือต่อกลุ่ม non-state actors ซึ่งโดยปกติการร้องขอให้มีการตรวจสอบเป็นสิทธิเฉพาะของรัฐภาคี และที่ประชุมของรัฐภาคีเท่านั้นที่สามารถใช้มาตรการเพื่อแก้ไขและเยียวยาสถานการณ์ใดซึ่งละเมิดต่อข้อห้ามของอนุสัญญาฯ ในขณะที่รัฐที่ไม่ได้เป็นภาคี หรือกลุ่ม non-state actors จะไม่สามารถเสนอคำร้องต่อองค์การเพื่อชี้ให้เห็นถึงการใช้อาวุธเคมีจากรัฐภาคี และจะไม่สามารถขอรับความช่วยเหลือในการป้องกันอาวุธเคมีดังกล่าว

ข. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในการใช้สารเคมีในทางสันติ

จากหลักการของอนุสัญญาที่ตั้งอยู่บนหลักการค้าสารเคมีอย่างเสรีและเปิดให้มีการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศทางเคมีในทางสันติ ซึ่งได้บัญญัติไว้ในอารัมภบทของอนุสัญญาที่ส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมุ่งสู่พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของบรรดารัฐภาคี และตามพันธกรณีข้อ 1 ของอนุสัญญาที่ห้ามรัฐภาคี ช่วยเหลือ ส่งเสริมหรือจงใจไม่ว่าโดยวิธีใดก็ตามในการผลิตอาวุธเคมี อนุสัญญาได้บัญญัติสิทธิและหน้าที่ของรัฐภาคีเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศทางการค้าซึ่งเป็นการยืนยันว่ารัฐภาคีทั้งหลายมีสิทธิที่จะดำเนินการวิจัย ผลิต ได้มา จัดเก็บ โอน และใช้สารเคมีรวมทั้งสารเคมีพิษโดยไม่ฝ่าฝืนเจตนาของอนุสัญญา รัฐภาคีทั้งหลายมีสิทธิอย่างเต็มที่ในการเข้าร่วมการแลกเปลี่ยนสารเคมี เครื่องมือ และข้อสนเทศทางเคมีสำหรับอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การวิจัย การแพทย์ เกษตรกรรม หรือความมุ่งประสงค์อื่นในทางสันติ นอกจากนี้ รัฐภาคีทั้งหลายมีพันธะในการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนและงดเว้นจากการทำข้อจำกัดใดๆ ในความตกลงระหว่างประเทศที่จะเป็นการขัดขวางการค้าและการพัฒนา และการส่งเสริมพัฒนาการเทคโนโลยีทางเคมี กฎหมายของแต่ละชาติเกี่ยวกับการค้าสารเคมีจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา และมาตรการที่ใช้จะต้องไม่ขัดกับเจตนารมณ์ที่ห้ามไว้โดยชัดเจน¹⁰²

สำหรับตัวอย่างที่เป็นการส่งเสริมการค้าสารเคมีระหว่างรัฐภาคีตามอนุสัญญา เช่น ต้องการให้การขนส่งในการโยกย้ายวัตถุอันตราย และข้อสนเทศระหว่างรัฐภาคีส่งเสริมการค้าเหล่านั้น ส่วนการปฏิบัติตามข้อจำกัดในการค้าสารเคมีของรายการสารเคมี 3 รายการตามอนุสัญญา ระหว่างรัฐภาคีและรัฐนอกภาคนั้น การโยกย้ายสารเคมีรายการที่ 1 แก่รัฐนอกภาคีต้องห้าม และการโยกย้ายสารเคมีรายการที่ 2 ต้องห้ามวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 2000 สำหรับข้อจำกัดในการโยกย้าย

¹⁰² Ibid., Article 11, para. 2.

สารเคมีรายการที่ 3 จะต้องได้รับการพิจารณาโดยที่ประชุมใหญ่ของรัฐภาคีหลังจากวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 2002

ในการส่งเสริมการค้าและความร่วมมือระหว่างรัฐภาคีนั้น องค์การห้ามอาวุธเคมี จะทำงานสนับสนุนการแลกเปลี่ยนสารเคมีอย่างเสรี อุปกรณ์ และข้อสนเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติตามอนุสัญญาอย่างเต็มที่ เพื่อสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศและการปฏิบัติตาม อนุสัญญา โดยองค์การฯ จะจัดแผนการเพื่อช่วยเหลืออำนาจของรัฐภาคี และนักวิทยาศาสตร์ กิจ กรรมต่างๆ จะแบ่งเป็น 2 หมวดหมู่ด้วยกันคือ การช่วยเหลือหน่วยงานระดับชาติ และช่วยเหลือ พัฒนาการทางเทคโนโลยีสำหรับการปฏิบัติตามอนุสัญญาและการแลกเปลี่ยนสารเคมี เครื่องมือ และข้อสนเทศสำหรับความมุ่งประสงค์ในทางสันติ¹⁰³

การช่วยเหลือหน่วยงานระดับชาติ (National Authority Assistance)

ตามข้อ 7 วรรค 4 ของอนุสัญญาฯ รัฐภาคีจะต้องกำหนดหรือจัดตั้งหน่วยงาน ระดับชาติเพื่อเป็นศูนย์ประสานงานแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างรัฐภาคีนั้นกับองค์ การฯ หรือกับรัฐภาคีอื่น¹⁰⁴ ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ องค์การฯ จะช่วยเหลือหน่วยงานระดับชาติโดย ผ่านหลักสูตร และการทำงานร่วมกัน และโดยการให้คำแนะนำในการทำคำประกาศ เลขานุการฯ จะจัดหลักสูตรฝึกอบรมทั่วโลกสำหรับบุคลากรของหน่วยงานระดับชาติ และหลักสูตรพื้นฐาน สำหรับประเทศต่างๆ ในกระบวนการจัดตั้งหน่วยงานระดับชาติ และหลักสูตรก้าวหน้าสำหรับผู้ ที่ต้องการขยายอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานระดับชาติที่มีอยู่ โดยหลักสูตรพื้นฐานจะจัดขึ้นปีละหลาย ครั้งด้วยกันและมีบุคลากรหลายร้อยคนให้ความสนใจ หลักสูตรก้าวหน้าถูกจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 เป้าหมายของการฝึกอบรมเป็นการเตรียมการทางนิติบัญญัติที่เกี่ยวกับการพัฒนาของการ วิเคราะห์ความสามารถและบทความที่เกี่ยวข้อง สำหรับตัวอย่างความช่วยเหลือด้านนี้ เช่น ปฏิบัติ การในประเทศเคนยา (Kenya) ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเดือน ตุลาคม ค.ศ. 2001 หลังจากที่เคนยาได้จัดตั้ง หน่วยงานระดับชาติ(National Authority) และเสนอคำประกาศเกี่ยวกับข้อมูลอาวุธเคมีที่มีอยู่ต่อ องค์การฯ แล้ว ได้ขอรับความช่วยเหลือในการจัดสัมมนาแก่เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของ ตน เพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ โดยสัมมนาครั้งนี้ได้จัดขึ้นที่ เมืองไนโรบี (Nairobi)

¹⁰³ Jean Pascal Zanders, *The Chemical Weapons Convention and Universality: A Question of Quality over Quantity?*. [Online]. Available from : <http://www.unidir.ch/pdf/articles/pdf-art1823.pdf> [March, 2002].

¹⁰⁴ Chemical Weapons Convention 1993, Article 7, para. 4.

ระหว่างวันที่ 1-4 ตุลาคม ค.ศ. 2001 ซึ่งเป้าหมายของการสัมมนาอยู่ที่การจัดตั้งกลไกการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา¹⁰⁵ หรือการจัดสัมมนาที่เมืองลูซาคา (Lusaka) ประเทศแซมเบีย(Zambia) ระหว่างวันที่ 27-28 มิถุนายน ค.ศ. 2002 ซึ่งเกิดจากการร้องขอของรัฐบาลแซมเบียให้องค์การฯ เข้ามาช่วยฝึกอบรมบุคคลากรและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรัฐตนเพื่อที่จะสามารถทำความเข้าใจและปฏิบัติการให้เป็นไปตามอนุสัญญา¹⁰⁶

เลขานุการฯ จัดความช่วยเหลือสำหรับรัฐภาคีต่างๆ ในการทำคำประกาศรวมถึงความช่วยเหลือโดยตรง ณ สถานที่ในกระบวนการทางบริหารที่เกี่ยวข้อง นอกจากการช่วยเหลือจากภาคีสมาชิกของเครือข่ายสนับสนุนการทำคำประกาศ ซึ่งทำโดยเจ้าหน้าที่ขององค์การและได้รับการรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญจากรัฐภาคีทั้งหลาย

ช่วยเหลือพัฒนาการทางเทคโนโลยีสำหรับการปฏิบัติตามอนุสัญญา

เพื่อเพิ่มความสามารถของรัฐภาคีทั้งหลายในการปฏิบัติตามอนุสัญญาอย่างเต็มที่ เลขานุการจะแนะนำเทคโนโลยีแก่รัฐภาคีเพื่อปรับปรุงเทคนิคต่างๆ ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ สำนักงานเลขานุการฝ่ายวิชาการจัด สัมมนา ฝึกอบรม จัดการประชุม และเรียกระดับผู้เชี่ยวชาญเพื่อมาพบปะกันเกี่ยวกับความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างประเทศในหลายๆ แง่มุม มีการประสานข้อเสนอของรัฐภาคีภายใต้ข้อ 10 ของอนุสัญญา ซึ่งจะอยู่ในรูปของการบริจาคให้แก่กองทุนช่วยเหลือโดยสมัครใจ หรือการให้อุปกรณ์ และหรือการให้ความช่วยเหลือแบบทวิภาคีหรือการทำความตกลงเป็นรายประเทศในการให้ความช่วยเหลือดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอนุสัญญากำหนดให้รัฐภาคีประกาศต่อสำนักงานเลขานุการฝ่ายวิชาการของแผนงานระดับชาติที่เกี่ยวกับแผนการป้องกันและการให้ความช่วยเหลือ แต่ปรากฏว่ามีรัฐภาคีจำนวนน้อยที่ทำตามที่กำหนด จนถึงเวลานี้ยังไม่มีมีการร้องขอความช่วยเหลือต่อองค์การว่ามีการใช้อาวุธเคมีต่อตน¹⁰⁷

¹⁰⁵ OPCW, "Implementation support" Press release No. 11 [2001, October].

¹⁰⁶ OPCW, "Implementation support" Press release No. 5 [2002, June].

¹⁰⁷ Alexander Kelle, The first CWC Review Conference : taking stock and paving the way ahead . [Online]. Available from : <http://www.unidir.ch/pdf/articles/pdf-art1821.pdf> [2002, May].

ค.ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายในการร่างบทบัญญัติเพื่อดำเนินตามอนุสัญญา
ในรูปแบบที่เหมาะสมตาม ข้อ 7

บทบัญญัติตามข้อ 7 ของอนุสัญญาฯ ในวรรค 1 และ 2 เป็นไปตามวัตถุประสงค์และความมุ่งประสงค์ที่ว่า เพื่อเห็นแก่มนุษยชาติที่จะขจัดโอกาสการใช้อาวุธเคมีให้หมดสิ้นไป และการห้ามการพัฒนา ผลิต ได้มา สะสม จัดเก็บ โอน และใช้อาวุธเคมีโดยสิ้นเชิงและอย่างมีประสิทธิภาพ ผล ดังนั้นอนุสัญญาฯ จึงกำหนดให้รัฐภาคีรับเอามาตรการที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ รวมทั้งการประกาศใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญา พันธกรณีของรัฐภาคีที่จะร่วมมือและให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในรูปแบบที่เหมาะสม โดยอนุสัญญาฯ ไม่ได้บัญญัติไว้ละเอียดว่าความร่วมมือและความช่วยเหลือทางกฎหมายที่รัฐภาคีต้องให้กันมากน้อยเพียงใด ซึ่งในปัจจุบัน รัฐภาคีจะดึงเอาข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายและบทบัญญัติภายในที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่มาใช้ เช่น การริเริ่มกระบวนการพิจารณา (ได้สวนมูลฟ้อง) การส่งผู้ร้ายข้ามแดน¹⁰⁸

ความร่วมมือและความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายภายใต้อนุสัญญาฯ บัญญัติว่า “การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในรูปแบบที่เหมาะสม” แต่ไม่ได้พูดถึงรูปแบบของความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือวิธีการโดยเฉพาะในการดำเนินการ ซึ่งในธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยการจัดตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศได้ระบุว่ารัฐควรจะเผชิญหน้ากับความจำเป็นของการลงโทษที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้กระทำผิด

2.3.6 การระงับข้อพิพาท

การระงับข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นเกี่ยวกับการใช้ (applications) หรือการตีความ (interpretation) อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีนั้น มีข้อกำหนดว่าให้ระงับตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญานี้ และโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติ¹⁰⁹ เมื่อมีการระบุไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นหากมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการใช้หรือการตีความอนุสัญญาฯ สิ่งที่จะต้องกระทำคือ จะต้องระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาฯ และในการระงับข้อพิพาทที่

¹⁰⁸ OPCW, “Note by the director general : Compliance with article VII: Legislation, cooperation and legal assistance,” Third session 16-20 November 1998 Provisional Agenda Item 18, C-III/DG.1/Rev.1 (17 November 1998).

¹⁰⁹ Chemical Weapons Convention 1993, Article 14, para. 1.

เกิดขึ้นนั้นจะต้องทำโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท

เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างสองรัฐหรือมากกว่า หรือระหว่างรัฐภาคีหนึ่งหรือมากกว่ากับองค์การเกี่ยวกับการตีความ และการบังคับใช้อนุสัญญา อนุสัญญาฯ ได้กำหนดให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องปรึกษากันเพื่อหาทางระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะใช้วิธีการเจรจา หรือวิธีการใดๆ ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทในทางสันติ หรืออาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เหมาะสมของอนุสัญญาฯ นี้ หรือการขอคำปรึกษาจากศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

การที่อนุสัญญาฯ กำหนดว่า ในการระงับข้อพิพาท “จะต้องระงับโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติ” ซึ่งกฎบัตรสหประชาชาติได้กำหนด ข้อผูกพันสำหรับรัฐต่างๆ ที่จะต้องระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศในลักษณะที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่สันติภาพ ความมั่นคงและความยุติธรรมระหว่างประเทศ¹¹⁰ ดังนั้นการระงับข้อพิพาทตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีนั้นจะต้องกระทำตามบทบัญญัติของอนุสัญญาฯ โดยต้องคำนึงถึงเรื่องสันติภาพ ความมั่นคงและความยุติธรรมระหว่างประเทศด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีพิพาทใดซึ่งหากดำเนินการต่อไปอาจเป็นอันตรายแก่การดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ คู่กรณีจะต้องใช้ความพยายามโดยสันติวิธีก่อน ซึ่งความพยายามโดยสันติวิธีที่ว่ามีได้แก่ การเจรจา(negotiation) การไต่สวน(enquiry) การไกล่เกลี่ย(mediation) การประนีประนอม(conciliation) อนุญาโตตุลาการ(arbitration) กระบวนการทางศาล(judicial settlement) การอาศัยกระบวนการตัวแทนหรือความตกลงส่วนภูมิภาค(resort to regional agencies or arrangements) หรือสันติวิธีอื่นๆ ที่คู่กรณีเลือก (or other peaceful means of their own choices)¹¹¹ ซึ่งมีหลักการและวิธีการดังต่อไปนี้

¹¹⁰Charter of the United Nations, Article 2 (3)

All Members, shall settle their international disputes by peaceful means in such a manner that international peace and security, and justice, are not endangered.

¹¹¹Charter of the United Nations, Article 33 (1)

The parties to any dispute, the continuance of which is likely to endanger the maintenance of international peace and security, shall, first of all, seek a solution by negotiation, enquiry, mediation, conciliation, arbitration, judicial settlement, resort to regional agencies or arrangements, or other peaceful means of their own choice.

1. การเจรจา (negotiation) เป็นการพบปะกันโดยตรงของรัฐคู่พิพาทเพื่อตกลงทำที่รวมทั้งข้อสนับสนุนของแต่ละฝ่าย หรือเป็นการตกลงทำที่ โดยการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแสดงความเข้าใจต่อกัน เพื่อให้มีการปรับเข้าสู่จุดที่คู่พิพาททั้งสองอาจตกลงกันได้ ส่วนใหญ่รูปแบบของการเจรจามักจะประกอบด้วย การสำรวจสถานการณ์ การหารือโต้เถียงกันจากทัศนคติของรัฐคู่พิพาท การแลกเปลี่ยนข้อเสนอลและการต่อรองซึ่งกันและกันทั้งในรูปแบบของการเจรจาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การเจรจามีบทบาทอย่างยิ่งในการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศ เพราะนอกจากจะใช้การเจรจาเพื่อวัตถุประสงค์ในการระงับข้อพิพาทระหว่างกันแล้ว การเจรจาอาจรวมถึงการป้องกันสถานการณ์ขัดแย้งใดๆ ที่อาจลุกลามจนกลายเป็นข้อพิพาทระหว่างกันอีกด้วย¹¹² การเจรจาถูกกำหนดให้เป็นวิธีการแรกของรัฐคู่พิพาทที่จะมีหน้าที่ในการเริ่มการเจรจาเพื่อหาทางระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น และจะต้องเจรจาด้วยความสุจริตใจ ทั้งนี้การเจรจาจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับความจริงใจของรัฐคู่พิพาทเป็นสำคัญ

2. การไต่สวน (enquiry) เป็นการค้นหาหรือตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยฝ่ายที่สาม เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่เป็นมูลเหตุของข้อพิพาท โดยฝ่ายที่สามมีหน้าที่เสนอข้อเท็จจริงอันเป็นมูลเหตุของข้อพิพาทเท่านั้น รัฐคู่พิพาทจะต้องใช้การพิจารณาและตัดสินใจที่จะแก้ไขข้อพิพาทระหว่างกันเองโดยจะยอมรับผลของการสอบสวนหรือไม่ก็ได้ เพราะรายงานการสอบสวนข้อเท็จจริงนั้นไม่มีผลผูกพันรัฐคู่พิพาทแต่อย่างใด อีกทั้งวิธีการสอบสวนก็มีลักษณะที่อาจเลือกปฏิบัติได้ โดยสามารถนำวิธีการนี้มาใช้ในกรณีที่เห็นว่าวิธีการนี้อาจได้ผลและเหมาะสม¹¹³

การไต่สวนตามอนุสัญญาฯ นี้ อาจใช้ในกรณีข้อพิพาทเกี่ยวกับปัญหาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น โดยรัฐภาคีผู้รับการตรวจที่เกี่ยวพันกับการพักของผู้สังเกตการณ์ในการตรวจตามคำกล่าวหา ซึ่งเกิดจากร้องขอของรัฐภาคีว่าจะนับรวมเป็นค่าใช้จ่ายของรัฐภาคีผู้รับการตรวจหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามการไต่สวนตามอนุสัญญาฯ นี้ จะไม่ใช้ในกรณี การทำความกระง้างในสถานการณ์ใดที่เห็นว่าคลุมเครือ หรือที่ทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามอนุสัญญา¹¹⁴ หรือ การทำ

¹¹² J.G. Merrills, *International Dispute Settlement*, (London : Sweet & Maxwell, 1993) p.2 อ้างถึงใน นิสิตดา หงษ์ชูเกียรติ, “การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการประนีประนอมที่มีลักษณะบังคับตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 5.

¹¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

¹¹⁴ Chemical Weapons Convention 1993, Article 9, para. 3

ความกระฉ่างและแก้ไขปัญหาใดเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญา¹¹⁵

3. การไกล่เกลี่ย (mediation) เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยรัฐที่สาม หรือองค์การระหว่างประเทศเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการเจรจา รวมถึงการให้คำแนะนำหรือความเห็นในการระงับข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจะเข้าร่วมในการเจรจาโดยการเสนอแนวทางในการระงับปัญหาข้อขัดแย้งให้แก่คู่กรณี ซึ่งรัฐที่สามจะเข้าไปเกี่ยวข้องในการแสวงหาข้อยุติของปัญหาข้อพิพาทนั้นๆ ด้วย โดยวิธีการนี้อาจใช้ในกรณีข้อพิพาทในความตกลงเรื่องสถานที่ผลิตอาวุธเคมีระหว่างรัฐภาคีและองค์การตามข้อ 4, 5 และข้อ 6 วรรค 3 ของอนุสัญญาฯ หรือข้อพิพาทในกรณีความตกลงของสำนักงานใหญ่กับรัฐผู้รับและความตกลงอื่นเรื่องการกำหนดความสามารถตามกฎหมาย เอกสิทธิและความคุ้มกันตาม ข้อ 8 วรรค 50 ของอนุสัญญาฯ

นอกจากนี้คณะมนตรีบริหาร (Executive Council) ขององค์การห้ามอาวุธเคมีอาจเป็นสื่อกลางในการไกล่เกลี่ยและจัดทำกระบวนการระงับข้อพิพาทหากได้รับความยินยอมจากรัฐภาคีที่พิพาท แสดงให้เห็นว่ารัฐภาคีคู่พิพาทมีอิสระที่จะยอมรับคำแนะนำที่จะเกิดขึ้นสำหรับการระงับข้อพิพาทของคณะมนตรีบริหาร

4. การประนีประนอม (conciliation) เป็นกระบวนการทางการทูตที่มีมานานแล้วในการแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดความจากขัดแย้งระหว่างประเทศ โดยการพิจารณาของคณะกรรมการประนีประนอม ซึ่งถูกจัดตั้งโดยรัฐคู่พิพาท คณะกรรมการประนีประนอมมีหน้าที่ทำการตรวจสอบข้อเท็จจริง จัดทำข้อเสนอแนะ และรายงานข้อสรุป พร้อมทั้งพยายามโน้มน้าวให้รัฐคู่พิพาทระงับข้อพิพาทระหว่างกันโดยฉันทมิตร แต่ข้อเสนอแนะนี้ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายต่อรัฐคู่พิพาท ที่สามซึ่งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยอมรับเข้าเป็นคนกลางในการประนีประนอม

5. อนุญาโตตุลาการ (arbitration) เป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศด้วยวิธีการที่มีลักษณะทางตุลาการ โดยการนำหลักทางกฎหมายมาใช้วินิจฉัยตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งภายใต้ข้อจำกัดในความตกลงที่สร้างขึ้นระหว่างรัฐคู่พิพาท ซึ่งผู้ทำการวินิจฉัยอาจมีเพียงหนึ่งหรือมากกว่านั้นที่ได้รับคัดเลือกโดยรัฐคู่พิพาท ซึ่งตามข้อ 14 วรรค 4 ของอนุสัญญาฯ กำหนดให้สามารถจัดตั้งหน่วยงาน (organ) ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่นี้ได้ การตัดสินของอนุญาโตตุลาการมีผลผูกพันต่อคู่กรณี ซึ่ง

¹¹⁵ Ibid., para. 8

เป็นไปตามหลักการสำคัญพื้นฐานของหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่า “สนธิสัญญาต้องได้รับการเคารพและถือปฏิบัติ : Pacta Sunt Servanda”

6. กระบวนการทางศาล (judicial settlement) เป็นการเสนอข้อพิพาทให้ศาลระหว่างประเทศวินิจฉัย มีสนธิสัญญาเป็นจำนวนมากที่ตกลงจะยุติปัญหาข้อพิพาทระหว่างกันโดยทางศาล คำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศมีผลผูกมัดต่อรัฐคู่พิพาทเช่นเดียวกับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ อนุสัญญาฯ ให้อำนาจแก่ที่ประชุมและคณะมนตรีบริหารที่จะร้องขอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice) ทำความเห็นแนะนำเกี่ยวกับปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้น ซึ่งยึดหลักจากกฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 96 วรรค 2 ซึ่งให้อำนาจแก่ องค์การอื่นๆ ของสหประชาชาติและทบวงการชำนัญพิเศษที่อาจร้องขอความเห็นแนะนำของศาลเกี่ยวกับปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้นภายกรอบกิจกรรมของตน¹¹⁶

7. การอาศัยกระบวนการตัวแทนหรือความตกลงส่วนภูมิภาค (resort to regional agencies or arrangements) มีการจัดตั้งองค์การส่วนภูมิภาคขึ้นมาเพื่อความตกลงร่วมกันปฏิบัติงานให้เป็นประโยชน์แก่รัฐสมาชิกซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งในด้านวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ประวัติศาสตร์ ซึ่งประโยชน์ร่วมกันนี้รวมถึงทางการเมือง ทหาร เศรษฐกิจ และสังคม เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นและมีการระงับข้อพิพาทโดยผ่านกระบวนการขององค์การความตกลงส่วนภูมิภาคซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันก่อนจะส่งเรื่องมาสู่การพิจารณาของคณะมนตรีความมั่นคงก็จะเกิดผลดียิ่งขึ้นในการหาทางระงับข้อพิพาท

อย่างไรก็ตาม การระงับข้อพิพาทตามข้อ 14 ของอนุสัญญาฯ นี้ จะไม่ใช้กับกรณีการปรึกษาหารือ ความร่วมมือ และการค้นหาข้อเท็จจริงตามข้อ 9 ของอนุสัญญาฯ หรือบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการเพื่อแก้ไขสถานการณ์และเพื่อประกันให้มีการปฏิบัติตามรวมทั้งวิธีการบังคับตามข้อ 12 ของอนุสัญญาฯ ซึ่งเป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิของรัฐภาคีในการร้องขอการตรวจตามคำกล่าวหา เช่น วิธีดำเนินการสำหรับการตรวจตามคำกล่าวหาที่ระบุไว้ใน ข้อ 9 วรรค 8-23 และในภาคผนวกว่าด้วยการพิสูจน์ยืนยัน ภาค 10 ที่ให้สิทธิแก่รัฐภาคีในการร้องขอให้มีการตรวจ ณ สถานที่ใดที่อยู่ในอาณาเขตหรือภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของรัฐภาคีอื่นเพื่อให้เกิดความกระจ่างและแก้ไขปัญหาของความเป็นไปได้ของการไม่ปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ และใช้สำหรับการร้องขอเพื่อ

¹¹⁶Krutzsch,W. and Trapp, R., A Commentary on the Chemical Weapons Convention. (Dordrecht : Martinus Nijhoff Publishers,1994),p. 237.

ให้เกิดความกระจ่างตามข้อ 9 วรรค 3-7 ของอนุสัญญาฯ ที่ให้สิทธิแก่รัฐภาคีในการร้องขอต่อคณะมนตรีบริหารให้ช่วยทำความเข้าใจในสถานการณ์ใดที่ตนเห็นว่าคลุมเครือ หรือที่ทำให้เกิดข้อกังวลเกี่ยวกับการที่รัฐภาคีอื่นอาจไม่ปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ

ในกรณีที่ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นดังกล่าวมีทั้งวิธีปฏิบัติในการระงับข้อพิพาทตามข้อ 14 ของอนุสัญญาฯ และวิธีการโดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหา ก็ให้ใช้วิธีการที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เช่น มาตรการจำกัดการพิสูจน์ยืนยันในการเก็บรักษาและทำลายอาวุธเคมีซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้ตามความตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคีตามข้อ 4 วรรค 13, มาตรการเกี่ยวกับการพิสูจน์ยืนยันสถานที่ผลิตอาวุธเคมีและการทำลายสถานที่ดังกล่าวตามข้อ 5 วรรค 16, และมาตรการเกี่ยวกับความช่วยเหลือและการป้องกันการใช้หรือการคุกคามด้วยอาวุธเคมีตามข้อ 10 วรรค 9, 10 และ 11 เป็นต้น¹¹⁷

2.3.7 มาตรการเพื่อแก้ไขสถานการณ์และประกันให้มีการปฏิบัติตามรวมถึงวิธีการบังคับ (Measures to redress a situation and to ensure compliance, including sanctions)

เพื่อเป็นการประกันว่ารัฐภาคีจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ และหากมีสถานการณ์ใดที่เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติ อนุสัญญาฯ ได้กำหนดมาตรการเพื่อแก้ไขสถานการณ์และประกันให้มีการปฏิบัติตามรวมถึงวิธีการบังคับเอาไว้ โดยกำหนดให้ที่ประชุม (conference) มีอำนาจที่จะใช้มาตรการต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าอนุสัญญาฯ กำหนดให้อำนาจแก่ที่ประชุมแต่เพียงผู้เดียวในการที่จะดำเนินการต่างๆ สำหรับมาตรการที่กำหนดไว้มีดังต่อไปนี้

1. ในกรณีที่คณะมนตรีบริหารขอให้รัฐภาคีแก้ไขการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ และต่อมารัฐภาคีไม่สามารถแก้ไขได้ตามคำร้องขอได้อย่างสมบูรณ์ ที่ประชุมอาจจำกัดหรือระงับสิทธิ และเอกสิทธิ์ของรัฐภาคีดังกล่าวที่อนุสัญญาฯ นี้เป็นการชั่วคราวจนกว่ารัฐภาคีดังกล่าวจะกระทำให้สอดคล้องกับพันธกรณี ในการจำกัดหรือระงับสิทธิและเอกสิทธิ์นั้นต้องทำตามข้อเสนอนะของคณะมนตรีบริหาร¹¹⁸ ซึ่งเป็นอำนาจของคณะมนตรีบริหารนี้เป็นไปตามอนุสัญญาฯ ข้อ 8 วรรค 36

2. หากเป็นกรณีที่ความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของอนุสัญญาฯ ที่ประชุมอาจเสนอแนะให้บรรดารัฐภาคีใช้มาตรการร่วมกันโดยสอดคล้องกับกฎหมาย

¹¹⁷ Ibid., p. 233.

¹¹⁸ Ibid., para. 2.

ระหว่างประเทศ (the Conference may recommend collective measures to States Parties in conformity with international law)¹¹⁹ สำหรับมาตรการร่วมกันโดยสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศนั้นตามหมวด 7 ของกฎบัตรสหประชาชาติได้ให้อำนาจแก่คณะมนตรีความมั่นคง (Security Council) ที่สามารถกำหนดว่าการกระทำใดเป็นการกระทำที่คุกคามต่อสันติภาพ การละเมิดสันติภาพ และการกระทำการรุกราน โดยสามารถดำเนินการบีบบังคับต่อรัฐผู้กระทำการคุกคามต่อสันติภาพได้ ซึ่งมาตรการบังคับดังกล่าวนี้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือมาตรการบีบบังคับโดยไม่ใช้กำลังทางทหาร (มาตรา 41) และมาตรการบีบบังคับโดยใช้กำลังทหาร (มาตรา 42)¹²⁰ อย่างไรก็ตามการ “เสนอแนะ” ตามอนุสัญญาฯ นั้น ไม่ได้มีผลผูกมัดทางกฎหมายซึ่งสามารถสรุปได้จากกรณีความมาตรา 39 ของกฎบัตรสหประชาชาติว่าคำแนะนำของคณะมนตรีความมั่นคงไม่มีผลผูกมัดทางกฎหมาย

3. ในกรณีที่เป็นเรื่องร้ายแรงอย่างยิ่งที่ประชุมจะต้องทำรายละเอียดข้อมูลและสรุปแจ้งต่อสมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติและคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

อย่างไรก็ตาม ในการใช้มาตรการดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ที่ประชุมจะสามารถใช้มาตรการที่จำเป็นเพื่อแก้ไขและพลิกฟื้นสถานการณ์ที่เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญาฯ โดยการตัดสินใจจะต้องคำนึงถึงข้อมูลและข้อเสนอแนะที่คณะมนตรีบริหารเสนอ โดยข้อมูลและข้อเสนอแนะนั้นอาจมาจากการประชุมสามัญประจำปีหรือการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้¹²¹ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีการใช้มาตรการเพื่อแก้ไขสถานการณ์และประกันให้มีการปฏิบัติตามรวมถึงวิธีการบังคับ (Measures to redress a situation and to ensure compliance, including sanctions) ตามข้อ 12 ของอนุสัญญาฯ

¹¹⁹ Chemical Weapons Convention 1993, Article 12, para. 3

¹²⁰ มานะ วิวัฒน์พงษ์, “บทบาทของคณะมนตรีความมั่นคงกับการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 133.

¹²¹ Chemical Weapons Convention 1993, Article 12, para. 1.

แม้ว่าอนุสัญญาจะได้กำหนดมาตรการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามรวมถึงวิธีการบังคับเอาไว้ แต่ปรากฏว่ามีข้อมูลที่สนับสนุนว่ามีบางประเทศที่อาจไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญา¹²² ซึ่งประเทศเหล่านี้ได้แก่ประเทศอิหร่าน, จีน และรัสเซีย

ประเทศอิหร่าน

อิหร่านได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีตั้งแต่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1997 และปฏิเสธว่าตนเองมีโครงการอาวุธเคมี แต่หนึ่งปีต่อมา เอกอัครทูตโมฮัมหมัด อัลบอซี เปิดเผยว่าในช่วงสงครามอิรัก-อิหร่าน ประเทศอิหร่านได้มีโครงการพัฒนาอาวุธเคมี แต่ภายหลังการพักรบในปี ค.ศ. 1988 ก็ได้ตัดสินใจสิ้นสุดโครงการดังกล่าว และในปัจจุบันนี้เป็นประเทศที่ปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาเป็นอย่างดี ได้ทำคำประกาศเกี่ยวกับสถานที่ผลิตอาวุธเคมี 3 แห่ง และคณะผู้ตรวจขององค์การห้ามอาวุธเคมีได้เข้าตรวจโรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ อีกหลายแห่ง แต่สหรัฐอเมริกาชี้ให้เห็นว่า อิหร่านยังคงครอบครองอาวุธอีกหลายพันตันซึ่งรวมถึง สารประสาท (Nerve Agent) สารพุพอง (Blister Agent) และสารโลหิต (Blood Agent) อเมริกายังอ้างอีกว่าอิหร่านได้รับความช่วยเหลือจากประเทศรัสเซีย, จีน และประเทศอื่นๆ ที่สามารถผลิตอาวุธเคมีในการพัฒนาโครงการดังกล่าว

ประเทศจีน

จีนได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีในปี ค.ศ. 1997 และได้ประกาศว่าไม่ได้สะสม หรือผลิตอาวุธเคมี และได้ทำลายสถานที่ผลิตอาวุธเคมี 3 แห่ง อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกากล่าวหาว่าจีนสะสมอาวุธเคมีชนิดใหม่ๆ และไม่ยอมรับว่าได้มีการขยายโครงการผลิตอาวุธเคมีประเทศจีนไม่มีการร้องขอให้มีการตรวจตามคำกล่าวหา ณ สถานที่ที่ต้องสงสัยว่ามีโครงการดังกล่าว เช่น อิหร่าน เพียงแต่ขอให้มีความโปร่งใส และให้รัฐบาลบอกข้อมูลเกี่ยวกับโครงการที่ผ่านมา รวมถึงศักยภาพในการผลิตสารเคมีของปัจจุบัน

ประเทศรัสเซีย

ส่วนปัญหาสำหรับประเทศรัสเซียคือ รัสเซียไม่สามารถเริ่มแผนการทำลายอาวุธเคมีได้ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งเกิดจากการขาดแคลนเงินทุนมาก และมีข้อสงสัยว่ารัสเซียได้

¹²² Amy Sands and Jason Pate, "CWC Compliance Issues" in The Chemical Weapons Convention : Implementation Challenges and Solution, Edited by Jonathan B. Tucker (Washington D.C. : Monterey Institute of International Studies, April 2001), :p. 20.

พัฒนาสารเคมีชนิดใหม่ ในโครงการ “Novichok” โดยมีสารประสาทชนิดที่ไม่ได้ระบุไว้ในภาคผนวกการสารเคมีรวมอยู่ด้วย

สำหรับกรณีประเทศอิรักแม้จะมีการฝ่าฝืนหลักการตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี แต่เนื่องจาก อิรักไม่ได้เป็นภาคีอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี ดังนั้นการใช้มาตรการบังคับ (sanctions) ต่ออิรักจึงเป็นการกระทำตามข้อมติของคณะมนตรีความมั่นคงโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ

จะเห็นได้ว่าอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ถือว่ามีคุณสมบัติแบบมากที่สุดในการห้ามอาวุธเคมีซึ่งถือว่าเป็นอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูงชนิดหนึ่ง ซึ่งมีข้อสังเกตดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากอนุสัญญาฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดอาวุธรวมถึงการห้าม และการกำจัดอาวุธเคมีซึ่งถือว่าเป็นอาวุธที่มีอำนาจในการทำลายล้างสูงชนิดหนึ่ง ดังนั้นอนุสัญญาจึงกำหนดให้มีการห้ามพัฒนา ผลิต สะสม และใช้อาวุธเคมี รวมถึงการทำลายอาวุธเหล่านี้ด้วย จึงถือได้ว่าเป็นการห้ามอาวุธเคมีอย่างครอบคลุมถือได้ว่าเป็นอนุสัญญาที่สมบูรณ์แบบที่สุคฉบับหนึ่ง

2. อนุสัญญาฉบับนี้มีความชัดเจนในการห้ามอาวุธเคมีมากกว่าในอนุสัญญาฉบับอื่นๆ มีการระบุนิยามของอาวุธเคมีไว้อย่างชัดเจนครอบคลุมถึงความมุ่งประสงค์ที่ต้องห้ามทั้งหลาย ซึ่งเป็นการห้ามตามลักษณะของการใช้ ดังนั้นจึงไม่มีความสับสนในการแยกแยะระหว่างอาวุธเคมีกับสารเคมีที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

3. การกำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินการมาตรการปฏิบัติตามแห่งชาติ ซึ่งรัฐภาคีจะต้องกำหนดบทลงโทษทางอาญาเพื่อใช้กับบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลที่อยู่ในอาณาเขต หรือเขตอำนาจของตนที่กระทำความผิด และมีการขยายขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายให้ครอบคลุมถึงการกระทำที่ต้องห้ามตามอนุสัญญาของบุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติของตน เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามกิจกรรมใดที่ต้องห้ามภายใต้อนุสัญญาซึ่งเป็นการเพิ่มการสอดส่องดูแลต่อกิจกรรมที่ต้องห้ามต่ออนุสัญญาอีกทางหนึ่งด้วย

4. เป็นอนุสัญญาที่มีระบบการตรวจพิสูจน์ยืนยันการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา โดยมีองค์การห้ามอาวุธเคมี (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons : OPCW) มากำกับดูแล ซึ่งอนุสัญญาได้กำหนดวิธีปฏิบัติต่างๆ ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ สถานที่ต่างๆ ของรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องกับอาวุธเคมี อาวุธเคมีเก่า และอาวุธเคมีที่ถูกละทิ้ง ได้แก่ สถานที่ผลิต สถานที่

เก็บ ที่ตั้ง สถานที่ทำลาย ในสถานที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมและการค้นคว้าวิจัย และสถานที่ทางทหาร เป็นต้น ซึ่งกลไกการพิสูจน์ยืนยันนับว่าเป็นสิ่งที่จะสามารถตรวจสอบพฤติกรรมของรัฐบาลที่มีการดำเนินการตามอนุสัญญาได้อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะส่งผลให้ อนุสัญญาฉบับนี้ได้รับการเคารพและปฏิบัติตามพันธกรณีต่างๆ ที่กำหนดไว้อย่างจริงจัง ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของประชาคมระหว่างประเทศในการแก้ไขและขจัดปัญหาเกี่ยวกับอาวุธเคมีให้หมดสิ้นไป

5. มีบทบัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างรัฐภาคีด้วยกัน ซึ่งเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อรัฐภาคีที่มีศักยภาพในการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาไม่เพียงพอโดยสามารถขอรับความช่วยเหลือและความร่วมมือด้านต่างๆ เช่น จัดให้มีการร่วมมือและความช่วยเหลือแก่รัฐภาคีกรณีตกเป็นเหยื่อจากอาวุธเคมี ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในการใช้สารเคมีในทางสันติ และให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ องค์กรเอกชน และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ตามอนุสัญญา สนับสนุนหน่วยงานระดับชาติของรัฐภาคีในความพยายามปฏิบัติตามอนุสัญญาในระดับชาติ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายในการร่างบทบัญญัติเพื่อดำเนินตามอนุสัญญา ซึ่งถือว่าเป็นการเสริมสร้างความร่วมมืออันดีแก่ประชาคมระหว่างประเทศ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาของรัฐบาลให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ

6. มีบทบัญญัติในการระงับข้อพิพาท ซึ่งข้อพิพาทดังกล่าวนั้นอาจเกิดขึ้นจากการใช้หรือตีความอนุสัญญา เช่น ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาข้อเท็จจริงและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือการตีความตัวของอนุสัญญา ในกรณีที่มีความขัดแย้งหรือมีการเข้าใจที่แตกต่างกันของบรรดารัฐภาคี การที่อนุสัญญากำหนดหลักในการระงับข้อพิพาทเอาไว้จึงเป็นวิธีหาข้อยุติที่ดีประการหนึ่ง

7. มีบทบัญญัติเรื่องโทษ ในกรณีที่ไม่ได้ปฏิบัติตามอนุสัญญาและเพื่อเป็นการแก้ไขสถานการณ์ใดที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญา หากรัฐบาลใดฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามคำร้องขอของคณะมนตรีบริหาร (Executive Council) เกี่ยวกับการใช้มาตรการเพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ที่ประชุมอาจจำกัดสิทธิและระงับเอกสิทธิ์ของรัฐบาลที่นั้นเป็นการชั่วคราวได้ และหากการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของอนุสัญญา ที่ประชุมสามารถเสนอแนะให้บรรดารัฐภาคีใช้มาตรการร่วมกันตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ หมวดที่ 7 ในการดำเนินการต่อการกระทำที่เป็นการคุกคามต่อสันติภาพ ซึ่งเป็นการให้อำนาจแก่คณะมนตรีความมั่นคง (Security Council) ตามกฎบัตรสหประชาชาติ

8. การห้ามรัฐภาคีตั้งข้อสงวนถือเป็นกลไกที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมให้สามารถบังคับใช้อนุสัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของอนุสัญญาได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า ความล้มเหลวในการห้ามอาวุธเคมีของพิธีสารเจนีวา ค.ศ. 1925 คือการที่รัฐภาคีสามารถตั้งข้อสงวนทำให้พิธีสารไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ และเกิดการละเมิดต่อพิธีสารดังกล่าว

9. มีความพยายามจากรัฐภาคีทั้งหลายที่จะทำให้หลักการห้ามอาวุธเคมีตามอนุสัญญาเป็นสากล (Universality) ซึ่งปรากฏชัดในการประชุมสมัยสามัญวิสามัญเพื่อทบทวนการดำเนินการตามอนุสัญญาครั้งที่ 1 ในระหว่างวันที่ 28 เมษายน – 9 พฤษภาคม ค.ศ. 2003 (The First special session of the Conference of the States Parties to review the operation of the Chemical Weapons Convention : First Review Conference) โดยหากการห้ามอาวุธเคมีกลายเป็นหลักสากลก็จะส่งผลดีเพราะจะทำให้รัฐที่ไม่ใช่รัฐภาคีแห่งอนุสัญญาฯ ก็ต้องผูกพันในฐานะที่การห้ามอาวุธเคมีเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่มีผลใช้บังคับโดยทั่วไป

10. แม้ว่าระบบตรวจตราที่ปรากฏตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีสามารถนำมาใช้ได้เฉพาะประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญานี้เท่านั้นจึงอาจไม่ครอบคลุมถึงประเทศที่ยังไม่ใช่รัฐภาคี รวมทั้งกลุ่มบุคคลที่ไม่ใช่รัฐ (non-state actor) อีกด้วย แต่เนื่องจากการห้ามอาวุธเคมีถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักเกณฑ์ในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นหลักจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ทุกประเทศจะต้องเคารพและปฏิบัติตาม ดังเช่น กรณีการเข้าตรวจสอบอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูงในประเทศอิรัก ซึ่งแม้ว่าอิรักจะไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีก็ตาม

สถานะของอนุสัญญาฉบับนี้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1997 ในปัจจุบันมีสมาชิกถึง 161 ประเทศแต่มีจำนวนถึง 33 ประเทศที่ไม่ได้เป็นภาคีและในจำนวนนี้มีเพียง 21 ประเทศที่ลงนามโดยที่เหลืออีก 12 ประเทศยังไม่ได้ลงนามหรือให้สัตยาบัน ซึ่งครอบคลุมประชากรประมาณร้อยละ 90 ของประชากรโลก ครอบคลุมถึงอุตสาหกรรมเคมีประมาณร้อยละ 98 ของอุตสาหกรรมเคมีทั้งหมด และมีการทำลายอาวุธเคมีแล้วเสร็จประมาณร้อยละ 10 ของปริมาณทั้งหมดที่ต้องทำลาย นับว่าเป็นอนุสัญญาฉบับหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประเทศต่างได้ตระหนักถึงอันตรายและความร้ายแรงของอาวุธเคมีดังจะเห็นได้จากสงครามทั้งหลายที่เกิดขึ้นในอดีตทั้งสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1, สมัยสงครามอิรัก-อิหร่าน, สงครามอ่าวเปอร์เซีย หรือสงครามเวียดนาม เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้คนที่ต้องบาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก

หรือการใช้โดยกลุ่มก่อการร้ายในสถานีรถไฟใต้ดินกรุงโตเกียว เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1995 โดยกลุ่มคัลลัทธิโอมชินริเกียว ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตถึง 12 คน และบาดเจ็บมากกว่า 5,000 คน แม้ว่ามีประเทศส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ซึ่งรัฐภาคีรายล่าสุดได้แก่ ประเทศลิเบีย ที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นประเทศที่มีการผลิต และครอบครองอาวุธเคมี อย่างไรก็ตามถึงยังมีอีกหลายประเทศที่ไม่ได้ร่วมลงนามและให้สัตยาบันต่ออนุสัญญานี้ เช่น อิยิปต์, เลบานอน, เกาหลีเหนือ และซีเรีย เป็นต้น สำหรับประเทศเพื่อนบ้านของประเทศไทยได้แก่ พม่า (Myanmar) ลงนามตั้งแต่วันที่ 14 มกราคม ค.ศ. 1993 ส่วนกัมพูชา (Cambodia) ลงนามตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1993 ในปัจจุบันยังไม่ได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาฉบับดังกล่าวนี้แต่อย่างใด

สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในประชาคมระหว่างประเทศก็ได้ให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อหลักการห้ามอาวุธเคมีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี และได้มีการเตรียมการเพื่อเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฉบับดังกล่าวนี้ โดยจะต้องทำตามกระบวนการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายภายในสำหรับการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่างๆ ของประเทศไทยซึ่งจะได้ทำการศึกษาถึงประเด็นเหล่านี้ต่อไปในบทที่ 3

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย